

GS CPA, INC.
ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਭਾ ਅਕਾਊਂਟਿੰਗ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲੋੜਾਂ ਲਈ
Gurpreet Singh, CPA, MBA
Certified Public Accountant
 5450 Lafayette Road, Suite#3,
 Indianapolis, IN 46254
Ph: 317-248-4802
 Fax: 317-800-7947
 e-mail: info@gscpainc.com Website: www.gscpainc.com

10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ
AMANTEL.COM
\$25 'ਚ 2600 ਮਿੰਟ (43.5 ਘੰਟੇ)
 ਘਰ ਦੇ ਫੋਨ ਅਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਲਈ ਇਕੋ ਰੇਟ
24/7 Customer Service ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ
 ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਉਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ
 1-888-652-6268, 732-983-4332/4333

PJ Insurance, Inc.
 5450 Lafayette Road, Suite # 3, Indianapolis, IN 46254
For All Your Insurance Needs.
Life, Health & Disability insurance
Home, Auto, Commercial, Worker Comp, Business
General Liability & other
"Ask us for new Obamacare health insurance quote"
Contact: Satvir K. Singh
Office Manager
Ph: 317-248-4802
 Email: info@pjinsuranceinc.com

USPS - PP 1 **Fifteenth Year of Publication** ਮਿਡਵੇਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ **Price 50¢** Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ **www.punjabtimesusa.com**
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
 Punjab Times, Vol 15, Issue 16, April 19, 2014 20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388

ਵੋਟਾਂ ਵੋਟੇ ਬਰੀ !

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੈ ਗਿਆ ਘੇਰਾ

ਡੇਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਬਾਦਲਾਂ ਨਾਲ 'ਸੌਦਾ'

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚਾਲੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਬਦਲੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 15 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਡਿਪਟੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਾਰਨੀ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 'ਕੈਸਲੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ' ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

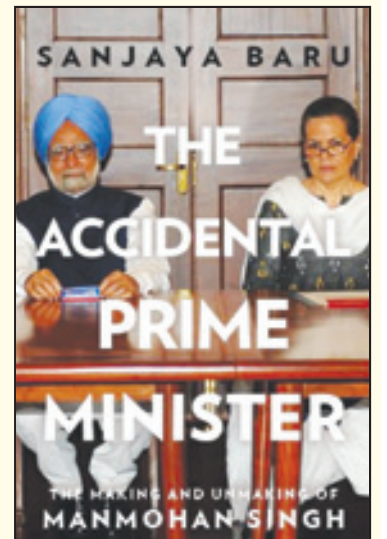
ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਇਹ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਈ ਸਿੱਖ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੈਰ ਪਿਛਾਹ ਖਿੱਚ ਲਏ ਸਨ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਠਿੰਡਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੈਸਲੇਸ਼ਨ ਰਿਪੋਰਟ ਭਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਦੱਈ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਮਗਰੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕੇਸ ਲਟਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੀਫ਼ ਜੁਡੀਸੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ 11 ਮਈ 2012 ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਤਲਬ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ

ਬਠਿੰਡਾ ਨੇ 8 ਫਰਵਰੀ 2013 ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਮਾਮਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਸਨ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚਲਾਨ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦਾ ਮਾਲਵੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਬਠਿੰਡਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਨੇ ਮੁੜ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਕੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਬਾਗੀ ਹੋਏ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ 'ਤੇ ਦਾਅ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਭਖੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਹਿਮ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਖੁਲਾਸੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ ਸਾਬਕਾ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੋਇਲਾ ਸਕੱਤਰ ਪੀ.ਸੀ. ਪਾਰਿਖ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਹੀ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

2004 ਤੋਂ 2008 ਤੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਹੇ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟਲ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ-ਮੇਕਿੰਗ ਐਂਡ ਅਨਮੇਕਿੰਗ ਆਫ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ' ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਾਈਲਾਂ ਲਈ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਬਕਾ ਕੋਇਲਾ ਸਕੱਤਰ ਪੀ.ਸੀ. ਪਾਰਿਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ

ਕੋਇਲਾ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬੋਲੀ ਸਮੇਤ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਇਲਾ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਘੁਟਾਲੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕੋਇਲਾ ਘੁਟਾਲਾ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਬਾਰੇ 300 ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੀ.ਸੀ. ਪਾਰਿਖ ਨੇ ਕੋਇਲਾ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

Dhade & Associates, PC **Immigration Lawyers**
WE FIGHT FOR YOUR RIGHTS!
ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਕੀਲ
 *ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਵੀਜ਼ੇ (ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਦਿ)
 *ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ *ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ *ਅਡਜਸਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਟੇਟਸ
 *ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ *ਰਿਫਿਊਜੀ ਕੇਸ *ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਭੇ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
 *ਅਸੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ 6 ਤੋਂ 12 ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
Ph: 248-254-3441
 Fax: (248) 254-3443 www.eagle.pro, Email: info@eagle.pro
 Herman Singh Dhade
 Immigration Lawyer
 7071 Orchard Lake Rd, Suite 320, W. Bloomfield, MI 48322

World Wide Travel
www.fly2world.com
Bombay \$960*
Amritsar \$1075*
Delhi \$975*
DETROIT 734 838 9998
CHICAGO 312 224 8800
 *ਰੇਟ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਰਾਉਡ ਟ੍ਰਿਪ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਸਮੇਤ ਹਨ।
 *ਰੇਟ ਬਿਨਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ।

Exceed Insurance Agency, Inc.
An Independent Insurance Agency

Home

Auto

Business

Life

Retirement Solutions

Insurance

Home

Auto

Business

Commercial

Life

Retirement

Call Randeep Chawla

317-523-3691

Exceed Insurance Agency, Inc.
An Independent Insurance Agency

HOME | AUTO | BUSINESS | LIFE | RETIREMENT SOLUTIONS

Office Toll Free: 1-855-539-2333

Direct Office: 317-291-6300

Office Fax: 317-293-9691

E-Fax: 1-866-652-9039

Inquiries: Info@exceedinsurance.com

Visit: www.exceedinsurance.com

ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ ਮਨਪ੍ਰੀਤ

ਬਾਦਲ ਦਾ ਹਮਨਾਮ

ਮੁਕਤਸਰ: ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਹੀ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਮੁਖੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣਿੰਡਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਪਿਤ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਭਰੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਚਾਈ ਉਘੜ-ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਹੈ।

31 ਸਾਲਾ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਵਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਬੀ ਬਾਦਲ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਹਫਲਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੋਬੀ ਬਾਦਲ, ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਵੱਲੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਭਰਨ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਦਫਤਰ ਬਣਿੰਡਾ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੁਣ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ 00555 ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਸੈਲ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਜੋ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ) ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਸੁਖਬੀਰ ਐਗਰੋ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਲੰਬੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਚੰਨੂ ਪਿੰਡ 'ਚ ਬਾਇਓਮਾਸ ਪਲਾਂਟ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਲਫਨਾਮੇ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੋਬੀ ਬਾਦਲ

ਨੇ ਇਹ ਫੋਨ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨੰਬਰ ਉਸ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਹੈ ਜੋ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਚ ਦਿੱਤੇ ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੋਬੀ ਬਾਦਲ ਦਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਅਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਹੋਫ਼ੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ 'ਤੇ ਉੱਤਰ ਆਏ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਪਤੰਗ (ਜੇ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ 50,000 ਰੁਪਏ ਨਕਦ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਵੀ 10,000 ਦੀ ਨਕਦੀ ਹੈ। ਜੋਤੀ ਕੋਲ 1.80 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੋਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਬਾਦਲ 'ਚ 1000 ਵਰਗ ਫੁੱਟ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ।

ਕਿੰਨਰਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ ਮਾਨਤਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਰਾਂ (ਹਿਜ਼ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿੰਗ ਦੇ ਤੀਜੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਖੋਂ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੇਵੇ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ ਕਿੰਨਰਾਂ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ 'ਟਰਾਂਜਜੈਂਡਰ' ਤਹਿਤ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਸ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਕੇ. ਸੀਕਰੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਕਿੰਨਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿੰਗ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵਰਗ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ।

ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਢੁੱਕਵੀਂ ਸਿਹਤ ਦੇਖਭਾਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਈਸੈਂਸ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿੰਨਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਦੇਖਭਾਲ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਿੰਨਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਤੇ ਸੋਸ਼ਣ ਉਪਰ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕਈ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 377 ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਕਿੰਨਰ ਦੀ ਸਮਾਜਕ

ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਜਨਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਟਰਾਂਜਜੈਂਡਰ ਨੂੰ ਲਿੰਗ ਵਜੋਂ ਤੀਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਦੌਰਾਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਐਚ.ਆਈ.ਵੀ. ਤੋਂ 41 ਫੀਸਦ ਕਿੰਨਰ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸੈਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬੜੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲ ਸਣੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਤੀਜੇ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਵੱਲ ਜੁੱਤੀ ਸੁੱਟੀ

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ: ਸਾਬਕਾ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ ਜਦੋਂ ਲਾਸ ਵੇਗਾਸ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਔਰਤ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਜੁੱਤੀ ਸੁੱਟੀ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਸੇਵਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ।

2015 ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਸਮਝੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਜੁੱਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਹਿਲੇਰੀ ਇਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਕਰੈਪ ਰੀਸਾਈਕਲਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

Personalized Service-Committed To Quality

Purchase and Refinance Your Home Loans.

Pre approval in one day, no cost, no obligation.

Conventional, ARM, Jumbo, FHA, VA,
USDA & HARP Loan Programs

ਆਪਣਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਘਰ ਉਪਰ ਲੋਨ
ਰੀਫਾਇਨਾਂਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

AMRIK P. SINGH
Mortgage Loan Originator
NMLS # 232904

7788 N. Milwaukee Ave.
Niles, IL 60714
Ph: 847-966-6700
Fax: 847-966-6723

Cell 312-608-0006

Email: asingh@candrmortgage.com
Website: www.candrmortgage.com

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ॥ ਪ੍ਰਗਟਿਉ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ॥

ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ

ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ
ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ

ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ
ਉਪ ਮੁਖ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ

ਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਖੜਾ
ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ

ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ
ਧਾਲੀਵਾਲ

ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਸੂਹਾ
ਪ੍ਰਧਾਨ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਮਰੀਕਾ

ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਪ੍ਰਧਾਨ, ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਮਿਡਵੈਸਟ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ
ਦਲ, ਮਿਡਵੈਸਟ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ-ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ
ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਇਲੀਨਾਏ

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਮਰੀਕਾ

ਲਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਇਲੀਨਾਏ

ਹੈਪੀ ਹੀਰ
ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ

ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਸੀਨੀਅਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ

ਮਨਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ
ਯੂਥ ਆਗੂ

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਯੂ ਐਸ ਏ

ਕਾਲਾ ਪੱਡਾ
ਯੂਥ ਆਗੂ

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੇਰੀ
ਯੂਥ ਆਗੂ

ਰਾਜਾ ਤੱਲੂਣ
ਯੂਥ ਆਗੂ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਇਲੀਨਾਏ (ਅਮਰੀਕਾ)

ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਟਜ਼ਰ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵਿਜੇ ਸ਼ੇਸ਼ਾਦਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਈ 2014 ਦਾ ਪੁਲਿਟਜ਼ਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। 'ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ' ਤੇ 'ਗਾਰਜੀਅਨ' ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਆਲਮੀ ਜਾਸੂਸੀ ਦੇ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੇਸ਼ਾਦਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜ '3 ਸੈਕਸ਼ਨਜ਼' ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇਰੇ ਸਫ਼ਰ ਤੱਕ ਮਾਨਵੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਣ-ਛਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ, ਡਰਾਮਾ, ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 98ਵੇਂ ਪੁਲਿਟਜ਼ਰ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੋਲੰਬੀਆ 'ਵਰਸਿਟੀ' ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ 60 ਸਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਾਦਰੀ ਨੂੰ 10,000 ਡਾਲਰ ਰਾਸ਼ੀ ਪੁਰਸਕਾਰ 'ਚ ਮਿਲੇਗੀ। 1954 'ਚ ਬੰਗਲੌਰ 'ਚ ਜਨਮੇ ਸ਼ੇਸ਼ਾਦਰੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 21 ਤੋਂ

ਸਟਰਲਿੰਗ ਹਾਈਟਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ (ਬਿਊਰੋ): ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਥਾਵਾਚਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਕ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਖੇ 21 ਤੋਂ 27 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਗੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸੇਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਤੱਕ ਸ਼ਾਮੀਂ 6:30 ਤੋਂ 7:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ 27 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11:30 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਇਕ ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਫੋਨ 248-547-0927 ਤੋਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਈਕ੍ਰੋਸਾਫਟ ਨੂੰ 44 ਅਰਬ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਮਾਈਕ੍ਰੋਸਾਫਟ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਕਦਮੇ ਵਿਚ 731 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਹੋਲਡਰ ਕਿਮ ਬੈਰੋਵਿਕ ਨੇ ਇਹ ਮੁਕਦਮਾ ਸਿਏਟਲ ਦੀ ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਬਿਲ ਗੇਟਸ, ਸਾਬਕਾ ਸੀ.ਈ.ਓ. ਸਟੀਵ ਬਾਮਰ ਸਮੇਤ ਡਾਇਰੈਕਟਰਜ਼ ਤੇ ਐਜ਼ਗਰਿਕਿਊਟਿਵ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੈਨੇਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬੋਰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਹ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਗਤਬਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਖਾਰਜ

ਲਾਹੌਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਰਫਾਕਤ ਅਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਾ ਦਾ ਨਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਗੈਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁਸਾ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੇਸ 'ਮਨੁੱਖੀ ਗਲਤੀ' ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਯੂਐਸਏ
Punjabi RADIO USA
Uniting Punjabi's All Over

24 ਘੰਟੇ
ਸੱਤੇ ਦਿਨ
ਸੁਣੋ

Listen on :
Radio Sets (CA, WA, NV)
Dial in
832-551-5029 or 605-475-6868
Android & iPhone App

www.PunjabiRadioUSA.com
Ph: 408-272-5200

**ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਮਕਾਨ
ਵੇਚਣ/ਖਰੀਦਣ ਲਈ
ਡਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾਂ**

ਕਰਨ ਗਿੱਲ

Ph: (734) 612-9984

**Either Buying or Selling a
Home in Michigan
"Always Go with the Winner"**

**COLDWELL
BANKER**

44644 Ann Arbor Road Plymouth, MI 48170

Email: KarnGill@Hotmail.com

Website: www.KarnGill.com

ਵੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਐ 'ਕੇਜਰੀ' ਨੇ, ਮੌਕਾ ਆਉਣਾ ਨੂੰ ਇਦਾਂ ਦਾ ਫੇਰ ਵੀਰੋ।
ਸਾਂਝਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਲਾ ਕਰਨਾ, ਭੁੱਲ ਜਾਉ ਹੁਣ ਤੇਰ ਤੇ ਮੇਰ ਵੀਰੋ।

ਲੋਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਪਿਛਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਉਭਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਘਿਰੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ-ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਖਾਤਰ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ, ਤੋਂ ਅੱਕੇ ਆਮ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਤੀਜੇ ਬਦਲ ਦੀ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਨਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕ ਰੋਹ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਿਰਫ 49 ਦਿਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਜੋ ਜੋ ਕੰਮ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਡੇ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਉਪਰ ਪਕੜ ਵਲ ਉਂਗਲ ਉਠਾਈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਗੱਲ ਹੈ।

**ਆਓ, ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣੇ
ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਡਟੀਏ।**

Chicago Supporters

Professor Jaginder Singh Ramdev, Thakar Singh Basati, Amolak Singh Gidha, Natasha Kaur Sandhu, Dr. Navdeep Kaur Sandhu & Harjinder Singh Sandhu, Dhillon Family, Major Gurcharan Singh Jhaj, Azad Singh Dhillon, Iqbal Singh Randhawa, Surinderpal Singh Kalra, Sarwan Singh Raju, Sukh Singh Dhaliwal, Lovedeep Dulat, Makhan Singh Mann, Lakhvir Singh Sandhu, Roop Singh Dhillon, Paramjit Singh Dhillon, Indermohan Singh Chabra.

Released By: Mat Singh Dhillon, Ph: 847-308-5411, e-mail: matdhillon@gmail.com

**ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ
ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕੱਤਰਤਾ
20 ਅਪਰੈਲ ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 4 ਵਜੇ
ਹਾਲੀਡੇਅ ਇਨ ਮਾਊਂਟ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟ
(200 East Rand Road,
Mount Prospect, IL 60056)**

‘ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ’ ਨੇ ਲਾਇਆ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ ਕੈਂਪ

ਹਿਊਸਟਨ (ਬਿਊਰੋ): ‘ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ’ ਵੱਲੋਂ ਟੈਕਸਸ ਦੇ ਧਰਮ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਾਏ ਗਏ ‘ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ ਕੈਂਪ’ ਵਿਚ 50 ਤੋਂ 78 ਸਾਲ ਤਕ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਮੂਹੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਕੈਂਪ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਕਾਮਯਾਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ ‘ਤੇ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਾ ਸੀ।

‘ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ’ ਵੱਲੋਂ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਜੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਿੱਠ ਕੇ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਰਸਾ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ; ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਿੰਨ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਕੈਂਪ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਸੈਨ ਐਨਟੋਨੀਓ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ‘ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ’ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਫਲੋ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ) ਤੋਂ ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਔਰੰਜ ਕਾਉਂਟੀ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਤੋਂ ਆਈ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਕੋਹਲੀ ਨੇ ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ

ਨੂੰ ਇਕ ਉਸਾਰੂ ਕਦਮ ਦੱਸਿਆ। ਹਫਤਾ ਭਰ ਚੱਲੇ ਇਸ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਨਿਤਨੇਮ, ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਚਾਰ ਸੈਸ਼ਨ ਚਲਾਏ ਗਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਹਿਰਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਹਾ। ਸਮਾਪਤੀ ਮੌਕੇ ਕਵਿਤਾ, ਗੀਤ, ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਚੁਟਕਲਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਚੱਲਿਆ।

ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧ ਕੈਂਪ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ‘ਆਉ ਉਦਮੀ ਬਣੀਏ’ ਵਿਸ਼ੇ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬਲ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਛੇ ਪੁੱਜੇਕਰ ‘ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ। ਕੈਂਪ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ‘ਸਿੱਖ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ’ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ sikhdharamsal.org ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ,
ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

Help Wanted For Indian Restaurant

Immediately hiring WAITER and KITCHEN HELP for Indian restaurant in Indianapolis, Indiana.

Good salary and free accommodation.

Please call Tony @ (317)340-1470

ਵੇਟਰ ਤੇ ਕਿਚਨ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਵੇਟਰ ਤੇ ਕਿਚਨ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਵਧੀਆ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਟੋਨੀ

ਫੋਨ: 317-340-1470

ਪੀ ਐਚ ਓ ਦਾ ਖੇਡ

ਮੇਲਾ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਸਥਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ ਐਚ ਓ) ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਯੂਥ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਆਉਂਦੀ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ ਬਸੀ ਵੁਡਜ਼, ਐਲਕ ਗਰੂਵ ‘ਚ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਕਨਿਕ ਵਜੋਂ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ, ਵਾਲੀਬਾਲ ਅਤੇ ਸਾਕਰ ਮੈਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਨੁਮਾਇਸ਼ੀ ਮੈਚ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਘੋੜਾ ਕਬੱਡੀ, ਗੁੱਲੀ ਡੰਡਾ, ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਦੌੜ, ਮਿਊਜ਼ੀਕਲ ਚੇਅਰ, ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੋਰੰਜਕ ਖੇਡਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਏ ਮੇਲੀਆਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਹ-ਪਕੌੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੋਵੇਗਾ।

JSR TRUCKING, INC.

ਡਰਾਈਵਰ, ਓਨਰ ਆਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਟੀਮ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

OH, KY, IN, NJ, PA, NY, MD, DE, KS, MO, OK, AZ, CA
MOST TRIP FROM IN, KY, OH TO PA, NJ, NY.

For IN, OH, KY to NJ, PA, NY

\$600.00 Round Trip

ਲੋਕਲ ਡਰਾਈਵਰ 40 ਸੈਂਟ ਮੀਲ

ਲੌਂਗਹਾਲ 38 ਸੈਂਟ ਮੀਲ

ਇਕ-ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 317-702-2803 ਜਾਂ 317-215-4536

When Banks Say-No, We Say-ਹਾਂ ਜੀ

We provide Cash (ਕੈਸ਼) Flow to transport companies any size-Big or Small

We will fund the sale of your freight invoice(s) quickly

Compare our fees and services with our competitors.

We will not be undersold.

Invoice of any size is welcome
(ਇਨਵਾਇਸ ਦਾ ਸਾਈਜ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ)

Less paperwork
and hassle free
approvals

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 716-312-1212

American Factoring Group, Inc.

Visit us on the web: www.factor101.com

ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

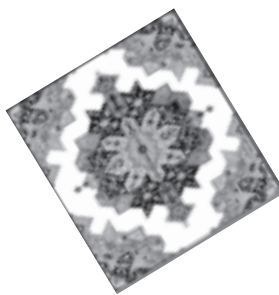
ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੌਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਹਾਰਡਵੁੱਡ ਫਲੋਰ, ਕਿਚਨ ਕੈਬਨਿਟ
ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲੋਰ ਉਪਲਬਧ

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ
ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in
Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc

ਵੈਸਟਰਨ ਅਵੇਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

Punjab Times Established in 2000
15th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
www.punjabtimesusa.com

Editor:

Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Photographer

Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Major Kular
Corrpondents
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Missisipi,
Iowa, Arkansas, Texas, Virginia, Ne-
vada, Washington, Oregon, Arizona,
Georgia, Florida, New York, New
Jersey, Connecticut, Oklahoma, Penn-
sylvania, Missouri, Kentucky

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 95 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ
ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ
ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ
ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorses
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਾਦਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਾ!

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ: ਅਸਲਾ
ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਜੱਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਲੋਂ ਆਬਾਦੀ ਪੱਖੋਂ
ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ
ਜਲੰਧਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ
ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ।

ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਹਿਤ ਹਾਸਲ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ
ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 2013 ਅੰਦਰ 2554 ਅਸਲਾ
ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਸੁਵਿਧਾ
ਸੈਂਟਰ ਰਾਹੀਂ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ 1030 ਨਵੇਂ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੁਵਿਧਾ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ
ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫਾਈਲ ਦੀ
ਕੀਮਤ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ 500 ਰੁਪਏ ਸੀ, ਹੁਣ
1250 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ
ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁੱਲ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ 19315 ਹਨ
ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸਲੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 21488 ਹੈ।

ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਜਾਰੀ

ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਵਿਧਾ ਫੀਸਾਂ 16 ਗੁਣਾ

ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤੈਅ ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਖਰਚੇ 16
ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹਨ। ਰਿਵਾਲਵਰ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸ ਸਿਰਫ 200
ਰੁਪਏ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੁਵਿਧਾ ਚਾਰਜਜ਼ 700 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 12 ਬੋਰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸ 80 ਰੁਪਏ ਤੇ ਰਾਈਫਲ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸ 120 ਹੈ
ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 700-700 ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਫੀਸ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ
ਵਾਸਤੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਫਾਈਲ ਦੀ ਕੀਮਤ 1250 ਰੁਪਏ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸੁਵਿਧਾ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਵੇਚੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ
ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ। ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ
ਸਰਕਾਰੀ ਫੀਸ ਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਫੀਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰੈਂਡ
ਕਰਾਸ ਫੀਸ ਵੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜਨਵਰੀ 2013 ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 2013
ਤੱਕ ਸੁਵਿਧਾ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ 594 ਫਾਈਲਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ

ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 361
ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮਹਿਜ਼ 924
ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।
ਐਸ.ਏ.ਐਸ ਨਗਰ (ਮੁਹਾਲੀ) ਵਿਖੇ ਸਾਲ
ਭਰ ਵਿਚ 1514 ਫਾਈਲਾਂ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ
ਸਿਰਫ 231 ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ
ਗਏ ਹਨ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰੇਟ ਦਫ਼ਤਰ
ਵਿਚ 2013 ਦੇ ਪੂਰੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ 441
ਫਾਈਲਾਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 232 ਨਵੇਂ
ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ
ਵਿਖੇ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ
ਫਾਈਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਹਿਜ਼ 200 ਰੁਪਏ ਹੈ।
ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸਲਾ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ 1959, ਆਰਮ ਰੂਲਜ਼
1962 ਤੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ
ਗਏ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪੁਲਿਸ
ਰਿਪੋਰਟ ਉਪਰੰਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ
ਵਿਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਖਤਰਾ
ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੂਤਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਪਾ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ
ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨਾ ਦਿਵਸ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਤਾਵਾਸਾਂ ਤੇ
ਕੌਂਸਲਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਤ ਜਾਣ
ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਰਲਡ ਸਿੱਖ
ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ (ਡਬਲਿਊ.ਐਸ.ਓ.) ਦੇ
ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ
ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਟਿਮ ਉਪਲ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ
ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ
ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ
ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ

ਸਥਿਤ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੂਤਾਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ
ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਾਤਰਾ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।
ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਦੂਤਾਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਹ
ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਥੇ
ਅਮਲੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਯਕੀਨੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ
ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਰਪਾਨ ਮਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ
ਹੋਵੇ ਤੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ
ਬੱਲੇ ਪਹਿਨੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ
ਸਿੱਖ ਗਾਤਰਾ ਪਹਿਨ ਕੇ ਦੂਤਾਵਾਸ/ਕੌਂਸਲਖਾਨੇ
ਵਿਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਕੱਕਾਰ
ਸਜਾਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਪਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਭਿੰਨਤਾ
ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ

ਹੈ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ
ਖੂਬੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ
ਕਿਰਪਾਨ ਬਾਰੇ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ
ਨਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ
ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।
ਡਬਲਿਊ.ਐਸ.ਓ. ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ
ਦੂਤਾਵਾਸਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ
ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ 2012 ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ
ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ਤੇ ਸਰਵ
ਉੱਚ-ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇਤ ਜਾਣ ਦੀ
ਖੁੱਲ੍ਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪੈ ਗਿਆ ਘੇਰਾ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਰਿਖ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ
ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਘੁਟਾਲਾ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਇਲਾ
ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ
ਤੇ ਕੋਲੇ ਦਾ ਈ-ਮੈਂਡੀਕਰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵ
ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਘੁਟਾਲਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਕੁਝ ਖਾਸ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ
ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਲਾਏ ਹਨ।

ਵਿਰੋਧ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਚੋਣ
ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸੇਧਣੇ
ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ
ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ
ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਮੈਡਮ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ
ਪਾਸੇ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ
ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਝੂਠ ਦਾ ਪੁਲੰਦਾ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।
ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਹੂ ਚੋਣਾਂ
ਮੌਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਲਿਆ ਰਹੇ
ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ
ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ
ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ?

ਵੋਟਾਂ ਵੱਟੇ ਬਰੀ!

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਟੱਕਰ ਹੈ। ਬਾਦਲਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸੀਟ ਵੱਕਾਰ ਦਾ
ਸਵਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੀ
ਜਿੱਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੀ
ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ
ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਰਜ ਕੇਸ
ਰੱਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹੰਝਲਾ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੀਫ਼
ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ
ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ 15 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਬਹਿਸ
ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ।
ਹੁਣ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 3 ਮਈ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ
ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ
ਧਾਰਮਿਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਠੋਸ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ
ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਬਠਿੰਡਾ ਕੋਤਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ
ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਡੇਰਾ
ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਵਿਰੁਧ 20
ਮਈ 2007 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 295-ਏ, 298 ਤੇ 153
ਏ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ
ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਐਸ.ਕੇ. ਗਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਧਾਰਾ 295-ਏ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੱਲਣ
ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਦਾ ਚਲਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ
ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ,

ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ
ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਕੇਸ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਨਹੀਂ
ਸਕਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਇਸ
ਕੇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤ
ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ
ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ
ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ
ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹੁਣ
ਅਗਾਂਹ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ
ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼
ਨਹੀਂ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਸ. ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ
ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 153 ਅਧੀਨ
ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਆਦ 5
ਸਾਲ ਤੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ
ਇਹ ਕੇਸ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ
ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਚਲਾਨ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਕੇਸ
ਦਾ ਚਲਾਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਸੁਣਨ
ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ 3 ਮਈ
2014 ਤੱਕ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵਧਿਆ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਹੋਰ
ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ
ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ
ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ
ਲਈ ਆਖਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਮਤੇ ਦੇ
ਸਹਿ-ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁਣ 50 ਤੋਂ ਵਧ
ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਮੈਂਬਰ ਮੋਦੀ
ਵਿਰੁਧ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਰਸ ਹੋਲਟ
ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਬਾਰਬਰਾ ਲੀ ਕਾਂਗਰਸ
ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਇਸ
ਮਤੇ (ਐਚਆਰ-417) 'ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਹੈ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਮਤੇ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
51 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ
ਇਹ ਦੋ ਪਾਰਟੀ ਮਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕੀਥ
ਐਲੀਸਨ (ਡੈਮੋਕਰੈਟ ਪਾਰਟੀ) ਤੇ ਕੋਇ ਪਿੱਟਸ
(ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ) ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ
ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਗਰੁੱਪਾਂ
ਵਿਚ ਹੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਬਲਕਿ
ਕਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਮੈਂਬਰ ਅਜਿਹਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ
ਦੇ ਮਨਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਮਤੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਵੀ ਹਟੇ
ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਹਾਲਟ ਤੇ ਲੀ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ
ਸਹੀ ਪਾਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ 30 ਰਾਜਾਂ ਦੇ 51
ਮੈਂਬਰ ਮੋਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮਤੇ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 26 ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਤੇ 25 ਡੈਮੋਕਰੈਟ
ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਤੇ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ
ਕਿ ਦੋ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਣਨੀਤਕ ਸੰਵਾਦ ਲਈ
ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮਤੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ
ਭਰਪੂਰ ਧਾਰਮਿਕ ਬਹੁਲਵਾਦ ਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ
ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੀ ਸਲਾਘਾ
ਕਰਦਿਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਖੋਰੇ
'ਤੇ ਫਿਕਰ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਪਾਰਟੀ
ਕਾਂਗਰੈਸ਼ਨਲ ਰਿਸਰਚ ਸਰਵਿਸ ਮਤੇ ਵਿਚ
ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ
ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਦਿਆਂ, ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ 2002
ਵਿਚ ਹੋਈ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆਤਾ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 253 ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ 13 ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ 253 ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ 29, ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ 19, ਲੁਧਿਆਣਾ 22, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 17, ਜਲੰਧਰ 24, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 23, ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ 18, ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ 17, ਸੰਗਰੂਰ 21 ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ 20 ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਵਿਚ 15 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਈ.ਵੀ.ਐਮ. 'ਤੇ 16ਵਾਂ ਬਟਨ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ (ਨੋਟਾ) ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 15 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਪੋਲਿੰਗ ਬੁਥਾਂ 'ਤੇ ਦੋਹਰੀਆਂ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਲਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 35 ਹਜ਼ਾਰ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਹਨ। ਪੋਲਿੰਗ ਬੁਥਾਂ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵੋਟਾਂ ਪਵਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਮੀਦਵਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ 35000

ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੁਹਰੀਆਂ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਵਾਲੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਪੋਲਿੰਗ ਬੁਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਲੱਗਣੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਲਕਿਆਂ ਲਈ 6 ਹਜ਼ਾਰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਵੀਆਂ

ਮੰਗਵਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਕਈ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ 'ਫਰਜ਼ੀ' ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ

30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ 14 ਉਮੀਦਵਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁੱਲ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਵੋਟਰ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ ਪਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੇ 253 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 14 ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੀ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਸ਼ੀਸ ਚੋਣ ਪਿਤ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ 25-25 ਸਾਲ ਦੇ ਹਨ। ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਆਸ਼ੀਸ ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਲੰਧਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੋਤੀ ਮਾਨ ਸਿਰਫ 27 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਟੀਨੂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਯਾਲੀ (39) ਹੈ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ (38) ਨਾਲ ਆਵਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਕਰੋੜ 95 ਲੱਖ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 18 ਤੋਂ 19 ਸਾਲ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5 ਲੱਖ 76 ਹਜ਼ਾਰ ਤੇ 20 ਤੋਂ 29 ਸਾਲ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 48 ਲੱਖ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਲੱਖ 59 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ।

ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 70 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚ ਵਿਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। 'ਫਰਜ਼ੀ' ਜਾਂ ਡੰਮੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਏਜੰਟ ਭੇਜੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਹਲਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਠਿੰਡਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ, ਸੰਗਰੂਰ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਨ।

ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਗੁਲਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ੀਤਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੂਥ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੈਨੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਤਲ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ

ਲੰਡਨ: ਵਾਲਸਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੀ 24 ਸਾਲਾ ਨਵ ਵਿਆਹੁਤਾ ਦੇ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਮਲਿੰਗੀ ਪਤੀ ਜਸਵੀਰ ਰਾਮ ਗਿੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਵੁਲਵਰਹੈਮਪਟਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ। ਬੈਂਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਗਿੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਵਰਖਾ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸਮਲਿੰਗੀ ਹੋਣ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਭੰਨ੍ਹਣ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

ਜਸਵੀਰ ਰਾਮ ਗਿੰਦੇ ਨੇ ਵਰਖਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਵੁਲਵਰਹੈਮਪਟਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਗਿੰਦੇ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 21 ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਫੈਸਲੇ ਮੌਕੇ ਵਰਖਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਰਖਾ ਰਾਣੀ ਤੇ ਜਸਵੀਰ ਰਾਮ ਗਿੰਦੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਰਚ 2013 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਸਤੰਬਰ 2013 ਨੂੰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਿਆਸਤ ਕੀਤੀ: ਕੇਜਰੀਵਾਲ

ਸੰਗਰੂਰ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 1984 ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪਿਛਲੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕੇ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋਈ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਆਏ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਰਾਜਨੀਤੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਅਤ ਖਰਾਬ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਧਕੇਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ, ਭਿਵਾਨੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਟਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਮਲੇ ਤੇ ਪਿਟਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਤੇ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਕੈਸਿਟਾਂ ਤੇ ਸੀਡੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ

ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਜ਼ਬਤ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਡੀ ਲੀਡ ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਗਾ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਵੰਦੇ ਮਾਤਰਮ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਨਿਆਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹਰ ਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕੰਮ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਬੱਸ ਇਕ ਤਕੜਾ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਬਠਿੰਡਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਪਿੰਡ ਬਾਦਲ ਦੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਪਤੰਗ' ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਪਤੰਗ' ਅਲਾਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਗਈ ਹੈ।

ਬਠਿੰਡਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਪੰਜੇ' ਉੱਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਜਿਥੇ ਪਤੰਗ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਝਾੜੂ' ਉੱਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦੇ ਆਗੂ ਸਨ ਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਤੰਗ ਸੀ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਹਲਕਾ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਬਤੌਰ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਪਤੰਗ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੋਣ ਪਿਤ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤੰਗ ਹੀ ਲੈਣਾ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ

ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਹੈ ਜੋ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਥਕੰਡੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਵੋਟਾਂ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਉਧਰ, ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਆਗੂਆਂ

ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਵਿਜੇਦਰ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਿਤ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਬਾਪੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਤੰਗ ਦੀ ਡੋਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ

ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪਤੰਗ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਧੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ

ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਉਡਾਰੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਸਟੂਲ' ਅਲਾਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਿਜੇਦਰ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਬੈਦ' ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਜਲੰਧਰ: ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਿੱਖ ਮੂਵਮੈਂਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤੇ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਪੀਲ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਯੋਗ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਜਿਤਾ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਬੁਲੰਦ ਕਰ ਸਕਣ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਜਮਾਤ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤਿੰਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੋਸ਼ੀ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਤਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ, ਐਲ.ਕੇ. ਅਡਵਾਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇੰਦਰਾ

ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ

ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।

ਵਾਜਪਾਈ ਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਮਾਤਾ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲੱਡੂ ਵੰਡੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਮੱਚੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਨੇਮ ਪਲੇਟਾਂ ਲਾਹੁਣ

ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਤੇ ਸਿਵਲ ਕੌਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਐਲ. ਕੇ. ਅਡਵਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਹਮਲੇ 'ਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਜਮਾਤ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹ ਕੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ, ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ?

ਦਲ-ਬਦਲੂਆਂ ਨੇ ਐਤਕੀਂ ਛਿੱਕੇ ‘ਤੇ ਟੰਗ ਛੱਡੇ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਦਲਬਦਲੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਤੇ ਟਿਕਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲਵਾਉਣ ਲਈ ਅਸੂਲਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਪੰਜਾਬ (ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ) ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਚੋਣ ਗੱਠਜੋਤ ਕਰਕੇ ਬਠਿੰਡਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਂਗਰਸ-ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ ਗੱਠਜੋਤ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਤੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।

ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰ ਹਲਕਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਸ਼ਰੀਕ-ਭਰਾ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਇਸ ਵਕਾਰੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਪਿੱਠ ਲਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦਾਅ

‘ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਣਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਖਾਤਰ ਸਾਰੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਲੀ ‘ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਰਾਜਾ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭਤੀਜੇ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਛੱਡ ਕੇ ਉਦੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਓਂ ਕਬੂਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਪਰਨੀਤ ਕੌਰ

ਵਿਰੁੱਧ ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਜਾ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੈ।

2009 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ‘ਔਖ ਦੇ ਤਾਰੇ’ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਲਿਬੜਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਪਰਤਣ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ

ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਸ ਤਾਂ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਿਵੇਕਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ ਦਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਇਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਲੋਗੋਵਾਲ) ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਰਵਟ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਅਕਸਰ ਅੰਗ-ਸੰਗ

ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜੀਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਅਸੂਲ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੂਹਣੀ ਮੋੜ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੋਗਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜੋਗਿੰਦਰਪਾਲ ਜੈਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰਮੀ ਤੇ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਪਿੱਛੇ ਇਹੋ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਡਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਹੁਣ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਮੁੜ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਪੱਕਾ ਬੱਝਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਦਲਬਦਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਹੁਣ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਵੇਟਰ ਵੀ ਪੱਕੇ ਨਾਤੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਯੂਨਿਟ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਮੀਰ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ‘ਚ ਹਰਸਿਮਰਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ

ਬਠਿੰਡਾ: ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਨੂੰਹ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ਼ਰੂਤੀ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ 123 ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਿਵਾਨੀ ਮਹੇਂਦਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ਼ਰੂਤੀ ਚੌਧਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ 108.31 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਕੋਲ 108.16 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਚੱਲ-ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰੂਤੀ ਚੌਧਰੀ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਘੱਟ ਹੈ।

15ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ 57 ਮਹਿਲਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਮਹਿਲਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪਗੜ੍ਹ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਰਤਨਾ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਕੋਲ 67.82 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ 60.31 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ‘ਤੇ ਰਹੇ ਸਨ। 16ਵੀਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕੁੱਦੀ ਮੀਰਾ ਕੁਮਾਰ ਕੋਲ 38.47 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ। ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਲੰਘੇ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਪਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਲ ਇਸ ਵੇਲੇ 96.13 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ 57.27 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੀ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਕੋਲ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ 1.94 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ 14.93 ਕਿਲੋ ਸੋਨਾ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਸਮੇਤ ਸਟੋਨ ਆਦਿ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਕੋਲ 5.40 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਹਨ। ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਦੋ ਮੈਸੀ ਟਰੈਕਟਰ ਹਨ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਲ 61.44 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਪਾਰਕ ਸੰਪਤੀ, 9.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗੈਰ ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਸੰਪਤੀ ਤੇ 4.03 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਲੰਧਰ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕਾਂ ਸਭਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪੈਰ ਹੁਣ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਟਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਜੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਨੇ ਵੀ ਦੋ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਭਾੜੇ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਤੇ

ਦੂਜਾ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਆਰਬਿਟ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵੇਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕਈ ਵਾਰ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ 14 ਵਾਰ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਂਜ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਬੈਲ-429 ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ

ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵਾਲੀ ਦਿਖ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ. ਬਾਦਲ ਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀਆਂ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਟਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਲਈ ਦੋ ਗਲੋਬਲ ਵੈਕਟਰਾਂ ਬੀ-103 ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਹਨ।

ਸੈਂਪਲਾ ‘ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਦੱਬਣ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ

ਜਲੰਧਰ: ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਿਜੇ ਸੈਂਪਲਾ ਵੱਲੋਂ ਇਥੇ ਇਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਉਪਰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੁੜ ਗਰਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਜੇ ਸੈਂਪਲਾ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕਾਗਜ਼ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਦਿੱਤੇ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸੇ ਵਿਵਾਦਤ ਕੋਠੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਵੱਲੋਂ ਸੱਦੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਮਾਹੌਲ ਉਦੋਂ ਗਰਮਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਬਖਸ਼ੀ ਰਾਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੋਠੀ ਦਾ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਟਾਂਡਾ 1987 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਟਾਂਡਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਦ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਵਿਜੇ ਸੈਂਪਲਾ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੋਠੀ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਅਦਾਲਤੀ ਮਾਣਹਾਨੀ ਦਾ ਕੇਸ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੇਕਰ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਜੇ ਸੈਂਪਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਤ ਮਕਾਨ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਨਸਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕੇਅਰ ਟੇਕਰ ਵਜੋਂ ਮਕਾਨ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ।

ਡੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੌਕੀਆਂ ਭਰਨ ਲੱਗੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਣੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦਰਾਂ ‘ਤੇ ਢੁੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡੇਰਿਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹਨ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦਾ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਅਰਸ਼ੋਂ ਫਰਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਮੇਤ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦਰ ਜਾ ਮੱਲੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਕੁ ਡੇਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਸਤਸੰਗ ਬਿਆਸ, ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ, ਡੇਰਾ ਨੂਰ ਮਹਿਲ, ਡੇਰਾ ਸੱਚਖੰਡ ਬੋਲਾਂ ਵੱਡੇ ਡੇਰੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਸੀ ਪਿਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਰਸੂਖ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸੂਬੇ ਵਿਚਲੇ ਕੁਝ ਡੇਰਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਡੇਰਾਵਾਦ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਲ 1978 ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਫ਼ਰਤ ਦੇ ਜੋ ਬੀਜ ਬੀਜੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਗਰਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਣੀ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ।

ਵੋਟਾਂ ਬਟੋਰਨ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਫ਼ਸਲੀ ਬਟੋਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਡੇਰਾ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਡੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2007 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜਸੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਡੇਰਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਲਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ 2007 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੇ ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ।

ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿਰਸਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦਾ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕੁ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਫ਼ੈਸਲੇ ਇਸ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਤੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲਏ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਟੈਕਸ ਹਟਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਸੱਚ ਖੰਡ ਬੋਲਾਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੇ ਉਪ ਮੁਖੀ ਦੀ ਆਸਟਰੀਆ ਦੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀਆਨਾ ਵਿਚ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀਤੰਤਰ ਨਿਹੱਥਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਆਂਕੀ ਗਈ। ਰਾਜਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਡੇਰੇ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਆਬਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਿਤਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਡੇਰਾ ਦੋਆਬਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਡੇਰੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਸੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਨੂਰਮਹਿਲ ਦਾ ਡੇਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਇਆ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਦਖ਼ਲ ਦੇਵੇ। ਇਸ

ਡੇਰੇ ਦਾ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਕਸਰ ਟਕਰਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਨਅਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਏ ਟਕਰਾਅ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਡੇਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਬਾਬਾ ਭਨਿਆਰਾ ਦਾ ਡੇਰਾ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਚੌਕੀ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਧੂਮਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ ਵਿੰਗ ਜੋ ਕਿ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਸਿਆਸੀ ਵਿੰਗ ਵਜੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵੱਲੋਂ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਵੇਟਰਾਂ ‘ਤੇ ਪਕੜ ਬਾਰੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2009 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਖੁਫ਼ੀਆ ਵਿੰਗ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਤਤਕਾਲੀਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੋਟਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਸੋਹਲੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਸਕੂਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੂ ਬਣਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਇਸ

ਵਰ੍ਹੇ ਛਾਪੀ ਗਈ ਅੱਠਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵੰਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੇ ਨੰਨ੍ਹੀ ਛਾਂ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਲੋਗੋ ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਛਾਪੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਨਵੇਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਤਹਿਤ 1,57,000 ਕਾਪੀਆਂ

ਛਪਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ 2008 ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ 4,14,520 ਕਾਪੀਆਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਅਧੀਨ ਭਾਗ ਤੀਜਾ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਤੀਹਵੇਂ 'ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਾਠ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

‘ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ’ ਸਿਰਲੇਖ

ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਰੂਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸਾਈਕਲ ਵੰਡ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਗਿਆਰਵੀਂ ਤੇ ਬਾਰੂਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਸਾਈਕਲ ਵੰਡਣ, ਗਰੀਬ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਤੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵੱਲੋਂ ਨੰਨ੍ਹੀ ਛਾਂ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਇਸ ਅਖੀਰਲੇ ਪਾਠ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 279 ‘ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਸ਼ਗਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 280 ‘ਤੇ ਨੰਨ੍ਹੀ ਛਾਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਦੇ ਲੋਗੋ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਈਕਲ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਫੋਟੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

J FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
J FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies
and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਘੁਰਕੀ ਮਗਰੋਂ ਕਿਤਾਬ ਵੰਡਣ ‘ਤੇ ਰੋਕ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵੰਡਣ ‘ਤੇ ਫੌਰੀ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬੋਰਡ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਘੁਰਕੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅੰਜਲੀ ਭਾਵਤਾ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ‘ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੂਲ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੀਆਂ

ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਫਿਲਹਾਲ ਅੱਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵੰਡਣ ‘ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

Matrimonial

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ

ਹਿੰਦੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਉਮਰ 26 ਸਾਲ, ਕੱਚ 5'-10", ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਐਮ ਬੀ ਏ, ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ‘ਤੇ ਜਾਬ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 516-547-5021

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Jet Airways, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

For Emergency
Call anytime at

847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

Domestic fares
available

ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ) ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਦਿਨ 20 ਅਪਰੈਲ 2014

ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਸਲੇਟ/ਗਰੁਪ ਆਧਾਰਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ 20 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਰਿਫਰੈਂਡਮ (ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ) ਦੌਰਾਨ ਬੈਲਟ ਪੇਪਰ ਉੱਤੇ ਦੋਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ‘ਹਾਂ’ (ਯੈਸ) ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣ।

(ੳ) ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਗਰੁਪ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਲੜਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਗਰੁਪਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਲੇਟ ਆਧਾਰਤ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਸੋਧ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਧੜੇ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ।

(ਅ) ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਖਾਕਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਸੀ ਏ ਸੀ (ਕੈਕ) ਨੇ 16 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਉਪਰੰਤ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਲਈ 20 ਅਪਰੈਲ 2014 ਨੂੰ ਰਾਇਸ਼ੁਮਾਰੀ ਰੱਖੀ ਹੈ।

(ੲ) ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਰਹੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਲਈ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਧੜੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਉਪਰ ਵੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸਲੇਟ ਦੇ ਟਰਸਟੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣਾ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਆਮ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੈ ਅਤੇ 20 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ‘ਯੈਸ’ (ਹਾਂ) ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਰੁਪਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ 20 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਰਿਫਰੈਂਡਮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ‘ਯੈਸ’ ਉੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਦੇਣ।

ਰਿਫਰੈਂਡਮ ਦਾ ਸਥਾਨ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪੈਲਾਟਾਈਨ

ਮਿਤੀ: 20 ਅਪਰੈਲ 2014, ਐਤਵਾਰ

ਸਮਾਂ: ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਵਲੋਂ: ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ, ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਬੀਬੀ ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਘੁੰਮਣ, ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ
ਹਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਰਿਖੀਰਾਜ, ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਡਾ. ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਰਘਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ, ਇਰਵਿਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ, ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਤੇ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਚੋਪੜਾ

ਹੁਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਲੱਗੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਬਠਿੰਡਾ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਗਦਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬਰਾਂਡ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਤਕੀ ਫਿਰ ‘ਗਦਰ’ ਨਾਮ ਦੀ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ‘ਗਦਰ’ ਬਰਾਂਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2008 ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ‘ਰੰਗ ਦੇ ਬਸੰਤ’ ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਂਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਜਨਤਕ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਬਰਾਂਡ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 31 ਮਾਰਚ, 2014 ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਗਦਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬਰਾਂਡ ਨੂੰ ਸਾਲ 2014-15 ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚਲੀ ਪਟਿਆਲਾ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਦਾ ਇਹ ਬਰਾਂਡ ਹੈ ਜਿਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਤਲ ਕੀਮਤ 81 ਰੁਪਏ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਬਰਾਂਡ

ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਲਸ ਮੰਚ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਲੜਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤਾਂ ਸੰਭਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਲਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ-ਏ-ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ 1857 ਦਾ ਗਦਰ ਸੀ ਤੇ 1913 ਵਿੱਚ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੰਬਰ 1913 ਵਿੱਚ ਗਦਰ ਨਾਂ ਦਾ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਸਲੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਬਰਾਂਡ ਗਦਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਕੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਕੁਨ ਲੋਕ ਬੰਧੂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗਦਰ ਸੰਗਰਾਮ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ

ਨੀਕ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਦਰ ਦੇ ਨਾਮ ‘ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਬਰਾਂਡ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਬਰਾਂਡ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਰਾਣੋ, ਰਸਭਰੀ, ਹੀਰ, ਤਮੇਨਾ ਆਦਿ। ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤਾਂ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵੇਚਣ ਖਾਤਰ ਪੰਜਾਬ, ਮਾਲਵਾ, ਪਟਿਆਲਾ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਬਰਾਂਡ ਨਾਂ ਰੱਖੇ ਹਨ।

ਕਰ ਤੇ ਆਬਕਾਰੀ ਅਫਸਰ ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਦਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬਰਾਂਡ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਰਾਂਡ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਸਨਅਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਗਦਰ ਫਿਲਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਬਰਾਂਡ ਗਦਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਸੀ।

ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚੋਂ ਬਰੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀ

ਗਾਇਕ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਬੋਵਾਲ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ 24 ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਨੇ ਗਿੱਲ ‘ਤੇ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ‘ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 376 ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ

ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗਿੱਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ

ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਲੜਕੀ ਆਪਣੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਮੁੱਕ ਗਈ ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ

ਮੁਕਦਮੇ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਤੇ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਨਛੱਤਰ ਗਿੱਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ ਮੁੜ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 2002 ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ.) ਦੀ ਜਾਂਚ ‘ਤੇ ਸੁਆਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਗਠਨ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਐਲ. ਦੱਤੂ ਤੇ ਐਸ.ਏ. ਬੋਬੜੇ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਵਕੀਲ ਫਾਤਿਮਾ ਏ. ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ।

ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਜੱਜਾਂ ਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਜਰਾਤ ਆਧਾਰਤ ਵਕੀਲ ਫਾਤਿਮਾ ਏ.

ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਬੇਲੋੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਦੁਰਚਿੱਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੋਧਰਾ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨੌਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ‘ਤੇ ਤਿੰਨ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜਸਟਿਸ ਐਚ.ਐਲ. ਦੱਤੂ, ਰੰਜਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਸਾਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਵਾਈ. ਇਕਬਾਲ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਨੌਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਛੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਅੰਤਿਮ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਗੁਲਬਰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੰਗਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਮਾਰਚ 2012 ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਅੰਤਿਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 2002 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਆਏ ਅੜਿੱਕੇ

ਸੰਗਰੂਰ: ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਣਾ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਅਹੁਦੇ ‘ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਝੁਠੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਤੇ ਜਾਅਲੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਹੇਤੀਕੇ ਖਿਲਾਫ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਟ ਤਹਿਤ 12 ਅਗਸਤ, 2011 ਨੂੰ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਏ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਬਰਾਮਦ ਕਰ ਲਏ ਸਨ। ਬਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ

ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਟ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਯੋਗੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ 11 ਤੇ 12 ਅਗਸਤ, 2011 ਨੂੰ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਵਿਚ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਵਾਰੀ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਲੀਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈ। ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਟੀਮ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਵਕੀਲ ਯੋਗੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਲਾਗ ਬੁੱਕ ਦੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਵਿਚ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ‘ਤੇ 5 ਜੂਨ, 2013 ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵਰਿੰਦਰ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ

ਝੁਠੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ, ਜਾਅਲੀ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦਿਆਂ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਸੰਗਰੂਰ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਵੇਂ ਪੀੜਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਖਿਲਾਫ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਗੁਹਾਰ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਦੋਵੇਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਣਾ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਤਕਾਲੀ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਣਾ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਦਫ਼ਾ 467, 468, 471 ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਸਮੇਂ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਤੇ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਵਿਖੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ।

ਗਾਇਕ ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਤੋਂ ਪੱਛਗਿੱਛ

ਜਲੰਧਰ: ਫਾਰੇਨ ਐਕਸਚੇਂਜ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਕਟ (ਫੇਮਾ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਨੋਟਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਅਦਾਕਾਰ ਤੇ ਗਾਇਕ ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਈ.ਡੀ. (ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਵੀ ਸਨ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਦਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਈ.ਡੀ. ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਈ.ਡੀ. ਦਾ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਵੀ ਸੋਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮਦਨ ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਆਮਦਨ ਕਰ ਘੱਟ ਜਮਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਵੀ ਆਮਦਨ ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਨ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਕੀਤੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਰਾਹੀਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਈ.ਡੀ. ਵਿਭਾਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ

ਬਠਿੰਡਾ: ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਕੋਟੜਾ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਹ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹਰਸਿਮਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੌਰਾ ਐਨ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਕੋਟੜਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਰਫਿਊ ਵਰਗਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਜਿੰਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਦੇਖਣੇ ਪਏ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟੜਾ ਵਿਚ ਚੋਣ ਜਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਕੱਚੇ-ਪੱਕੇ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰਾਲੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਾਫੀ ਭਖ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਪੁਲਿਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਜੋ ਰਸਤੇ ਬਲਾਕ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆ ਸਕੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇ ਵਜਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੂਰਾ ਪਿੰਡ ਸੀਲ ਰਿਹਾ। ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹਰਸਿਮਰਤ ਨੇ ਦੌਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਗੂ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਹੱਕਾਂ

ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਗੇ। ਉਧਰ, ਹਰਸਿਮਰਤ ਲਈ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰਾ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣ ਗਈ

ਜਦੋਂ ਖੁਦ ਹੀ ਉਹ ਕਾਲੇ ਝੰਡੇ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਕਾਫਲਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਰਾਮਪੁਰਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜਵੰਧਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਦਿਖਾ ਕੇ

ਰੋਸ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਲੋਕ ਪਿੰਡ ਰਾਮਪੁਰਾ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਏਦਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਿਥੇ ਬੀਬਾ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸਮੇਤ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਟੇਜ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਗੀ। ਇਥੋਂ ਦੇਹਰਾ ਵਿਰੋਧ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਖਿਲਾਫ ਤੇ ਭੁੱਲਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੀ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਤੋਏ-ਤੋਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਗਾਇਕ ਲੋਕ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਚੈਨਲਾਂ ‘ਤੇ ਗਾਇਕ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸਿਰਫ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗਰਜਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਐਸੀ ਲਿਸ਼ਕ ਖਿਲਾਰੀ ਕਿ ਗਲੀ ਗਲੀ ਪਿੰਡ ਲਿਸ਼ਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਸਦਕਾ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟ ਗਿਆ ਹੋਏਗਾ ਪਰ ਸੋਸ਼ਲ ਨੈੱਟਵਰਕਿੰਗ ਸਾਈਟਾਂ ‘ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਅਣਕਿਆਸੀ ਤੋਏ ਤੋਏ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ। ਜੈਜੀ ਬੀ ਬਾਦਲ ਤੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਚਾਟੀ ਵਿਚ ਮਧਾਣੀ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਵਾਂਗ ਹੋਰ ਕਲਾਕਾਰ ਦਿਲਜੀਤ ਦੇਸਾਂਝ, ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਜੈਜੀ ਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਦੇ ਕਈ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯੂ ਟਿਊਬ ‘ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਪਾਈ

ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਹੈ ਦਿਲਜੀਤ ਦੇਸਾਂਝ, ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਤੇ ਜੈਜੀ ਬੀ ਸੇਲ ‘ਤੇ ਹਨ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਅੱਗੇ ਵਿਕੇ।

ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਹੀ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਾਕਾਰ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਬਠਿੰਡਾ: ਬਠਿੰਡਾ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਰੱਫਤ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਮਾਨਸਾ ਤੇ ਗੋਨਿਆਣਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਐਸਕਾਰਟ ਗੱਡੀ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਪੰਜ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਗੰਨਮੈਨ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾ ਲੈਣ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਕਤਸਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ

ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਬਤੌਰ ਪੀ.ਐਸ.ਓ. ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਕਿਤੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੁਲਿਸ

ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਰੀਬ ਅੱਠ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਲੈ ਲਏ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਜੱਸੀ ਜਸਰਾਜ

ਸਿੰਘ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਪੈਂਥਰਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸ਼ਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਸ਼ੀਸ਼ ਨੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਨਹੀਂ ਲਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਕੁੱਲ 29 ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 24 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੈਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਸਪਾ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਐਸਕਾਰਟ ਗੱਡੀ ਸਮੇਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ-ਦੋ ਗੰਨਮੈਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਸਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਗੰਨਮੈਨ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੀਤਾ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਗੰਨਮੈਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 1634 ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੀਤੀ ਖੁਦਕਸ਼ੀ

ਸੰਗਰੂਰ: ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 1634 ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਮਾੜੇ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾ ਲਿਆ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਲਾਕ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਵਿਚ ਸਾਲ 2001 ਤੋਂ 2008 ਤੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫ਼ਤਰ ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੌਂ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਅਰਸੇ (2000-2008) ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਲ 1634 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਸ਼ੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਦਾ ਆਧਾਰ

ਆਰਥਿਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਹਲਕਾ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਬਲਾਕ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੇ ਅਨਦਾਨਾ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 542 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ 428 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਘਾਟੇ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਜਦਕਿ 114 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲਾਕ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 175 ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚੋਂ 147 ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ ਬਲਾਕ ਧੂਰੀ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 60 ਵਿਚੋਂ 14, ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਬਲਾਕ 1-2 ਵਿਚ 274 ਵਿਚੋਂ

191, ਬਲਾਕ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ 89 ਵਿਚੋਂ 56, ਬਲਾਕ ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਵਿਚ 134 ਵਿਚੋਂ 71 ਤੇ ਬਲਾਕ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਵਿਚ 297 ਵਿਚੋਂ 176 ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਰਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 121 ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 786 ਤੋਂ 829 ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਕਮ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਸਬ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ 14 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੋਲ ਰਕਮ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜੋ ਮਦਦ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਲ ਤੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 1817 ਮਿਤੀ 2 ਮਾਰਚ 2009 ਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਲੱਖ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਚ ਸੀ.ਐਮ.ਓ, ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ, ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 2008 ਤੱਕ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ 2013 ਵਿਚ ਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ 2014 ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸੇ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 30 ਸਤੰਬਰ, 2013 ਨੂੰ 31 ਮਾਰਚ 2013 ਤੱਕ ਹੋਈਆਂ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਰਵੇਖਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਗੋਲੀਕਾਂਡ: ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਭੀੜ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਕਾਰਨ ਇਕ ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ ਵਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਅਡੀਸ਼ਨਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਬੀ.ਸੀ.ਗੁਪਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਆਈਏਐਸ ਸੀ.ਐਸ. ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ

ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਧੀਨ ਸਕੱਤਰ (ਗ੍ਰਹਿ) ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਰੋਕਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ ਅਫ਼ਸਰ ਤੇਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿਚ ਕੋਤਾਹੀ ਵਰਤਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਆਣਾ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ 29 ਮਾਰਚ, 2012 ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

*ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
*ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
*ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

*Low Rates *One-Time Discounts *No Minimums

Call Paul at 1-800-705-3863

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ?
ਜਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ
ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ?

ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਅਟਾਰਨੀ ਪੰਨੂੰ

ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਡਿਫੈਂਸ

• ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼

• 9th & 2nd ਸਰਕਿਟ ਅਪੀਲਜ਼

• ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ (10 ਸਾਲਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੇਸ)

• ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਮੋਸ਼ਨ

ਮੁਫਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

NEW YORK
T 718.672.8000

75-20 ASTORIA BLVD, SUITE 170
JACKSON HEIGHTS, NEW YORK 11370

* ADMITTED IN THE STATE OF NEW YORK ONLY

CALIFORNIA
T 510.796.9000

39180 LIBERTY STREET, SUITE 118
FREEMONT, CA 94538

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 19 ਅਪਰੈਲ 2014

ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪੈੜਚਾਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟਲ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸਟਰ' ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਖਿਆ ਹੋਇਆ ਚੋਣ ਪਿੜ ਹੋਰ ਭਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਤਕਰੀਬਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪਸੰਦੀਦਾ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਪਾਇਆਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਫਰੰਟ ਉੱਤੇ ਇਕ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੌਟੇਕ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਚਾਰਾਜੋਈ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਭੱਲ ਬਣੀ ਸੀ, ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਲੱਗੀ। ਉਂਜ ਵੀ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦੇ ਘਪਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਆਈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਦੇਹੀਂ ਹੱਥੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਲੁੱਟੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਪਲਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੀ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ਮੌਕੇ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮੁੜ ਚਰਚਾ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਉੱਤੇ ਬੰਬ ਵਾਂਗ ਡਿੱਗੀ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਾਰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿਲ ਛੱਡੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਪਤਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਛਪਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਬੰਦੇ ਆਪਣੀ ਵਸਤ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਅਕਸਰ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਤਾਬ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਨ ਮੌਕੇ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣੇ ਹੀ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਹੁਣ ਹੀ ਕਿਉਂ ਚੇਤੇ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਬਾਰੇ ਉਠੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪਰਤਾਂ ਹਨ। ਉਚ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਬਰੇ ਇੰਕਸ਼ਾਫ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਆਈ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਸ਼ਖਸ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਰੁਕ ਸਿਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਅੱਪੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਖਸ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਭੇਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜ਼ਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਨੇ ਹਰ ਸੀਮਾ ਉਲੰਘ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬ ਆਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਬਕਾ ਕੋਲਾ ਸਕੱਤਰ ਸੀ.ਪੀ. ਪਾਰਿਖ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਬੜੇ ਖੁਲਾਸੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਜੁਰਅਤ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਦਾ ਕੋਲਾ ਘੁਟਾਲਾ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਗੌਲਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਜੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਨਾ ਭੜਥੂ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸੰਜੇ ਬਾਬੂ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਨੈਤਿਕਤਾ-ਅਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਲਿਖਤ ਨੇ ਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਲਗੀ ਲਾ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸਮੇਂ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੇਕਿਰਕ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦਸ ਸਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। 1991 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘੜੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਕਣੇ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਮ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਨਿਘਾਰ ਦੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਵੱਲ ਸਰਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੀ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਸਵਾਗਤ ਹੈ ਕੇਜਰੀਵਾਲ !

ਇਕੋ ਆਰਜ਼ੂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੀ, ਖੱਟੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਉਹਨੇ ਨਾ ਖੱਟਣੀ ਜੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਿਖਾਲਿਆ ਰਾਜ ਕਰਕੇ, ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਕੀਲੀ ਕਿੰਜ ਨੱਪਣੀ ਜੀ। ਦਿਲ 'ਚ ਧਾਰ ਉਮੰਗ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ, ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤਿ ਉਨ ਤੱਕਣੀ ਜੀ। ਸੁਣੀ ਗੱਲ ਨਾ ਉਹਦੀ ਜੇ ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਵੇਗੀ ਧੂੜ ਹੀ ਫੱਕਣੀ ਜੀ। ਦਿਉ ਸਬਕ ਇਉਂ ਟੋਲਦੇ ਫਿਰਨ ਲੋਟੂ, ਨੱਕ ਆਪਣਾ ਡੋਬਣ ਲਈ ਚੱਪਣੀ ਜੀ। 'ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ' ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀਓ ਜੀ, ਕੀਰਤਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਰੱਖਣੀ ਜੀ !

ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਤਲਗਾਹ ਬਣ ਗਿਆ ਪੰਜਾਬ

16ਵੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਬਾਬਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਿਆਰੇਪਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਬਰਾ ਸਿਆਸੀ ਘੜਮੱਸ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਬਾਰੇ ਮੀਡੀਆ ਵੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ। ਜੇ ਇਹ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਬੇਦਰੇਗ ਹੋ ਕੇ ਜਿੰਨਾ ਵਸੀਹ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ/ਫੌਜਤਰ ਰਾਹੀਂ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਚੈਂਪੀਅਨ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਕੋਤਮੇ ਦੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਗਾਇਬ ਹੈ; ਜਦ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬ ਵੀ

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ

ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਘਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਸ਼ੀਆਗ੍ਰਸਤ ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਅਵਾਮ ਦੀ ਕਿਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ। ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਸੰਕਟ ਤੇ ਬੇਚੈਨੀ ਹੈ। ਅਵਾਮ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤਾਂਘ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ 'ਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਚੋਣਨਾ 'ਚ ਵਟ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਵਰਗ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਇਸ ਜਮਹੂਰੀ ਚੋਣਨਾ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਜਮਹੂਰੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸਤੰਤਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀ ਬੇਲਗਾਮ ਤਾਕਤ ਦੀ ਬੇਦਰੇਗ ਵਰਤੋਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਦਨਦਨਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਹਦ ਮਕਸਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦ ਹੱਕ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਕਰ ਕੇ ਹਕੂਮਤੀ ਨੀਤੀਆਂ ਥੋਪਣਾ ਹੈ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪੁਰਅਮਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਮਿੱਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਵਾਜਬ ਮੰਗ ਨੂੰ ਹਕਾਰਤ ਨਾਲ ਠੁਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਣ, ਪੈਦਾਵਾਰੀ ਸਨਅਤਾਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ 19 ਨਵੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਠੋਕੇ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਅਵਾਮੀ ਮੰਗ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮਰਾਨ ਅਵਾਮ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਡੰਡੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦਬਾਉਣ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਬਾਦਲ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਕਤ ਤੇ ਹੈਕਤਬਾਜ਼ 'ਜਥੇਦਾਰਾਂ' ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਾਲੀਆਂ ਝੰਡੀਆਂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਅਰਬੀਆਂ ਸਾੜ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਖਾਸ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਰਵਾਣੇ ਹੁਕਮਰਾਨ, ਜਥੇਬੰਦ ਰੋਸ-ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਕੁਚਲਣ ਤੋਂ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸਿਆਸੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਵਾਮ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਅੱਕੇ-ਸਤੇ ਪਏ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਪੇਂਡੂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਸਨਅਤੀ ਕਾਮਿਆਂ, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਾਈਨਮੈਨਾਂ, ਨਰਸਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਹਤ ਕਾਮਿਆਂ, ਅੰਗਨਬਾੜੀ ਵਰਕਰਾਂ, ਈ.ਜੀ.ਐੱਸ., ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਗੈਸਟ ਫੈਕਲਟੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਗੱਲ ਕੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਕਿਰਤੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਡਾਂਗਾਂ ਨਾਲ ਬਬਰੇ ਮੌਰ ਸੇਕੇ ਹਨ। ਸਤਕਾਂ ਉਪਰ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰੋਸ-ਵਿਖਾਵੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਟਵਾਇਆ ਹੈ। ਬੇਹਯਾ ਜਥੇਦਾਰ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਤਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਘੜੀਸਣ, ਠੁੱਡੇ ਮਾਰਨ, ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਰੋਲਣ ਅਤੇ ਬੱਪਤ ਮਾਰਨ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਕੁਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਹਿਰਾਂ ਦੀ ਠੰਢ ਵਿਚ ਰਜਾਈਆਂ ਖੋਹੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਿੰਦਗੀ ਕਾਰਨ ਠੰਢ ਲੱਗ ਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੀ ਬੱਚੀ ਰੁਬ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਮੰਤਰੀ ਸਿਕੰਦਰ ਮਲੂਕੇ ਤੇ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਹਰਚਰਨ ਬੈਂਸ ਵਰਗੇ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਾਸੂਮ ਧੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਰਚਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਤੱਕ ਜਾ ਨਿੱਘਰੇ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਅਕਾਲੀ ਜਰਵਾਣੇ ਤਾਂ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਤਾਈਆਂ ਕੁਤੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ

ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣੇਗੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ, ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਬਦਲਵਾਂ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਵੇਗੀ? ਕੀ ਉਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਕੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ 'ਤੇ ਧੱਕ ਕੇ ਖੁੰਜੇ ਲਾਏ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ; ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ, ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਰੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਵੇਗੀ?

ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਮੰਗ-ਪੱਤਰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਮਿੰਟ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਵਕਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਖਾਤਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਫਾਸ ਵਰਗੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸੀਸੀਆਂ ਜਾਂ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਬੰਮੂ ਕੇ ਅਸਹਿ ਠੰਢ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਂਚੀਆਂ-ਉਂਚੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਸੇਧ ਦੇਣ ਲਈ ਆਲਮੀ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪਾਂ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਠੋਕਾ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਦੂਦ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੀ ਜਾਨ-ਹੂਲਵੇਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨਸ਼ਾ-ਤਸਕਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬੇਲਗਾਮ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਰਾਜ ਦਾ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਜਾਗਰੂਕ ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ 'ਚ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਤੇ ਕਮੀਨਗੀ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਜਥੇਬੰਦ ਹੱਕ ਜਤਾਈ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰਾਹ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਉਘੜਵੇਂ ਲੱਛਣ ਗੌਰਤਲਬ ਹਨ:

-ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 2011 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕਾਂ ਉਪਰ ਵੱਡਾ ਹਮਲਾ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਗਿਆ।

-ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬਾਈ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ ਉਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਉਪਰ ਐਲਾਨੀਆ ਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਕਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਨਾਮ ਅਤੇ ਬੇਅਸਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸਦਰ ਮੁਕਾਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਉਜਾੜ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

-ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ/ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਉਪਰ ਖਾਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਠੱਪਾ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ ਐਲਾਨ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਖਜ਼ਲ-ਖੁਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

-ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਸੀਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵਿਆਂ ਉਪਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਿਰ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਨਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਖੁਦ ਔਰਤ ਵਿਖਾਵਾਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬੇਬੇਫ਼ ਕੁੱਟਮਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਤੇ ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹਿੱਸਿਆਂ ਉਪਰ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਉਭਰਿਆ। ਮਸਲਨ (ੳ) 2012 ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਸੇਲਬਰਾਹ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਕਰੀ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜਥੇਬੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਰਹੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਉਪਰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ; ਅ) ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਸਰੂਤੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੁਲਿਸ-ਸਿਆਸੀ-ਗੁੰਡਾ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ; ਈ) ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਲਵੰਡੀ ਚੌਧਰੀਆਂ ਥਾਣੇ ਅਧੀਨ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ ਸਮੇਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕਾਰਕੁਨਾਂ (ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਹੋਤਾ ਅਤੇ ਲਵਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਚ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਬਿਨਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜੇਲ੍ਹਬੰਦੀ, ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਕਰਨਾ; ਸ) ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਧਰਨੇ ਉਪਰ ਕੈਂਪਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਨੌਂ ਸਰਗਰਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਉਪਰ ਮਹਿਲਾ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨਾਲ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਉਪਰ ਹਮਲੇ ਦਾ ਘਿਣਾਉਣਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ; ਹ) 6 ਮਾਰਚ 2013 ਨੂੰ 17 ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 319 ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪੇ ਅਤੇ 2200 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰਨਾ; ਕ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਗਈ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਏ.ਐੱਸ.ਆਈ. ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਣ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬਦਲਾਲਊ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ 13 ਕਿਸਾਨ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਫ਼ਾ 302 ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਸੰਗੀਨ ਪਰਚੇ ਦਰਜ ਕਰਨਾ; ਖ) ਫਰਵਰੀ 1914 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਪਰ ਹਮਲਾ, ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਤਸੱਦਦ ਨਾਲ ਮੌਤ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਖਿਲਾਫ ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ; ਗ) ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਉਜਾੜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਅਬਾਦਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲਾਮ-ਲਸਕਰ ਦਾ ਹਮਲਾ;

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 14 'ਤੇ)

ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹਨੁਮਾਨ ਤਿੰਨ ਦਲਿਤ 'ਰਾਮ'

ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਤਿੰਨ ਦਲਿਤ ਰਾਮਾਂ- ਰਾਮਦਾਸ ਆਠਵਲੇ, ਰਾਮ ਵਿਲਾਸ ਪਾਸਵਾਨ ਅਤੇ ਰਾਮ ਰਾਜ (ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਉਦਿਤ ਰਾਜ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ), ਨੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਉਮੀਦ 'ਚ ਪੂਰੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਰੀਂਗਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਠੇਲ੍ਹਾ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਟੋਚਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸਵਾਨ 1996 ਤੋਂ 2009 ਤੱਕ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਬਾਜਪਾਈ, ਐੱਚ.ਡੀ. ਦੇਵਗੌਤਾ, ਆਈ.ਕੇ. ਗੁਜਰਾਲ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ (ਕਦੇ ਰੇਲਵੇ, ਕਦੇ ਸੰਚਾਰ, ਸੂਚਨਾ ਤਕਨੀਕ, ਕਦੇ ਖਨਣ, ਇਸਪਾਤ, ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਖਾਦ ਮੰਤਰੀ) ਰਿਹਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਘਾਗ ਖਿਡਾਰੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੋਵੇਂ ਰਾਮ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਕਿਰਦਾਰ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘ ਪਾਤ-ਪਾਤ

ਆਨੰਦ ਤੈਲਤਮੜੇ

ਪੇਸ਼ਕਸ਼/ਤਰਜਮਾ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ

ਕੇ ਚੀਕਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਠਵਲੇ ਦਾ ਕੰਗਰੇਜ਼ਰਹਿਤ ਕਿਰਦਾਰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜੰਗ ਜਾਹਿਰ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਹਸਰਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ 2009 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਆਪਣੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਗੁਰੂ-ਘੰਟਾਲਾਂ ਉਪਰ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰਥ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਗੰਦੇ ਜਿਹੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸਹਾਯਾਦਰੀ ਦੇ ਏਅਰਕੰਡੀਸ਼ਨਡ ਫਲੈਟ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਤਾਂ ਐਨੀ ਹੈਰਤਅੰਗੇਜ਼ ਨਹੀਂ; ਪਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਡਾ. ਉਦਿਤ ਰਾਜ (ਉਸ ਨੇ ਵੱਕਾਰੀ ਬਾਈਬਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸੈਮੀਨਰੀ, ਕੋਟਾ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ) ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਰੁਖ ਤੋਂ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੀ, ਉਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।

ਇਕ ਮਾਇਨੇ 'ਚ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਦਲਿਤ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਆਖਿਰਕਾਰ, ਹਰ ਕੋਈ ਇੰਝ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਦਲਿਤ ਆਗੂ ਇੰਝ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਆਖਿਰਕਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੋੜਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਫਿਰਕਰਮੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਐਲਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਬਣੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਭਾਜਪਾ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਹਿੰਦੂਤਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ-ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰ ਤੋਂ ਐਨ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿਆਣਪ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਰਵੱਈਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਗੁਣ-ਗਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਲਿਤ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਧਰੋਹ ਕਮਾਉਣਾ ਸਭ ਨੂੰ ਪੀੜ-ਪੀੜ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਜਾਤਾਂ, ਡੱਬਾਬੰਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ (ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਾਤਾਂ)। ਇਸ ਡੱਬਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਜਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਹੀਂ ਕਾਇਮ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ, ਦਲਿਤ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਆਖਿਰਕਾਰ, ਹਰ ਕੋਈ ਇੰਝ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਦਲਿਤ ਆਗੂ ਇੰਝ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਆਖਿਰਕਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਜੇ ਹੁਣ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੋੜਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਫਿਰਕਰਮੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਐਲਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਵਾਮ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਬਣੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਭਾਜਪਾ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਹਿੰਦੂਤਵ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ-ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰ ਤੋਂ ਐਨ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮਾਇਨਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪਾ ਲਈ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਸ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਪਾਤ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਾਅਵੇਚ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅੰਦਰਲੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਤੱਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ। ਮਹਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਨ ਇਹੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਹਾਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਤਲਖ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਉਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ (ਜਾਤਪਾਤ ਦਾ ਬੀਜਨਾਸ਼)। ਉਤਕ, ਆਪਣੇ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬੋੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਢੰਗ ਅਪਣਾਇਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਤਾਂ

ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਹਾਰਵਾਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਐਨ ਇਹੀ ਹੋਇਆ। ਦਲਿਤ ਆਗੂ 'ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦ' ਜਾਂ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਪੈਸਾ ਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਅਵਾਮ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਕ ਵਾਰ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਅਮਲ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਬਾਰੂਵੀਂ ਪਾਸ ਆਠਵਲੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਿਦਵਾਤ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ-ਵਾਂਝਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਬੋਤਮ ਵਚਨਬੱਧਤਾ

ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ ਨੇ ਸਮਰਸੱਤਾ (ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜੀ ਸਦਭਾਵਨਾ) ਦਾ ਜਾਲ ਦਲਿਤ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਸੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪਣੀ ਕਠੋਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਬੋੜੀ ਢਿੱਲ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਆਗੂ, ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ (ਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ) ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੰਗੀ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀਆਂ ਜੋ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਫਿਰ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਉਆ ਕੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਇਹ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ? ਕਿ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਛੋਟੇ

ਹੀ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਇਹ ਰਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੌੜੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਦਿਤ ਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਇਕ-ਨੁਕਾਤੀ ਏਜੰਡੇ ਨਾਲ ਕੁਲ-ਹਿੰਦ ਜਥੇਬੰਦੀ ਉਦੋਂ ਬਣਾਈ, ਜਦੋਂ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪੀ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਬਾਰੇ ਅਵਾਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਹ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਇਸ ਬੁਨੇ ਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ 90 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਥਕ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੁਫ਼ਤ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਖਿਆ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਢਾਂਚੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਤਪਾਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਠੋਸ ਬੁਨਿਆਦ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਨ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ; ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਲਿਤ ਰਾਮ ਵਲੋਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ।

ਭਾਜਪਾਈ ਰਾਮ ਦੇ ਹਨੁਮਾਨ

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਮ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਮੁਫ਼ਾਦ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਉਦਿਤ ਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਈਂ ਉਹ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਲਿਤ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ' ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਇਹ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪਾਪਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਉਹ ਉਸੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਛੱਤਰੀ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜੋ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤ ਸਾਖ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਹੁਣ ਹਨੁਮਾਨ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦੋਵਾਂ ਰਾਮਾਂ- ਪਾਸਵਾਨ ਅਤੇ ਆਠਵਲੇ, ਨੇ ਉਦਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਐਨ.ਡੀ.ਏ. ਗੱਠਜੋਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬੋੜੇ-ਬੋੜੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਆਪਣੇ ਮੁਫ਼ਾਦ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸੰਦੇਸ਼ਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਹ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਸਵਾਨ ਨੂੰ ਸੱਤ ਸੀਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਟੱਬਰ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ; ਤੇ ਆਠਵਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਸੀਟ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ੀ ਪੈਂਥਰ ਆਠਵਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਢਸਾਲ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ-ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਾ ਸੀ; ਉਸ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਬੇਡਕਰ ਅਤੇ ਅੰਬੇਡਕਰੀ ਦਲਿਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਘੋਰ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਡੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਜਨਾਬ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਪਾਈ ਜੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ 'ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਅਪਮਾਨ' (ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ) ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਠਵਲੇ ਦੀ ਜ਼ਲਾਲਤ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਦੋਂ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦਲਿਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮਹਾਨਵਾਤਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਭਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਵਧਾ ਲੈਣ ਨੂੰ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ; ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦਲਿਤ ਦੇ ਦਾਬੇ ਦੇ ਮੁਜ਼ਰਮਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਦਾਇਰ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਫਟਾਫਟ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਚੰਦ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਪਾਸਵਾਨ ਅਤੇ ਆਠਵਲੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਦਲਿਤਾਂ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਐਸੀਆਂ ਗਦਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਮ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਕਰ ਕੇ ਹਨੁਮਾਨ ਵਾਲਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣਗੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਸਹੀ ਵਕਤ ਹੈ ਕਿ ਦਲਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਸੁੱਟਣ ਅਤੇ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਚਿਹਰੇ ਕੀ ਹਨ!

ਆਠਵਲੇ ਰਾਮਦਾਸ

ਰਾਮ ਵਿਲਾਸ ਪਾਸਵਾਨ

ਰਾਮ ਰਾਜ ਉਦਿਤ ਰਾਜ

ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕਾ ਸੀ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਪਣਾ ਲਿਆ। ਐਨਾ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੱਜ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾਉਣ ਖਾਤਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾਤਪਾਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਸਕਣ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ 'ਆਜ਼ਾਦੀ, ਬਰਾਬਰੀ, ਭਾਈਚਾਰਾ' ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅੜਿੱਕਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਸੇ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੇਮ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਵਾਦ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕੋਲੰਬੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਜੌਹਨ ਡਿਵੀ ਦਾ ਅਸਰ ਸੀ।

ਵਿਹਾਰਵਾਦ ਇਕ ਐਸਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕਣ, ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੌਰਾਨ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕਤਾ, ਸਚਾਈ ਜਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਸੌਟੀ ਵਿਹਾਰਕ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਕਸਦ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਤਕਰੀਬਨ ਇਹੀ ਗੱਲ ਦੂਜੇ ਰਾਮਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿਆਸੀ ਜੁਗਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਧੰਦਾ ਅੰਬੇਡਕਰ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ।

ਦਲਿਤ ਹਿੱਤ ਬਨਾਮ ਕੁਲੀਨ ਹਿੱਤ

ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸਵਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਕਰਾਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦੀ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਹੋ-ਹੱਲਾ ਮਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਲਿਤ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਅੰਬੇਡਕਰ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ 'ਸਤਦਾ ਹੋਇਆ ਘਰ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਖਿਲਾਫ਼ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਯਸ਼ਵੰਤ ਰਾਓ ਚਵਾਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਦਲਿਤ ਅਗਵਾਈ ਹਥਿਆਉਣ ਦਾ ਜਾਲ ਫੇਲਾਇਆ, ਤਾਂ ਅੰਬੇਡਕਰੀ ਆਗੂ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਫਸਦੇ ਗਏ। ਪੱਜ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਦਲਿਤ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਖਿਦਮਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਭਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਨਹਿਰੂ ਹਕੂਮਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਉਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂਤਵ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕੌਮਵਾਦ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਇਹ ਅਜੀਬ ਘਾਲਮਾਲਾ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਅੰਬੇਡਕਰਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਮਹਿਜ਼ ਸਰਾਪ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਇੰਝ ਰਹੀ ਵੀ, ਪਰ

ਹਾਸੀਆਗ੍ਰਸਤ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਠੇਕਾ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਫੇਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਵਾਲੇ ਦਲਿਤ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ? ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਕਤ 'ਚ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਅਫਸੋਸ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਅੰਸ਼ਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਚਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪੈਂਠ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਦਲਿਤ ਅਵਾਮ ਉਪਰ ਤਬਾਹਕੁਨ ਅਸਰ ਪਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਜਜਮਾਨੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਉਚ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭੋਇੰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖੋਂ ਪਿਛੜੀਆਂ ਸੂਦਰ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭੋਇੰ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ-ਕਰਮ 'ਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦਾ ਝੰਡਾ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਨੇ ਉਮੀਦਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਜਗਾਈਆਂ, ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਮੁਰਝਾ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਉਪਰ ਕਿਵੇਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦਾ

ਠਹਿਰਿਉ ਜੀ, ਠਹਿਰਿਉ ਮਿਹਰਬਾਨ! ਸਿਰਫ ਸਿਰਲੇਖ ਵੱਲ ਚੱਲਵੀਂ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੋੜ ਲਿਓ, ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਕਾਹਨੂੰ ਟਾਈਮ ਖਰਾਬ ਕਰਨੇ! ਨਹੀਂ ਜੀ, ਐਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਹੈ, ਧੀਏ ਗੱਲ ਕਰ, ਨੂੰਹੋਂ ਕੰਨ ਕਰ! ਸਿਆਣੀਆਂ ਸੱਸਾਂ ਦੀ ਇਸ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਕਹਾਵਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸੀਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਸੀਆਂ, ਭਾਵ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ ਵੋਟਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸਾਧਣਾ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ ਹੋਣ, ਜਾਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸ਼-ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਲਮ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ 'ਫੁੱਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੱਕੜੀ' ਅਤੇ 'ਪੰਜੇ' ਵਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਚੱਕਰੀ ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਿੱਲੀ, ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤੇ ਅਹਿਮ ਆਦਮੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ 'ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ' (ਆਪ) ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿ-ਸੁਣ ਲਈਏ।

ਫਾਰਸੀ ਸਾਹਿਤ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਇਰਾਨੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ 'ਹੁਮਾ' ਪੰਛੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਛੀ ਬਾਰੇ ਮਿੱਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਆਂਡੇ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਮਚੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਭਸਮ-ਭੂਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਰਾਖ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ 'ਹੁਮਾ' ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਛੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਨੋਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਉਤੇ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਮਾਲਾ-ਮਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਬਾਬੇ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਲੋਕ ਪਾਲ ਬਿੱਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕੀਤੀ, ਮਰਨ ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਰਾਮ-ਰੌਲੇ ਵਿਚੋਂ 'ਹੁਮਾ' ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ।

ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ/ਚੋਭ ਲਾਉਣ ਲਈ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਗੁਰੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੱਪਣੇ, ਚੇਲੇ ਜਾਣ ਛੱਡੇ, ਪਰ 'ਅੰਨਾ ਸੰਘਰਸ਼' ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਤਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ 'ਛੱਡੋ' ਕੋਈ ਬਦਨੀਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ਕਿ 'ਅੰਨਾ ਕੀ ਤਮੇਨਾ' ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ-ਦੋ ਐਸੀਆਂ ਮਿਜ਼ਾਇਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਿਆਨਕ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਵੀ ਤੋੜੀਆਂ/ਭੰਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਸੱਚ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਕੇਵਲ 'ਮੁਹਾਰਨੀ' ਨਹੀਂ, ਜੋ

ਸੁਣ ਸੰਗਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਏ...

ਇਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੋਣ, ਝੂਠ ਦੇ ਤੁਫਾਨ ਵੀ ਉਹਦਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ 'ਕਰਾਮਾਤ' ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਥੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਸਾਖੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਲਿਖਣਾ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਵਿੱਖ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹਦਾਇਤ ਇਹ

ਗਿਆ! ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਪਰਬਤ ਜਿਹੜਾ ਅੱਧ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਭਾਰੀ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਖਾੜਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਆ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗਦਾ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, 'ਤਾਂਹ ਨੂੰ ਉਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਾਜ਼ਕ ਜਿਹੇ ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਤਿੜਾਂ ਉਤੇ ਉਹ ਇਉਂ ਆ ਟਿਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰੂੰ ਦਾ ਫੰਬਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਤਿੜਾਂ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਨਾ ਲਿਫੀਆਂ।'

ਇਸ ਅਜੀਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਲੀ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੁਫਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਰਾਟ

ਚੋਣ ਜਲਸੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਜੱਗੋਂ-ਤੇਰੂਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖਣ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਸਾਰਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਜਿਉ-ਜਿਉਂ ਉਹ ਪੰਜੇ ਭਰਾ ਵਾਪਸ ਆਈ ਗਏ, ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਹੱਡ-ਬੀੜੀ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ। ਇਕ ਜਣੇ ਨੇ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ,

“ਭਗਵਾਨ ਜੀ, ਮੈਂ ਉਜਾੜ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਅਚਾਨਕ ਹਨੇਰੀ-ਤੁਫਾਨ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੜੀ ਦੂਰੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਪਰਬਤ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਸੁਕਦਾ ਉਡਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲਿਟਾਉਂਦਾ ਵਧਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੈਅ-ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹਾਲੇ ਦੇਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਦਭੁੱਤ ਕੌਤਕ ਵਰਤ

ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਰਵ-ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਸੱਚਾਈ ਦੀਆਂ ਤਿੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੱਚ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਉਹ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

‘ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ’ ਵਾਲੇ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਤੋਂ ਜਾਇੰਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਿਹਾ ਉਚ-ਅਹੁਦਾ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ‘ਮੈਗਾਸੈਸੇ ਐਵਾਰਡ’ ਦੇ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਇਆਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ, ਅੱਜ ਸੱਚਾਈ ਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਤਿੜ੍ਹਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ‘ਝਾੜੂ’ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਛਪੌਜਾ ਇੰਚੀ ਛਾਤੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਘਪਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ‘ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੇਵਾ’ ਦੀਆਂ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕਬਿਤ ‘ਘਾਗੇ’ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਅੱਜ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਝਾੜੂ ਦੀਆਂ ਤਿੜ੍ਹਾਂ, ਲੋਟੂ ਲੀਡਰਾਂ

ਨੂੰ ‘ਮਾਂਜਾ’ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਫ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਿਰੀ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਤਵੱਕੋ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਨ।

ਇਨਕਲਾਬੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀਆਂ ਮਹਿਕਾਂ ਵੰਡਦੀ ਇਸ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾਈ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧ-ਪਰਧ ਕੇ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਹੋਏ ਜਿੱਤ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸੰਗਰੂਰ ਹਲਕੇ ਵਾਲੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨੱਬਿਆਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਨੇ ‘ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ’ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਵੈਸੇ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ-ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਨ ਤਾਂ ਖੁਦ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ, ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਨਹੀਂ। ਖੈਰ, ਆਪਾਂ ਇਸ ਬਹਿਸ ‘ਚ ਪਏ ਬਿਨਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ।

ਸੰਗਰੂਰ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਗਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗਾਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਜਾਵਾਂ ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਭੰਡਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੰਡਾਂ ਨੇ ਮੌਕੇ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਉਤਾਰੀਆਂ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਪਾਸੋਂ ਕਾਰ-ਭੇਟ ਉਗਰਾਹੁਣ ਜਾਂਦੇ ਮਸੰਦ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਖਲਾਕ-ਹੀਣ ਕਰਤੂਤਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਭੰਡਾਂ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਗੁਰੂਜੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ ਪੱਗਾਂ, ਚਿੱਟੇ ਚੋਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਢਿੱਡਾਂ ਵਾਲੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ‘ਨਕਲਾਂ’ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਂ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ‘ਕੁਝ ਹੋਰ’ ਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ।

ਭੰਡਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾ-ਪਾ ਸਾੜ ਕੇ ਫਸਤਾ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਉਕਤ ਭੰਡਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਲਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਉਸ ਨੇ ਐਸਾ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗ ਦੀ ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸੋਚਣ ਦਾ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਹੱਸੀ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਾ ‘ਫਾਰਮੂਲਾ’

ਲਿਖਤਮ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਫੋਨ: 408-915-1268

ਵੀ ਵਰਤਣਾ ਹੈ? ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਪਰ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇੱਕੀ ਵਿਸਵੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਏ ਸੰਗਤੇ! ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਇਕ ਵਾਧੂ ਵਿਸਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ!

ਫਿਲਹਾਲ ਸੰਗਰੂਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਤਾਂ ‘ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ’ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਦੋ ਖਦਸ਼ੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਲੋਕ ਭਗਵੰਤ ਬਾਈ ਨੂੰ ‘ਕਮੇਡੀ ਕਲਾਕਾਰ’ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਾ ਉਚੇ ਹੋ-ਹੋ ਦੇਖੀ ਜਾਣ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ‘ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਮਾਰਕਾ’ ਹੋਕਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਗਰੂਰ ਹਲਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਵੇ। ਦੂਜਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ, ਚਾਚੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਏ ਵਾਲਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਚਾਚੇ (ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੀਰ) ਨੇ ਚੋਣ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਘਟਨਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਅਖੇ, ਕੇਰਾਂ ਹਫ਼ਤੇ ਕੁ ਤੱਕ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣੀਆਂ ਸਨ। ਭਰੇ ਹੋਏ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦੋ ਪੇਂਡੂ ਭਰਾ ਲੱਡੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਬਾਲ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਫਟਾ-ਫਟ ਲੱਡੂ ‘ਨਿਬੋਤ’ ਰਹੇ ਸਨ ਜੋ ਚੋਣਾਂ ‘ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਲੱਡੂ ਖਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਪੇਂਡੂ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, ‘ਯਾਰ, ਸਾਨੂੰ ਲੱਡੂ ਖੁਆਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਜਿੱਤ ਵੀ ਜਾਉ?’

“ਜਿੱਤੇ ਚਾਹੇ ਹਾਰੇ, ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਏ। ਸਾਡੇ ਆਹ ਲੱਡੂ ਨੂੰ ਮੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਏ!” ਦੂਜੇ ਨੇ ਲੱਡੂ ਮੂੰਹ ‘ਚ ਸੁੱਟਦਿਆਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਸੰਗਤੇ, ਹੁਣ ਲੱਡੂਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਲੇ ਧਨ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸੱਤਾ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮੰਨੀ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਡਰ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਕਿਤੇ ਨਸ਼ੇ ਤੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ, ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀਆਂ ਦਿਲੀ ਦਲੀਲਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਸੰਗਤੇ ਜੀ, ਮੌਕਾ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਗਵਾ ਦਿਓ ਕਿਤੇ!

ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਤਲਗਾਹ ਬਣ ਗਿਆ ਪੰਜਾਬ

(ਸਫਾ 12 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਘ) ਕਿਸਾਨਾਂ, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰ ਲਾਈਨਮੈਨਾਂ, ਨਰਸਾਂ, ਆਂਗਨਵਾਤੀ ਵਰਕਰ ਔਰਤਾਂ, ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਡਾਂਗਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਖਦੇੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਛ) 12 ਅਪਰੈਲ 2014 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਚੌਬਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਗਾਏ ਕਿਸਾਨ ਧਰਨੇ ਲਈ ਰਸਦ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਸਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਗਈ।

-ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ। ਮੰਨੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਅਦਾ ਖਿਲਾਫ਼ੀ ਤੇ ਟਾਲਮਟੋਲ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ। ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਬਰ ਨੂੰ ਇੰਤਹਾ ਹੱਦ ਤਕ ਪਰਖਣ, ਲਾਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਭਤਕਾਉ ਹੱਥਕੰਡਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁਰਾਮਨ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਕੁਚਲਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲੱਭਣ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਘੋਰ

ਬੇਵਸੀ ਤੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਇਕ ਵੈਟਰਨਰੀ ਫਰਮਾਸਿਸਟ, ਇਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਾਈਨਮੈਨ ਅਤੇ ਇਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕੁੜੀ ਵਲੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਲਫਾਸ ਦੀਆਂ ਸੀਸੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਧਮਕੀ, ਮਰਨ ਵਰਤ ਵਰਗੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਇਤਹਾ ਕਦਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ।

-ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟੈਂਟ, ਰਜਾਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਮਾਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਹੁਕਮ। ਧਰਨਾਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਰਜਾਈਆਂ ਤੇ ਟੈਂਟ ਖੋਹਣ ਦੀਆਂ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਠੰਢ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦੀ ਬੱਚੀ ਰੂਥ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਜਾ ਪਈ।

-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਪਰਚੇ ਨਾ ਛਾਪਣ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, ਇਨਡੋਰ ਜਨਤਕ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ।

ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਮ ਉਪਰ ਪੁਲਿਸ/ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਬੋਧੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ-ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ-ਨਿੱਜੀਕਰਨ (ਭਾਵ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲਈ ਬੇਲਗਾਮ ਮੋੜੀ) ਦੇ ‘ਵਿਕਾਸ’ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਾਲਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ (ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਮੇਤ) ਦੇ ਚੋਣ-ਮਨੋਰਥਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣੇਗੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇਗੀ, ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਬਦਲਵਾਂ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਵੇਗੀ? ਕੀ ਉਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਕੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਕੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨੋਕ 'ਤੇ ਧੱਕ ਕੇ ਖੁੱਜੇ ਲਾਏ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਆਲੋਚਨਾ

ਕਰਨ; ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ, ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਰੀੜਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰਭੇ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਵੇਗੀ? ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਵੋਟ ਦੇ ਰਸਮੀ ਹੱਕ ਦਾ ਕੀ ਮਾਇਨਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹਕੂਕ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਅਵਾਮ ਲਈ ਕੀ ਮਾਇਨੇ ਕੀ ਹਨ? ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ, 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮਰਾਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਤਬਾਹਕੁਨ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਬਾਰੇ ਹੱਕ ਜਤਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਢਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨਿਰੋਲ ਸੱਤਾਤੰਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਗਣਤੰਤਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨਿਰਾ ਗੰਨਤੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੇਤਲਾ ਬਦਲਾਓ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਲੋਕ ਤਾਕਤ ਦਾ ਕੋਈ ‘ਅਰਥ ਬਸੰਤ’ ਵਰਗਾ ਉਭਾਰ ਹੀ ਨੱਲ੍ਹ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਚੋਣ ਫੁਰਲੀ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੇ ਹੁਣ ਝਾੜੂ ਫੜਿਆ ਲੋਟੂਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਰਪਟ ਲਿਖਵਾਈ ਅੰਬਾਨੀ ਸਾਬੁ ਸੜ ਕੇ ਕਥਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਾ ਖਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟਦੇ ਸੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਝਾੜੂ ਦਾ ਰੁਆਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਇਮਾਨਦਾਰ ਬੰਦੇ ਜੋ ਖਲੂਰੇ ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਉਤੇ ਰੋਹਬ-ਦਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਰੱਤ ਨੂੰ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਸਰਵੇ 'ਚ ਪੰਜੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।

-ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ

ਵਿਅੰਗ

ਪੁਛਿਆ ਕਦੀ ਨੂੰ ਜੁੜੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ, ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਬੜਾ ਵਿਰਲਾਪ ਮੀਆਂ। ਦਿੱਤਾ ਤੇਲ ਕਿਸ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਨੂੰ, ਚਿਪਿਆ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਿਥੋਂ ਸਰਾਪ ਮੀਆਂ। ਫਸਿਆ ਵਿਚ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਕਦੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੰਤਾਪ ਮੀਆਂ। ਤੋੜਾਂ ਦਸਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਸ ਨਜ਼ਮਾਂ, ਬਣਦੀ ਗਿਆਰਵੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੀਆਂ।

-ਹਰਦੀਪ ਢਿੱਲੋਂ, ਅਬੋਹਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਮਨਾਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ 14ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): “14 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਬੂਟਾ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ-ਦੁਲਾਰ ਸਦਕਾ 15ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਈਜ਼ ਪਰਚੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਅੱਜ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਅਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਐਡੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਛਪਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇੰਟਰਨੈਟ ਉੱਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਮੋਹਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰੀ ਬੋਰਡ, ਸਮਰਥਕਾਂ, ਪਾਠਕਾਂ, ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ, ਕਾਲਮਨਵੀਸਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਸਥਾਈ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਦਾਰਾਂ ਵਿਗਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ ਇਹ ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ।”

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 14ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ ਸਾਮਬਰਗ ਵਿਚ ਹੋਈ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ’ ‘ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਵਖ ਵਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ, ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਲਿਖਤੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ (ਜੋ ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਕ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ) ਸੰਪਾਦਕ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਯਤਕ ਸੋਚ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਚ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ ਸਗੋਂ ਕੋਰਟ ਕੇਸਾਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ (ਵੱਲ ਚੇਅਰ 'ਤੇ) ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ

ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾਣ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਪਣੇ

ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ’ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੋਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ

ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਇਲੀਨਾਏ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਾਡੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਜਰੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ

ਦੀ...“ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾਇਆ, ‘ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਐ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ...।’ ਮੰਗੇ ਨੇ ਗੀਤ ‘ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੁਖ ਲੱਖਾਂ ਸਹਿ ਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੁੱਖ ਲੋਤਨ ਧੀਆਂ’ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੰਗੇ ਦੀ ਬਸ ਚਲ ਸੋ ਚਲ। ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ‘ਤੇ ਮੰਗੇ ਨੇ ਗੀਤ ‘ਪੁੱਤ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ, ਪਾਉਂਦੇ ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਖੇਡਣ ਕਬੱਡੀਆਂ’ ਭੰਗੜੇ ਦੀ ਤਾਲ ‘ਤੇ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਭੰਗੜੇ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਗੀਤ ਸੀ, ‘ਪੈਣਗੇ ਪਟਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਬੋਰ ਦੇ...।’ ਮਰਹੂਮ ਗਾਇਕ ਸੁਰਜੀਤ ਬਿੰਦਰਖੀਏ ਦੀ ਉਚੀ ਹੋਕ ਦੇ ਵਾਰਸ ਮੰਗੇ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ‘ਤੇ ‘ਦੁਪੱਟਾ ਤੇਰਾ ਸੱਤ ਰੰਗ ਦਾ...’ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਡੀ ਨੂੰ ਬਿਰਕਣ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੰਗੇ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤਰਸੇਮ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਰਟਿੰਗ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਅਡੀ-ਟੱਪੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਆਸ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਿਰਪੱਖ, ਨਿਯਤਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਅਸੂਲ ਉੱਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।”

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਾਇਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਆਪ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਬੋਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਅਖਬਾਰ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਝੰਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਧਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਛਪ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੀਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਬਹੁਤੇ ਥਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਉਘੇ ਖਿਡਾਰੀ ਅਤੇ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 14ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਪਿਛੇ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਉਲੂਮਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਇਕ ਘਾਤਕ ਰੋਗ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸਰੀਰਕ ਸੰਕਟ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ‘ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਰੀ ਚੱਲ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਰੀ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸ਼ਾਲਾ! ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ‘ਚ ਰਹੇ।

ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਬੁਧਵਾਰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਦੀ ਇੰਟਰਨੈਟ ‘ਤੇ ਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਮਾਣ

ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ। ਲਾਡੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਮੈਟ ਫਲੇਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੌਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਗਾਇਕ ਲਖਵਿੰਦਰ ਮਾਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ। ਉਪਰਤ ਮਿਲਵਾਕੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੂਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਮਾਲਕ ਪੂਜਾ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਦੋ ਗੀਤ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੇ। ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਤੋਂ ਹੀ ਆਏ ਨਿੰਮਾ ਡਲੇਵਾਲ ਨੇ ‘ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ’ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਰਾਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਐ...’ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਾਜਰੀ ਲਵਾਈ। ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਾਇਕ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਧਾਮੀ ਅਚਾਨਕ ਤਬੀਅਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੰਚ ‘ਤੇ ਹਾਜਰੀ ਨਾ ਲਵਾ ਸਕਿਆ।

ਫਿਰ ਵਾਰੀ ਆਈ ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਮਦਾ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗਾਰਨ ਲਈ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਉਦੇਚਾ ਪਹੁੰਚੇ ਮੰਗੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਗਾ ਅਤੇ ਤਰਸੇਮ ਅਟਵਾਲ ਦੀ। ਮੰਗੇ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੱਗ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ “ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪੱਗ ਤੇ ਕੁੰਡੀ ਮੁੱਛ ਮਿੱਤਰੇ, ਜਿਹੜੇ ਅਣਖ ਲਈ ਮਰ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਪੱਗ ਸ਼ਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ-ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ, ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ, ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ, ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਉਲ, ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹੀ, ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਹਾਜਰ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ (ਡਿਟਰਾਇਟ), ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਦਰਤ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ ਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ।

ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਮੁਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹਿਊਸਟਨ ਤੋਂ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂ ਰਹੇ ਰਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੱਨ ਸਨ ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਤਬੀਅਤ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਕੈਨੇਡਾ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਤੋਂ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਇਸ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ‘ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ’ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕ ਸਨਮਾਨ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਕੇ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ. ਢੀਂਡਸਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਅਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਡਰੋਨ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਰੋਣਕ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮਿਡਵੈਸਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਟੇਟਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮਾਜਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੰਜਾਬ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 16 'ਤੇ)

ਪੂਜਾ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਮਾਵੀ ਤੇ ਨਿੰਮਾ ਡਲੇਵਾਲਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹਿਣਾ ਤਈ ਹੋਈ ਰੱਸੀ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਧੜੇਬੰਦਕ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਲਟਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਸਾਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸ. ਜੰਮੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨੇਹ ਕਰਕੇ

ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਰੋਈ ਪੜ੍ਹਨ ਸਾਮਗਰੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਉਚੇ ਮਿਆਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਦਿਆਂ ਹਲਕੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਮਸ਼ੀਨੀ ਤੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ

ਮੰਗੀਤ ਮੰਗਾ ਅਤੇ ਤਰਸੇਮ ਅਟਵਾਲ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ (ਖੱਬਿਓਂ ਚੌਥੇ) ਸਨਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 14ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ

(ਸਫਾ 15 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਇਕਜੁਟਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਿਨਿਸੈਟੀ ਤੋਂ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ ਅਤੇ ਸਾਬੀ; ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਸਥਾ-ਬੈਟਲਕਰੀਕ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ) ਤੋਂ ਦਲਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਾਲੀ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਪਾਲੀ ਧਾਲੀਵਾਲ ਤੇ ਸਾਬੀ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀਪਾ ਬੰਦੇਸ਼ਾ, ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੰਦੇਸ਼ਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ, ਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਣੀਪਾਲ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਚੱਠਾ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜਿੰਦੀ) ਖੰਗੂੜਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸਾਬੀ; ਮਿਡਵੈਸਟ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਸਤਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ ਤੇ ਮਿੱਕੀ ਕਾਹਲੋਂ; ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਖੀ ਸਿੰਘ, ਮੈਂਬਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ, ਬੀਬੀ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਸਲੂਜਾ ਤੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਟੱਲ, ਸਾਬਕਾ ਸੀ.ਆਈ.ਸੀ. ਮੈਂਬਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੰਸਰਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਮੱਕਤ, ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ; ਮਿਡਵੈਸਟ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟ), ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਲਖਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ, ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਮਨਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਇੰਦਰ ਹੁੰਜਣ ਤੇ ਸਾਬੀ; ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸਾਬੀ; ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਰਨ; ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਗੋ, ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਬਸਾਤੀ ਅਤੇ ਭਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ ਅਖਬਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਪਹੁੰਚੇ।

ਹੋਰ ਮੁਅਜ਼ਜ਼ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਿਨਿਸੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ ਤੋਂ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਤੋਂ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧਰ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੋੜਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ; ਰਿਚਮੰਡ ਵਰਜੀਨੀਆ ਤੋਂ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੰਗ ਅਤੇ

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ; ਡਿਟਰਾਇਟ-ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੋਂ ਲੇਖਕ ਤੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਬਾਬ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਸਾਬੀ; ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਰਾਹੀ, ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ, ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁਲਰ, ਸੋਨੂੰ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਅਤੇ ਸਾਬੀ; ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਟੋਨੀ ਬੱਲ; ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਮੇਜਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ, ਕਰਨਲ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਾ, ਨਿੱਕ ਗਾਖਲ, ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਬੀ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਔਲਖ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਜਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ (ਵਾਕੀਗਨ), ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਸੋਨੀ ਜੱਜ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸੀਮਾ ਤੇ ਰਾਜੂ ਰਮਦੇਵ, ਰਾਜਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਪੈਲਾਟਾਈਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਬਸਰਾਓ (ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ), ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ, ਬਲਰਾਜ ਸੋਹੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ, ਗੁਰਦੀਪ

ਸਿੰਘ ਗਰਨੀ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਮੱਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ, ਡਿਟਰਾਇਟ ਤੋਂ ਕਰਨ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ; ਸਿਨਿਸੈਟੀ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਵਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਡਟ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਵਚਨ ਦੁਹਰਾਇਆ।

ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੁਲਰ, ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ ਅਤੇ ਇੰਦਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਛਾਬੜਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਸਾਊਂਡ ਤਾਰਿਕ ਨੇ ਦਿੱਤਾ।

ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓਗ੍ਰਾਫੀ
ਰਾਜ ਸਿਆਨ (ਸਿਆਨ ਵੀਡੀਓ)
ਹੋਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਗਲੇ ਅੰਕ 'ਚ

INDIAN BAZAAR

ਇੰਡੀਅਨ ਬਜ਼ਾਰ

334 S. Emerson Ave.,
GREENWOOD, IN 46143

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੋਸਰੀ ਅਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

- ਖਾਣਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵੈਸ਼ਨੋ, ਤਾਜ਼ਾ ਸਮੋਸੇ, ਚਾਟ, ਥਾਲੀ
- ਕੈਟਰਿੰਗ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
- ਵੱਡੇ ਆਰਡਰ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰੇਟ
- ਤਾਜ਼ਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ

ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ
ਲਈ 10% ਡੇਟ

ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਆਓਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਿਟੀ 'ਚ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਰੇਟ 'ਤੇ ਮਿਲੇਗੀ।
ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਗਰੋਸਰੀ ਸਟੋਰ
ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

Ph: 317-534-5151, 317-997-9140

ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਓ
DESIGNER LEHNGAS,
SUITS, SAREES,
KIDS WEAR

ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ ਲਹਿੰਗੇ,
ਸੂਟ ਤੇ ਸਾੜੀਆਂ
ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ

Gidha
Bhangra
Dresses
On Rent

Preet
BOUTIQUE

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਂ ਲਈ ਕਲੀਰੇ, ਗਾਨੇ,
ਸੁਰਮੇਦਾਨੀ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ,
ਜਾਗੋ ਮਟਕੀ, ਪਰਾਂਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ

Call: 317-603-4018, 317-332-1387

E-mail: spkaurus@yahoo.co.in
Facebook preetboutique

ਭਾਰ ਘਟਾਓ, ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭਾਰ ਵਧਣ, ਸੂਗਰ, ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਕਬਜ਼, ਕਮਰ ਦਰਦ, ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਹਰਦਮ ਥਕੇ ਰਹਿਣ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਨ ਆਦਿ ਅਲਾਮਤਾਂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

> ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ਨ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

> ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਪਿਛਲੇ 32 ਸਾਲ ਤੋਂ 72 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹਰਬਲ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

Safe & Easy Weight Loss

Ph: 317-886-4858

www.punjabiweightloss.blogspot.com
www.goherbalife.com/skaur

ਬੜੇ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਯਾਰ ਅਣਮੁੱਲੇ, ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲੇ....
ਪਾਵੇਂ ਫੁਲਕਾਰੀ ਉਤੇ ਵੇਲ-ਬੂਟੀਆਂ, ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਚਾਦਰੇ 'ਤੇ ਪਾ'ਵੇ ਮੋਰ ਨੀ....

Punjabi Youth Club of Ohio

ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੈ

ਦੇਸੀ ਰੌਕਸਟਾਰ

ਸ਼ੈਰੀ ਮਾਨ ਤੇ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ

11 ਮਈ 2014 (ਐਤਵਾਰ)

ਸ਼ਾਮ 5 ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

Venue: Tri-C Eastern Campus
4250 Richmond Rd., Highland Hills, OH - 44122

ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Paramjeet Singh Pooni 216-856-2464

Harry Nijjar 330-860-3957

Parminder Shergill 216-372-8618

Harnek Singh Rai 216-225-6087

Balwinder Sohi 440-523-0523

Nirbhai Singh Dhaliwal 216-386-4477

SHARRY MANN

GIPPY GREWAL

DESI
ROCKSTAR

ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਤਸਵੀਰਾਂ: ਸਿਆਨ ਵੀਡੀਓ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ

ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ
ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੇਵਾਵਾਂ

www.011india.com

- ✓ ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼
- ✓ ਬਗੈਰ ਪਿੰਨ ਤੋਂ ਵਰਤੋ
- ✓ ਸਪੀਡ ਵਾਲੇ ਨੰਬਰ ਸੈਟ ਕਰੋ

\$25

2,500 Minutes

ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ

ਸਾਡੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੋ।

Limited Time Offer. Restrictions & Additional Fees Apply.

800.914.1013 • 408.659.9400

Dhillon Truck Stop Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਗਿੱਲ ਮੰਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਾਲੇ

**ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ
ਰੇਡ ਸੇਵਿਸ**

**New & Used Tires
Oil Change**

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph: 575-576-4111, 575-815-8536

Syan Video Production, Inc.

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਫਿਰ
ਯਾਦਗਾਰੀ ਪਲ-ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ
ਨਾਲ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਇਲੀਨਾਇ, ਓਹਾਇਓ, ਆਇਓਆ

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera shooting/Digital Still Photography
(with flush mount album)

Live Video Display With Large Screens

DJ Service with Laser Lights

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Call Toll Free:

1-800-RAJ-SYAN

(with 17 years Experienced)

Call: 734-261-0936

734-890-1767

e-mail: raj@syانvideo.com

visit at: www.syanvideo.com

ਖੁਸ਼ਪ੍ਰੀਤ ਹੱਤਿਆ ਕਾਂਡ: ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਖੁਸ਼ਪ੍ਰੀਤ (ਖੁਸ਼ੀ) ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਾਵਈ ਦੌਰਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਬੁਝੌਲ ਕਸਬੇ 'ਚ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ 21 ਦਸੰਬਰ, 2010 ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਫਿਰੋਤੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਅਤੇ 4 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲੈਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ

ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਫਿਰੋਤੀ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ 5 ਜਨਵਰੀ, 2011 ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਬੋਰੇ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਮੁਹਾਲੀ ਸੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਲਾਸ਼ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਬੁਝੌਲ 'ਚ ਦੰਗਾ ਭੜਕ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਫੂਕਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਥਰਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ 2 ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਢਿੱਲ ਵਰਤਣ ਦੀ ਗਾਜ਼ ਡਿੱਗੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਾਲ: ਜੇਤਲੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਤੋੜਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜਨ।

ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮੁੱਦੇ ਹੀ ਉਭਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਫੈਲਾਏ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਘੁਟਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਢਿੱਡ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਬਹੁਮਤ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜੇਤਲੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਤਲੁਜ ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ।

Inventory of Houses on market is getting low. When are you going to buy your home? Interest rate are still Low. Buy Now!

Call Madan Khatri 847-530-1550

www.PropertyZoo.com

Recognized as the 2013 Multi-Family Broker of the Year by the MORE* MLS Board Committee.

Interest Rates could move up!

Buy A Home anywhere in Metro **NOW !!**

Top Producer at the Prudential Office in 2013!

A Broker who can work with you from Beginning to End, Call Now!

Madan Khatri

Prudential at 25 Turner Ave, Elk Grove Village, IL

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment

www.SistarMortgage.com

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer

Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile

(586) 802-7385 Fax

Balbir.Grewal@SistarMortgage.com

*Refinance up to 125% value of the house.

Loans Available In Most States!

>100% FHA Financing>Residential (Purchase & *Refinance)>Self Employed>Cash Out Refinance>Investment Property Loans>Jumbo Loans>Commercial Property With Business or Business Only

Sky Entertainment Photo-Video-DJ-Decoration

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਨੰਬਰ ਇਕ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਡੀ ਜੇ-ਫੋਟੋ-ਵੀਡੀਓ ਕੰਪਨੀ

Rated best in customer satisfaction

ਕਸਟਮਰ ਸਰਵਿਸ ਅਤੇ ਕੁਆਲਿਟੀ ਵਿਚ ਨੰਬਰ ਇਕ

ਅਸੀਂ ਫੋਟੋ-ਵੀਡੀਓ ਅਤੇ ਡੀ ਜੇ ਲਈ ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਲੈਨਸਿੰਗ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਮੌਕੇ ਇਹ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਿਆਓ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੋਰਟਰੇਟ ਫੋਟੋ ਮੁਫਤ ਪਾਓ

Additional Service Uplighting

10 % off or free album with Photo-Video-DJ package For Limited time only

ਫੋਟੋ, ਵੀਡੀਓ, ਡੀ ਜੇ ਪੈਕੇਜ ਲਈ 10% ਫੋਟੋ ਜਾਂ ਮੁਫਤ ਐਲਬਮ (ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ)

We provide wireless LED uplights and save money on decoration

Sky Entertainment- You can trust us with your memories
Serving all areas in Michigan-Ohio-Indiana-Illinois

Call Gagan: 734-674-1854

www.skymademymemories.com

The Anu Attorney Immigration Law Firm

Law offices of Anu Peshawaria

*More than 25 years of experience *Internationally Awarded-Extraordinary ability *Served as Legal Advisor to Govt. of India, Embassy of India, Washington, DC

Anu Peshawaria
Attorney at Law

Licensed to practice Immigration & Bankruptcy in all 50 states. More than 20 year experience in US immigration & Indian law

US IMMIGRATION

*Green Cards (Investor, Employment)
*E-2 investor Visa, L1 (Intra Company)
*Family Green Card, Fiancee Visa
*Deportation Defense, VAWA, U Visa
*Asylum, Appeals, Ninth Circuit Court
*H1B, Computer Engineers, Cooks, Teachers, Students, Doctors, Nurses, Physical Therapist

ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੋ

ਹੁਣ ਸਿਆਟਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦਫਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੈ

Contact numbers:

Seattle, WA

Ph: 206-774-0907

Fremont, California

Ph: 510-353-0102

Cell Phone 510-299-1907

Toll free: 1-866-586-6297

anu@anuattorney.com

www.anuattorney.com

FAMILY LAW

*Divorce *Annulment
*International Custody

INCORPORATIONS

*International Contracts, Mergers
*Attorney Supreme Court of India

*Bankruptcy Consultation & Filing

46560 Fremont Blvd., STE#205, Fremont, CA 94538

801, Pine Street, # 24 C, Seattle, Washington 98101

Offices: Seattle, WA *Fremont, CA *UK *Canada *India

Weekends & Evening Appointments Available

ਲਿਖਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਮਨਮੋਹਨ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਉਠੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਮਨਮੋਹਨ ਦੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਨਿਰਵਾਣ' ਨੂੰ ਸਾਲ 2013 ਲਈ ਵੱਕਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ। ਮਨਮੋਹਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਵੀ ਹੈ, ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਹ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਰਚਨਾ ਇਕ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਸ਼ਬਦ ਪਰੇਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਵਲ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਸੰਜਮਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕਲਾ
ਪਰਿਕਰਮਾ

ਲਿਖਾਰੀ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਕੀ ਹੈ-
ਨਾਵਲ ਲਿਖਣਾ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣੀ?

ਇਹ ਸਵਾਲ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਮਨਮੋਹਨ ਨੂੰ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੱਸੇਗਾ। ਉਹ ਆਖੇਗਾ, "ਨਾਵਲ ਲਿਖਣਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਲਗਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦਰਕਾਰ ਹੈ।"

ਉੱਝ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਭਲਾ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਹਾਂ! ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ... ਮਨਮੋਹਨ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਠ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਰਚੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਅਕੈਡਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ (2013) ਉਸ ਦੇ ਪਲੇਠੇ ਨਾਵਲ 'ਨਿਰਵਾਣ' ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇੰਨੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਵਲ, ਉਹ ਵੀ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦਾ, ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਇਨਾਮ!... ਇਹ ਨਾਵਲ ਦੋ ਮੁੱਖ ਨਾਇਕਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਤਿ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਬੁੱਧਵਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਇਆ ਨੌਜਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ

ਸੰਜਮਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 91-98720-21979

ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਦੇ ਤਣਾਅ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਜਿਹੀ ਤੋੜਨ ਲਈ ਅਹੁਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ-ਕਈ ਸਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜੂਝਦੇ ਹਨ, ਲਗਾਤਾਰ; ਪਰ ਆਖਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਰਵਾਣ ਮਾਨੋ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁੱਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਬੀੜਦਿਆਂ ਮਨਮੋਹਨ

ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਲਿਖਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸੀ ਲੇਖਕ ਫਿਓਦੋਰ ਦੋਸਤੋਵਸਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਮਿੱਤਰ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਨਾ ਘੜਨ ਬਾਰੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੋ। ਮਨਮੋਹਨ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖਕ ਲਈ ਤਜਰਬਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਨਮੋਹਨ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੇੜਿਉਂ ਤੱਕਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਗਹਿਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਣ-ਬੁੱਝਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਮਾਰਕਸੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਲੇਹ (ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧਵਾਦ ਅਤੇ ਲਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜਿਉਂ ਤੱਕਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਬੋਧੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਡੂੰਘਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਮਨਮੋਹਨ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦ ਅਤੇ ਬੁੱਧਵਾਦ ਨੂੰ ਸਮਾਨ-ਅੰਤਰ ਰੱਖ ਕੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, "ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਰਣਵੀਰ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹਿੰਸਕ ਟੱਕਰ ਨੇ

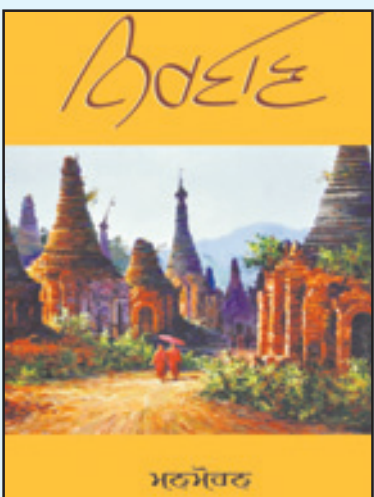
ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੁੱਧ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਬੁੱਧ ਨੇ ਤਾਂ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ! ਉੱਝ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਰ ਤੋਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਬਾਰੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, "ਕਿਸੇ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੁਦਾਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਧਰਤੀ ਪੁੱਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਕੁਦਾਲ ਲੱਭ ਪਈ। ਫਿਰ ਇਹ ਕੁਦਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੁਦਾਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇਸ ਕਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ- "ਸ਼ਾਇਰ ਤੋਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸਫ਼ਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੁਦਾਲ ਲਈ ਲਲੂਕਾ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫ਼ਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਵਲ ਵੀ ਲੰਮੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਵਾਕ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।"

ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਉਹ ਸੁੱਖ-ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: "ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪੜ੍ਹੋ।" ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਹਰ ਲੇਖਕ ਲਈ 'ਲਿਖਣ ਲਈ ਪੜ੍ਹਨ' ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" 'ਨਿਰਵਾਣ' ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ।

ਆਪੇ ਦੀ ਪਛਾਣ

ਨਿਊ ਗੀਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਕੈਮਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚ ਕੇ ਵਿਖਾਈ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫੋਟੋ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਪਿਛੇ ਖੜ੍ਹੀ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜੁ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡਿੱਠਾ, ਉਹ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਪਛਾਣਦਾ ਕਿਵੇਂ?... ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇੰਝ ਹੀ ਵਾਪਰਿਆ, ਇਹ ਨਾਵਲ ਲਿਖਦਿਆਂ...! ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦੀ ਸਤਹਿ ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਲਿਖਤ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਟੋਆ ਪੁੱਟਣ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਅਗਲੀ ਲਿਖਤ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। -ਮਨਮੋਹਨ

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 26 ਅਪਰੈਲ 2014 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-113

**ਗੁਰੂਆਂ ਤੋਂ ਵਰਦਾਨ ਹੈ ਮਿਲਿਆ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੋਊ ਚੱਲੇ।
ਰੋਜ਼ ਹੀ ਮੇਲੇ-ਪੁਰਬ ਮਨਾਈਏ, ਥਾਂ ਥਾਂ ਲੰਗਰ ਚੱਲੇ!**

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-111

ਇਹ ਦਿਨ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਨੀ ਆਉਣੇ,
ਨੱਚੀਏ ਟੱਪੀਏ ਲੱਡੀਆਂ ਪਾਈਏ।
ਲੋੜ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਜਿੰਮ ਦੀ ਕੋਈ,
ਪਾਵਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਝੂਟੀ ਜਾਈਏ।
ਜਦ ਤੱਕ ਘਰਦੇ ਘਰ ਨੀ ਮੁੜਦੇ,
ਮਨ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਖੂਬ ਪੁਗਾਈਏ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ

ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਰੂਪ ਬਦਲ ਲਿਆ
ਪਲੰਘ ਨੁਆਰੀ ਲਾ 'ਤੇ ਖੁੰਜੇ।
ਤਰਖਾਣ ਦੀ ਮੀਨਾਕਾਰੀ ਦਾ
ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ
ਸਟੀਲ ਪਲਾਸਟਿਕ ਨੇ ਲਾ 'ਤੇ ਭੁੰਜੇ।
ਉਲਟੇ ਸਿੱਧੇ ਦਾ ਫਸਤਾ ਵੱਢ 'ਤਾ
ਪੁੱਠਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ 'ਤੇ
ਝਿੜਕਦੇ ਸੀ ਸਿਆਣੇ।
ਨਾ ਚੂਲ ਟੁੱਟੇ, ਨਾ ਬਾਹੀ ਤਿੜਕੇ
ਹੁਣ ਬੂਟਣ ਮੌਜਾਂ ਕਰਨ ਨਿਆਣੇ।

-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਫੋਨ: 408-912-3438

ਬਚਪਨ ਦੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣੇ
ਨਹੀਂ ਲੱਭਣੀਆਂ ਮੌਜ ਬਹਾਰਾਂ।
ਦੇਖ ਲਓ ਕਿੰਨ ਝੂਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ

ਇਹ ਖਿੜੀਆਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾਂ।

-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਕੈਨੇਡਾ
ਫੋਨ: 226-345-7126

ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਕੇਹਾ ਤਾਲਮੇਲ ਜੀ।
ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸੂ ਫੇਲ੍ਹ ਜੀ।
ਬੈਠੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਖੇਡ ਲੱਭ ਲਈ,
ਬਾਲਪਨ ਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੇ ਰੇਲ ਜੀ।

-ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮਿਲਪੀਟਸ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਇਸ ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ
ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਸ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਅੱਗੇ ਯਾਦਾਂ ਵਾਲਾ
ਪਟਾਰਾ ਵਿਛ ਗਿਆ ਹੈ।

ਚੇਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਗਈਆਂ ਨੇ
ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਦੇਰ ਦੀਆਂ।

ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਜਣੇ
ਆਣ ਕੇ ਯਾਦਾਂ ਘੋਰਦੀਆਂ।

-ਗੁਰਮਖ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਰੋ

ਸੱਟ-ਫੇਟ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕੋਈ
ਨਾ ਹੀ ਦਬਕੇ-ਘੁਰੀ ਦਾ।

ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੌਜਾਂ ਲੱਗੀਆਂ
ਖੇਡਣ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰੀ ਦਾ।

-ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਸੈਂਪਲਾ
ਐਲ ਏ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ 110

ਤੋਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ
ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਾਂ ਹੈ ਨੇੜੇ ਆਇਆ।
ਨੇਤਾ ਤੋਤਿਆਂ ਚੋਣ ਰੈਲੀ ਲਈ
ਇਸ ਦਾਅਵਤ 'ਤੇ ਹੈ ਬੁਲਾਇਆ।
ਵਾਂਗ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਗੁਦਾਮ ਵੋਟਰਾਂ ਵਲ ਖੋਲ੍ਹੇ।
ਚੋਗਾ ਚੁਗਣ ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਵਣ
ਫਿਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਨਾ ਕੋਈ ਬੋਲੇ।

-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਚੁਪ ਅਤੇ ਚੋਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ

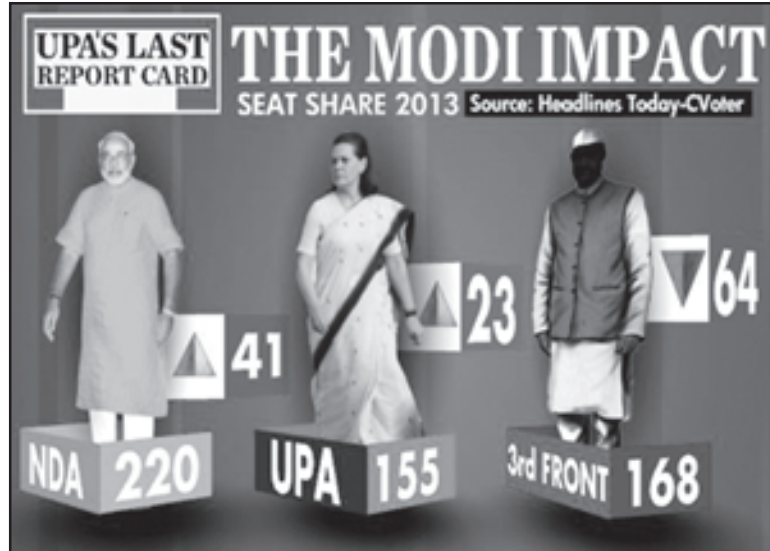
ਅਜੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮੱਧ ਰੇਖਾ ਉੱਤੇ ਖੜੇ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਫਤਵਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਦਿੱਖ ਕਿੰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਈ ਫਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਸ ਵਾਰ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਟਿੱਗ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਸੱਚ ਜਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਰਵੇਖਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀ ਸਰਵੇਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਫਤਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਚੋਪੜਾ ਗਾਉਂਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਰਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲੀ ਗੀਤ ਲੜਾ ਮੰਗੋਸ਼ਕਰ ਨੇ ਗਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਦਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪਲੇ-ਬੈਕ ਸਿੰਗਰ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀਆਂ ਘਾਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਘੜੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਦੋਂ ਬਾਕੀ ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹਾਲੇ ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਦਸ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਪੁਚਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲਾ ਗੱਠਜੋੜ ਤਿੰਨ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਖਬਰ ਆ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਵੇਖਣ ਦਾ ਕੰਪਿਊਟਰੀ ਕੰਮ ਉਸੇ ਸੱਜਣ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਕਰਨੀ ਫੇਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਏਦਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਜੇ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੋਝੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਵਹਿਣ ਦਾ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੌਰਾਨ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪੜਾਅ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਵੋਟ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਈਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਉਥੋਂ ਬਾਰੇ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਸ ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਪਛੇਤ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਭਰ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਫਿਰ ਸਾਂਵੀਂ ਟੱਕਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਲੇਖੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲੁਕਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਵੀ ਲੱਭ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸ ਤੀਸਰੀ ਥਾਂ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਜ ਕੇਰਲਾ ਵੱਲ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਥੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੇ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਟੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰਾ ਕਾਡਰ ਝੋਕ ਕੇ ਉਥੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਆਮਦ

ਵੇਲੇ ਏਨੇ ਭਾਰੇ ਜਲਸੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ, ਜਿੰਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ। ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਵਾਲਾ ਕਾਡਰ ਉਥੇ ਲਵ-ਜਹਾਦ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ, ਵੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਐਤਕੀ ਕੇਰਲਾ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਤਕਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੇ।

ਜਦੋਂ ਕਿਸਤੀ ਹਾਲੇ ਮੰਝਧਾਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਉਦੋਂ ਚੁੱਪ ਚੱਲਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਪਾਰ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੱਧਰੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੀਕਰ ਉਸ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਭੇਡ ਭਿੜਨ ਲਈ ਇੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਧਿਰ ਨਿਕਲ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਉਪਰ ਸਿੱਧੀ ਚੋਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਏਦਾਂ ਦੀ ਚੋਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਦੀ ਸੁਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਲੋਕਾਰ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧਾ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਪੂਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਵਾਲੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਭਿੜਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਦੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਧਰਮ ਦੀ ਧੂੜ-ਪੁੱਟ ਦਰਵਾਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਜਿਵੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਘੜ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਬਾਰੇ ਉਸ ਬਣੀ-ਬਣਾਈ ਧਾਰਨਾ ਵਾਲਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਾਲੇ ਇਹ ਧਿਰ ਚੁੱਕਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ

ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਇਹ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀ ਜਿਸ ਵੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਭੀੜਾਂ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੀੜਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹਰ ਥਾਂ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਧਿਰ ਦੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਰਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ

ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਥਾਂਵਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਖਬਰ ਆਈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਹੀ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਕੰਮ ਲੈਣ ਲਈ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਜੋੜਿਆ ਸੀ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਵੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਮੁੱਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਕੜੇ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਭਾਜਤ ਵੀ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਪਛਾਨਣ ਜੋਗਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਏਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਥਾਂਵਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ ਦਾ ਕੱਚ-ਘਰਤ ਹੋਣਾ ਜਾਹਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਥਾਂ

ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸਮਾਗਮ ਮੁੱਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਪੀਣ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਨੇੜ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਗੱਲ ਛੇਤ ਲਈ ਕਿ ਜੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਲੋੜ ਜੋਗੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨਾ ਆ ਸਕੀਆਂ, ਉਸ ਮੌਕੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਗਾਊਂ ਹੀ ਸੋਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸੋਚ ਲਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਜਾਂ ਭਾਜਪਾ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਓਗੇ? ਦੋ ਵਾਰੀ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਮਗਰੋਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਦੋਸਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਸਗੋਂ ਕਹਿ ਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਤਾਂ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਈ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਹੜੇ ਸਰਵੇਖਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਮਾਨ ਬਦੋਬਦੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸੰਕੇਤ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਉਣ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬੰਨੇ ਨਾਲ ਬੰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੁਣ ਵੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਜੇ ਕੋਈ ਪੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਕਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਜਵਾਬੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬੇੜਾ ਡੋਬਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬੜੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਉਭਾਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਸਨਅਤਕਾਰ ਅਦਾਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਭਾਜਪਾ ਕੁਝ ਮੁਸਕਲ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਤੇ ਲੋਡੀ ਐਡਵਿਨਾ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਮਾਊਟਬੈਟਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਮੋੜਵਾਂ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਮੁੱਦਾ ਅਦਾਨੀ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਹੈ, ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਣਾ ਤੇ ਰਾਹੁਲ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਝੱਟ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਅਦਾਨੀ ਨਾਲ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਤੁਰ ਚਰਚਾ ਛੇਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਬਹਿਨੋਈ ਰਾਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਨੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਵੀ ਅਦਾਨੀ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਖਿਆਲ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭੈਣ-ਭਣਵੇਈਏ ਬਾਰੇ ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਮੋਦੀ ਦੇ ਖਾਸ-ਉਲ-ਖਾਸ ਅਦਾਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਖੇ ਹੋਏ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰਨ ਦੇ ਵਕਤ ਤੱਕ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਸੂਝ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ।

ਤਿੱਖੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੂਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੋਟਰ ਅਜੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ। ਚੁੱਪ ਸਦਾ ਖਤਰਨਾਕ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਵੋਟਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੇ ਕਈ ਵੱਡੇ ਧੁਰੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਏਨਾ ਉਲਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ 'ਇਕ ਚੁੱਪ, ਸੌ ਸੁੱਖ' ਮੰਨ ਕੇ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵੇਖਣ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਬੜੀ ਉਲਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪੱਖ ਦੀ ਜਿੱਤ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

S&S Freight Dispatch Service Wanted Owner Operators

We have loads available for Van, Reefer and Flatbeds in all 48 states.

Our operations staff will secure all your loads, never worry about finding a load. We will have your reload available before you are empty.

Quick Pay Available, Fuel Advance

You can contact us in Punjabi or English

Please call for further details-Ph: 541-777-7427

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਸਾਰੀਆਂ 48 ਸਟੇਟਾਂ ਲਈ ਵੈਨ, ਰੀਫਰ ਅਤੇ ਫਲੈਟਬੈਡ ਲੋਡ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਟਾਫ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲੋਡ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਡ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਲੋਡ ਤਿਆਰ ਮਿਲੇਗਾ।

ਕੁਇਕ ਪੇ ਅਤੇ ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ ਮਿਲੇਗਾ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 541-777-7427

ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਮੋਹਾਲੀ, ਪੰਚਕੂਲਾ ਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਪੁਨੀਆ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ: 94173-34049

ਅਸੀਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ (ਇਹ ਸਮਾਂ 1927 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਬਣਦਾ ਹੈ-ਸੰਪਾਦਕ), ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਤੇ ਭਰਾ-ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ, ਤੇ ਹੁਨਾਲ ਦੀ ਰੁੱਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਬਿਤਾਉਣੀ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਦਸਤੂਰ ਸੀ। ਦੋਹੀਂ ਥਾਂਈਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸਨ, ਤੇ ਦੋਹੀਂ ਥਾਂਈਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੀ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੈ ਜ਼ਮਾਨਾ ਵੀ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਤ-ਭੂਮੀ, ਹੁਣ ਪਰਾਏ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਅਚੰਭਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੋਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਤੱਕ ਦਾ ਡੇਢ-ਪੌਣੇ ਦੇ ਸੌ ਮੀਲ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਹਾਂ, ਇਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜਦ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਬੀ.ਏ. ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ। ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਥੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਬੱਸ ਵਿਚ ਅਗਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ

‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਂ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ‘ਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਸਮਾਨ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਤ ਲਈ ਕਿਤੇ ਪਤਾਅ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੁਮੇਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਤਾਅ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁਜ਼ੱਫਰਾਬਾਦ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਫੁੱਫੜ ਜੀ ਰਿਆਸਤੀ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇਦਾਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਲੰਮੇ ਪਏ ਤਾਂ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਨ ਲੱਗਾ। ਰਾਤ ਭਰ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਵੇਰ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਵੀ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫੁੱਫੜ ਜੀ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਜਾਈਏ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਬੱਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਉਥੇ ਰੁਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਕੱਚੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਉੱਤੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਰੁਕੇ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਪਤਾ ਮਗਰੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਹੀ ਨਾ ਸਕੀਏ।

ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਠੀਕ ਸਾਬਿਤ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਫੁੱਫੜ ਜੀ ਦਾ ਵੀ। ਚਿਨਾਰੀ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਗਏ। ਉਥੋਂ ਉੱਤੀ ਤੱਕ ਦਾ ਫਾਸਲਾ ਲਗਭਗ ਅਠਾਰਾਂ ਮੀਲ ਸੀ। ਮੀਂਹ ਲਗਾਤਾਰ ਵਰ੍ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਂਦੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਤੈਅ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਕੁਝ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸੜਕ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਰੁਕੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਫੁੱਫੜ ਜੀ ਦੀ ਭਵਿਖਵਾਣੀ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ। ਪਹਾੜ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਥਲੇ ਬਿਫਰੇ ਹੋਏ ਜਿਹਲਮ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਬੱਸ ਉਥੇ ਸੜਕ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਰਨਾ ਉਹ ਵੀ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਸਮੇਤ ਜਿਹਲਮ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਈ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਡਾ ਡਰਾਈਵਰ ਅਕਲਮੰਦ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਪਿਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਸਾਡਾ ਰਾਹ ਰੋਕਦੀਆਂ, ਉਹ ਬੱਸ ਨੂੰ ਮੋੜ ਕੇ ਵਾਪਸ ਦੁਮੇਲ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸੜਕ ਮੁਰੰਮਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਛੇ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਚਿਨਾਰੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਹਿੱਸਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੁਮੇਲ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਚਿਨਾਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਕਣਾ ਪਿਆ।

ਚਿਨਾਰੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਸੌ ਕੁ ਘਰ ਸਨ। ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਕੱਚੇ ਮਕਾਨ। ਸਾਨੂੰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਇਕ ਮਕਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਕੱਚਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਬੜਾ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਢਾਬਾ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ

ਮੇਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਯਾਤਰਾ

ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ (ਪਹਿਲੀ ਮਈ 1913-13 ਅਪਰੈਲ 1973) ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਨੂੰ ਕਈ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਅਮਰ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਲਰਾਜ ਸਿਰਫ ਉਮਦਾ ਅਦਾਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਵਧੀਆ ਲੇਖਕ ਵੀ ਸੀ। ਵਧੀਆ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਸੀ; ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਾਡ ਵਿਚੋਂ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ‘ਮੇਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਯਾਤਰਾ’ ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਉਸ ਨੇ 1967 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆਂ ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡ ਰਹੀ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤੋੜਾ ਇਸੇ ਗੁਲਾਮ-ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਉਤੇ ਝਾੜਿਆ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਤੇ ਮੁਸਾਫਰ ਉਸ ਢਾਬੇ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਕਾਨ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਕਮਰੇ ਸਨ, ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵਰਾਂਡਾ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਦਾ ਵਰਾਂਡਾ ਸੜਕ ਵੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਪਿੱਛਲੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ, ਧਾਨ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਿਹਲਮ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਢਾਬੇ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨ ਤੇ ਚੰਚਲ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਕਮਰਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਅਸੀਂ ਜਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ਉਥੇ ਦਿਨ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਰੁਕਣ ‘ਤੇ ਪਤਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਖਾਸ ਮਜ਼ਾ ਸੀ। ਢਾਬੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁਹਣੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਪੇਂਡੂ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁਭੋਲਤਾ ਗਜ਼ਬ ਢਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦਾ ਪਤੀ ਦਿਨ ਭਰ ਢਾਬੇ ‘ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਕਮਰ ਸਿੱਧੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਉਪਰ ਆਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਮੰਜਾ ਡਾਹ ਕੇ ਦਿਨ ਭਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਆਪਣਾ ਸ਼ੁਗਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਲੰਮਿਆਂ ਪੈ ਕੇ ਮੈਂ ਸੌਂਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਝਾਕ ਸਕਦਾ ਸਾਂ। ਢਾਬੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚੰਚਲ ਅਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਬਿਜਲੀਆਂ ਸੁੱਟਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ; ਪਰ ਮੈਂ ਬੇਹੱਦ ਡਰਾਕਲ ਤੇ ਨਾ-ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ

ਉਸ ਜਾਦੂ ਭਰੇ ਰੁਮਾਂਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਸੇਕਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਲਿਜਾ ਸਕਿਆ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾਕਾਮ ਹਸਰਤ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀ ਟੀਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਸਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤਦ ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆ! ਉਸ ਪੇਂਡੂ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀਆਂ ਨਿਡਰ, ਮਨਮੋਹਣੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਅਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਰਹਿ-ਰਹਿ ਕੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਦਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਤੇ ਕਿਥੇ ਹੋਵੇਗੀ?

ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੰਡ ‘ਤੇ ਜੋ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਵਿਚਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ?

ਸੜਕ ਦਾ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਬੱਸਾਂ ਚਿਨਾਰੀ ਆ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਗਲੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ. ਦੇ ਓਵਰਸੀਅਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਛੇ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਸੜਕ ਦੇ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਤੇ ਮੁਸਾਫਰ ਰੋਜ਼ ਉਥੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਓਵਰਸੀਅਰ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸੜਕ ਠੀਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ। ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੀ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠੇ ਤੰਗ ਆ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਥੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸੜਕ ਠੀਕ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਣੇ-ਦਾਲ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵੀ

ਚਾਲੂ ਹੋਈ। ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੀ ਵੇਖਣ ਲਾਇਕ ਸੀ। ਅਣਗਿਣਤ ਬੱਸਾਂ ਤੇ ਮੋਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ. ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੱਥ ਹਿਲਾ-ਹਿਲਾ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਡਰਾਈਵਰ ਸਨ ਕਿ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਂਦੇ। ਮੁਸਾਫਰ ਵੀ, ਜੋ ਉਥੋਂ ਜਾਣ ਲਈ ਇਤਨੇ ਉਤਾਵਲੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ, ਕੋਈ ਪੈਦਲ ਤੁਰ ਕੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਕੱਚਾ ਪਹਾੜ ਸੀ, ਤੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਖੱਡ ਦੀ ਸਪਾਟ ਕੰਧ ਸੀ ਜੋ ਥੱਲੇ ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਸੀ। ਮਲਬੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੜਕ ਦੇ ਕੰਢੇ ਨਾ ਕੋਈ ਜੰਗਲਾ ਸੀ, ਨਾ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਕੰਧ। ਉਸ ‘ਤੇ ਖੜੋਣ ‘ਤੇ ਵੀ ਡਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

ਅੱਪਾ ਘੰਟਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਏ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਓਵਰਸੀਅਰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾ-ਦਿਵਾ ਕੇ ਥੱਕ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੜਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਅੱਕ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਪੱਥਰ ‘ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ, ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮੋਟਰ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਦਿਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ। ਨੇੜੇ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਭੀੜ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਸਫਰ ਰੋਕ ਕੇ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਹੋਇਆ ਏ ਇਥੇ?”

“ਕੁਝ ਨਹੀਂ।” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੀਂਹ ਕਰ ਕੇ ਸੜਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਥੱਲੇ ਵਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਠੀਕ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਡਰਾਈਵਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਿਆ, ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੋਟਰ ਚਲਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਉਹ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਾਫੀ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਉਥੋਂ ਲੰਘਣ ਦੀ

ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਮਯੰਤੀ ਨਾਲ ਅਦਾਕਾਰ/ਲੇਖਕ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ।

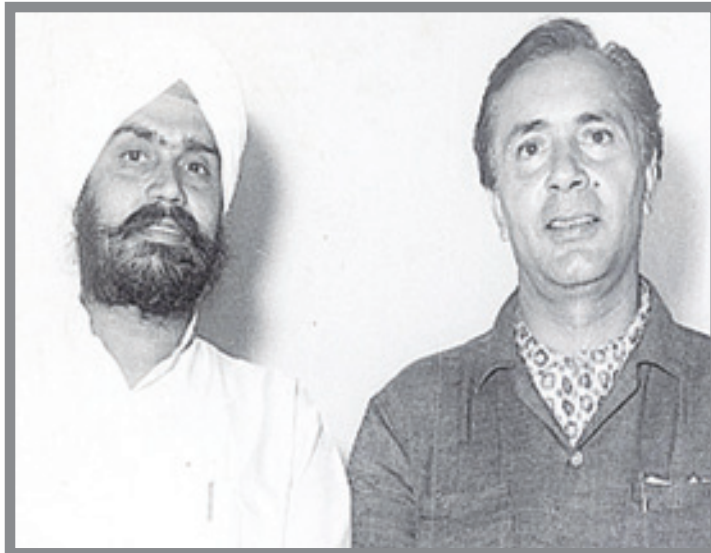
ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਮਚ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਨਾ ਉਧਰ ਵਾਲੇ ਇਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਧਰ ਵਾਲੇ ਉਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਲੜਾਈ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਬੋਲਾਹਟ ਵਿਚ ਇਕ ਬੱਸ ਦੀ ਛੱਤ ‘ਤੇ ਲੱਦਿਆ ਹੋਇਆ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ-ਬਿਸਤਰੇ, ਟਰੱਕ, ਟੋਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਖੱਡ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇੱਕ-ਦੁੱਕੜ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਲਈ ਮੋਟਰਾਂ-ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਵਧਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਨੇਮ ਸਿਰ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅੱਧੋ-ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਭੀੜ ਘਟ ਜਾਂਦੀ, ਪਰ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੱਗ ਗਏ।

ਉਸ ਦਿਨ ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮ ਦਾ ਫਰਕ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼, ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਸੋਚਣ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਮ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਤੁਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦ ਮੈਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਲਰਕਾਂ ਤੱਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਬਹਿਕਾਵੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ, ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਖੁਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਖਿਰ ਇਹ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਰਗੀ ਭੇਡ-ਚਾਲ ਕਦ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ? ਕਦ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਨਫਾ-ਨੁਕਸਾਨ ਖੁਦ ਸੋਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ? ਕਦ ਉਹ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਫਾਇਦਾ ਏਕਤਾ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਘਿਰਣਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਉਹੋ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਪਿੰਠੂ ਸਨ।

ਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਏਕਤਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿੱਨੀਆਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਸਾਨੂੰ ਸੋਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਸਰਤੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀਆਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ, ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚੀਏ, ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੀਹਾਂ ‘ਤੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੀਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡਾ ਇੰਨਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਅਰਥ ਦੀ ਨੱਸ-ਭੱਜ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚਰਚਿਤ ਕਿਤਾਬ ‘ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ’ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਕੌਮ ਦਾ ਫਰਕ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼, ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦ ਸੋਚਣ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਮ ਕੌਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਜਿਹਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਤੁਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 2013 ਵਿਚ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਜਾਰੀ ਡਾਕ ਟਿਕਟ।

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਮਹਿਫ਼ਿਲਾਂ

‘ਪੰਜ ਦਰਿਆ’ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮਾਸਕ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਦਬੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਪਕੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਰਦੂ ਵਿਚ ‘ਅਦਬੀ ਦੁਨੀਆਂ’, ‘ਅਦਬੇ ਲਤੀਫ਼’, ‘ਹੁਮਾਯੂੰ’ ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਾਸਕ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ

ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ‘ਪ੍ਰੀਤਮ’ ਤੇ ‘ਫੁਲਵਾਤੀ’ ਆਦਿ ਦਕਿਆਨੁਸ਼ੀ ਪਰਚੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ। ਮੌਹਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੇਖਣੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਕ ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮੋੜ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੁਨਾਸਿਬ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੱਦ ਇਤਨਾ ਉਚਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ, ਉਸ ਦੇ ਪਰਚੇ ਲਈ ਲਿਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ, ਉਹ ਕਦੀ ਆਪਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਖ਼ਬਰੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ‘ਪੰਜ ਦਰਿਆ’ ਇਤਨਾ ਮਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਤਨਾ ‘ਮੌਜੀ’ ਆਦਿ ਪਰਚੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਇਹ ਬਹਿਸ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਇਹ ਉਹ ਦਿਨ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤਾਸੀਰ ਤੇ ਫੈਜ਼, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ, ਬੇਬੀ, ਮੰਟੋ ਤੇ ਮੀਰਜ਼ਾ ਅਸ਼ਕ ਤੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਤਾਲਿਬ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੇਖੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦਿਸਹੱਦੇ ਉਤੇ ਛਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਸਨ, ਕੁਝ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ; ਪਰ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਤਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਲਾਇਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਵਕਾਲਤ ਲਈ ਆ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਮਾਲ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਫਲੈਟ ਵਿਚ ਉਹ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਮਾਲ ਰੋਡ ‘ਤੇ ਇਕ

ਮਾਰਚ ਦੀ 20 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਲੇਖਕ-ਪੱਤਰਕਾਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਏ। ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਖ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ‘ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਖੋਲਿਉ ਗੰਠੜੀ’ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਕ ਸੰਜੀਦਾ ਪਾਠਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਪਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਉਚੇਚ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਦੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਸਰਦਾਰ ਬੈਰਿਸਟਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ?

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਤੀਮਤ ਕਵਲ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- ‘ਸਚਮੁੱਚ ਮੇਰਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਾਲਾ ਮੁੰਡਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ’। ਕਵਲ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦਾ ਹੁਸਨ... ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ।

ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੋਠੋਹਾਰਨਾਂ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਹਫ਼ਤੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਲ ਰੋਡ ਵਾਲੇ ਫਲੈਟ ਵਿਚ ਰਲ ਬੈਠੇ। ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਣਦੇ। ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ। ਖੁਸ਼-ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸ਼ਾਮ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਤਿਅਰਥੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਲਿਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਸੇਖੋਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਕ-ਐਥ ਵਾਰ ਖ਼ਬਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵੀ ਆਈ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕਵਲ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੀ ਜੋੜੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੋੜੀ ਗਿਣੀ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਇਕ ਗੋਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਪੀਰ ਬਖ਼ਸ਼’ ਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ। ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਹਰ ਕੋਈ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਮੇਰੇ ਵੇਖਦਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਮੈਥੋਂ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ।” ਜਿਵੇਂ ਬੰਬ ਫਟਿਆ ਹੋਵੇ, ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਗਈ। ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕਦਮ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਲਈ

ਕਵਲ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ।

ਕਵਲ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਦਿ ਟਿਕਟ’ ਪੜ੍ਹੀ, ਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਪੀਰ ਬਖ਼ਸ਼’ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਰਚਨਾ ਹੈ; ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਹਨ, ਲੇਖਕ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਇਹ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਪਰਾਈ ਰਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ‘ਪੀਰ ਬਖ਼ਸ਼’ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਦਿ ਟਿਕਟ’ ਦਾ ਚਰਬਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਵੇਂ ਕਹੀ ਜਾਏ? ਤੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਘਰ ਅਗਲੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਟਲ ਗਈ। ਇੰਝ ਟਲਦੀ-ਟਲਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਜਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਘਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲ-ਬਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਈ. ਮੰਗਤ ਰਾਏ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੰਗਲੂ, ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਚੰਪਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਲੋਕੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਟਾਈਪ ਤੇ ਕਰਵਾ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਕਤ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਣਿਆ, ਉਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਜਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਲੈਂਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਹਰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ, ਹਰ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਵਰੇ, ਹਰ ਨਵੀਂ ਬਣਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ, ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਜਿਲਦ ਦੇ ਖਾਲੀ ਪੰਨਿਆਂ ‘ਤੇ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਸ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਲੈਂਦਾ ਵਸੇ-ਵਸੇ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਲਭੁਅਸ ਹਕਸਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹਕਸਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਨ। ਹਰ ਕਿਤਾਬ ਉਹਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕਿਤਾਬ ‘ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਮੇਰਾ ਕਾਇਲ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਨਾਟਕ ਵੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਰਗੇ ਵਧੀਆ ਲਿਖਾਂ। ਤਾਹੀਉਂ ਉਸ ਵਰ੍ਹੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਮਝ ਗਿਆ, ਤੇ ਨਾਟਕਾਂ ਵੱਲ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਇਕ-ਐਥ ਵਿਚ ਕਵਲ ਨੇ ਵੀ ਭਾਗ ਲਿਆ ਸੀ।

ਪੇਸ਼ਕਸ਼: ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਕਹਾਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਤਨੀ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਟਾਈਪ ਤੇ ਕਰਵਾ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਕਤ ਪਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਣਿਆ, ਉਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਜਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਲੈਂਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ।

ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਹੁਸੀਨ ਪੋਠੋਹਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਂਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੈਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਹੁਣ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੈਨੂੰ ਪੋਠੋਹਾਰਨ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਕੱਦ-ਬੁੱਤ, ਨਖ-ਸਿਖ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਕਿਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਵਲ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਖੂਬਸੂਰਤੀਆਂ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਤਨੀ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਇਤਨੀ ਮਿਲਣਸਾਰ, ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨਵੇਂ ਜੋੜੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਫੇਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਲੇਖਕ ਸਾਰੇ ਹੀ

ਦੋਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ, ਦੋਵੇਂ ਸੋਹਣੇ ਸਨ, ਦੋਵੇਂ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸਨ। ਮਾਲ ਰੋਡ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਕਦੀ ਵੀ ਬੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਸੱਜਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੱਜਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਤੀਮਤ-ਖਾਵੰਦ ਵੇਖਦੇ ਕਿ ਬੈਠਕ ਬੇਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਆਪ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪੱਖ ਲੈ ਕੇ ਬਹਿਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਵੀ ਬਹਿਸ

ਮੇਰਾ ਆਦਰ... ਮੈਂ ਕਿਹਾ- “ਜਿਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।”

ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਸੀ; ਤਾਂ ਜੋ ਬਦਮਜ਼ਗੀ ਨਾ ਵਧੇ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਜਿਸ ਕਹਾਣੀ ਵੱਲ ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ, ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਕਵਲ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਏ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਉਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ,

ਕਲਿੱਪ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਲਿੱਪਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਗਹਿਣਾ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਲਿੱਪ ਜੋਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਕਾਲੇ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਲਿੱਪ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸਿਖਰਾਂ ‘ਤੇ ਸੀ। ਮੁਟਿਆਰ ਕਲਿੱਪਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜੜਦੀ ਸੀ। ਕਲਿੱਪ ਮੁਟਿਆਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਕਲਿੱਪਾਂ (ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਡਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ), ਨੂੰ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਢਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਲਣੇ ਰਾਹੀਂ ਵੇਲ ਕੇ ਪੱਤਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਤਰੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਲਿੱਪਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਮੁਤਾਬਕ ਕੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੇ ‘ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਸਾਲੇ ਅਤੇ ਟਾਂਕੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਲਿੱਪਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੋਰਨੀਆਂ ਦੀ ਛਿਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਲਿੱਪਾਂ ਦੀ

ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੋਰਨੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਨਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚੰਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੇਲਿਆਂ, ਵਿਆਹਾਂ ਜਿਹੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਕਲਿੱਪ ਸਜਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਦੇ ਡਿੱਗਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਲਿੱਪ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਪੱਕੇ ਧਾਗੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵਿਚ ਕਲਿੱਪ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋਨਾ ਦੇ ਭਾਅ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ

ਸੋਨੇ ਦੇ ਕਲਿੱਪ ਬਣਵਾ ਦੇ...

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਿੱਪ ਪਾਉਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉੱਝ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਲਿੱਪਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਕਲਿੱਪ ਪਾਏ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਲਿੱਪਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ, ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲੇ ਮਾਹੀਆ ਆਦਿ ਵਿਚ ਖਾਸ ਮਹੱਤਤਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਮੁੱਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਕਲਿੱਪ ਬਣਵਾ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਤਰਲੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ:

ਮੈਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕਲਿੱਪ ਬਣਵਾ ਦੇ,

ਮੈਂ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਮਿੱਤਰਾ।

ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੁਰਬਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੁਰਬਤ ‘ਤੇ ਪਰਦਾ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:

ਕੀ ਕਰਨੇ ਕਲਿੱਪ ਬਣਵਾ ਕੇ,
ਨੀ ਸਿਰ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਣਗੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਨੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਹੀ ਕਲਿੱਪ ਬਣਵਾ ਕੇ ਦੇਣ ਦੇ ਲਾਹੇ-ਲੱਧੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਖੀਰ ਉਸ ਦੇ ਲਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ:

ਮੇਰੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕਲਿੱਪ ਨਾ ਆਏ,

ਵੇ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਲੰਘ ਗਈ।

ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੋਈ ਮੁਟਿਆਰ ਆਪਣੇ ਅਮਲੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਕੋਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕਲਿੱਪ ਵੇਚ ਕੇ ਨਸ਼ਾ ਖਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਮੇਰਾ ਅਮਲੀ ਸਈਓ ਘਰਵਾਲਾ,

ਵੇਚ ਕੇ ਕਲਿੱਪ ਖਾ ਗਿਆ।

ਕਲਿੱਪ ਪੇਂਡੂ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਖਾਸ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਸਾਂਝਾਂ ਜਤਿੰਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

-ਹਰਪਾਲ ਸਨੇਹੀ ਘੱਗਾ

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਰਹੱਸਵਾਦ ਵਰਗੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਖੋਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਹੱਸਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦੱਸ ਸਕਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਨੇ 'ਅਖੀ ਬਾਝਹੁ ਵੇਖਣਾ ਵਿਣੁ ਕੰਨਾ ਸੁਨਣਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿੰਬਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਅਰਥਾਤ ਕੰਤ ਅਤੇ ਧਨ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਬਿੰਬ ਦੀ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਕੰਤ ਅਤੇ ਸੁਘਤ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਬਿੰਬ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ-ਇਸਤਰੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਰੋਂ ਦੀ ਧੜਕਣ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸੁਆਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਗੁੱਝਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੱਕ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੈਰ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲ ਉਹ ਹੱਥ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਧਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੱਲ ਲੱਗੇ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਚੱਲਣਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੈਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਸਿਆਣੀ ਜੀਵ-ਰੂਪੀ ਇਸਤਰੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ,

ਦਿਸੈ ਸੁਣੀਐ ਜਾਣੀਐ
ਸਾਉ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ॥
ਰਹਲਾ ਟੁੰਡਾ ਅੰਧੁਲਾ
ਕਿਉ ਗਲਿ ਲਗੈ ਧਾਇ॥
ਭੈ ਕੇ ਚਰਣ ਕਰ ਭਾਵ
ਕੇ ਲੋਇਣ ਸੁਰਤਿ ਕਰੇਇ॥
ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸਿਆਣੀਏ
ਇਵ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ॥੨॥

(ਪੰਨਾ ੧੩੯)

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥' ਕਿਹਾ ਹੈ), ਜੋ ਸਦੀਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇਹ ਖੇਲ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਜੋ ਜੀਵ ਅਤੇ ਪਰਮ ਹਸਤੀ ਵਿਚ ਵਿੱਥ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ), ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਗਰਬ ਅਰਥਾਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਲੋਭ-ਲਾਲਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਰੱਖ ਲੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ

ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸਿਆਣੀਏ ਇਵ ਕੰਤ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਇ

ਹੈ। ਇੱਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਦਾ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਜੀਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਕਾਰ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਮੰਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਪੁੱਤਰ, ਇਸਤਰੀ ਆਦਿ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬੰਦੇ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸੁੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ,

ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰ ਏਕੁ ਹੈ
ਤੁਧੁ ਦੂਜਾ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥
ਹਉਮੈ ਗੁਰਬੁ ਉਪਾਇ ਕੈ
ਲੋਭੁ ਅੰਤਰਿ ਜੰਤਾ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖੁ ਤੂ
ਸਭ ਕਰੇ ਤੇਰਾ ਕਰਾਇਆ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੯)

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪਰਿਪਾਟੀਆਂ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿੱਥ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰਮਕਾਂਡ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਰਗੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਗੁਫਾ ਬਣਾ ਲਵਾਂ (ਜੋਗੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ), ਭਾਵੇਂ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਵਾਂ (ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਪ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦੇ ਪਰੰਪਰਕ ਸਾਧਨ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ), ਭਾਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਸਿਰ ਭਾਰ ਖੜਾ ਰਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਾਂ (ਕਾਪੜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਂਦਾ ਰਹਾਂ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੈਂ ਚਿੰਟੇ, ਲਾਲ, ਪੀਲੇ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਾਂ (ਹਰ ਵੇਦ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ), ਚਾਹੇ ਸਰੋਵਤੀਆਂ (ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਦਾ ਅਤੇ ਮੈਲਾ ਰਹਾਂ- ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਭੈਤੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਹੀ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੁਇਨੇ ਕੈ ਪਰਬਤਿ ਗੁਫਾ ਕਰੀ ਕੈ ਪਾਣੀ ਪਇਆਲਿ॥ ਕੈ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਕੈ ਆਕਾਸੀ ਉਰਧਿ ਰਹਾ ਸਿਰਿ ਭਾਰਿ॥ ਪੂਰੁ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਕਪਤੁ ਪਹਿਰਾ ਧੋਵਾ ਸਦਾਕਾਰਿ॥

ਬਗਾ ਰਤਾ ਪੀਅਲਾ ਕਾਲਾ ਬੇਦਾ ਕਰੀ ਪੁਕਾਰ॥
ਹੋਇ ਕੁਚੀਲੁ ਰਹਾ ਮਲੁ ਧਾਰੀ ਦੁਰਮਤਿ ਮਤਿ ਵਿਕਾਰ॥
ਨਾ ਹਉ ਨਾ ਮੈ ਨਾ ਹਉ ਹੋਵਾ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੯)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੱਪੜੇ ਗੰਦੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਲਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ

ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਗੰਦੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਪੜੇ ਧੋ ਕੇ ਸੁੱਚੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਧੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤਪੱਸਵੀ ਬਣ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗਲਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਲ ਮਲ ਕੇ, ਧੋਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਅਕਲ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰਾਹ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰ ਵਰਗੀ ਪਰਾਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਸਦੀਵੀ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਵਸਤੁ ਪਖਾਲਿ ਪਖਾਲੇ ਕਾਇਆ
ਆਪੇ ਸੰਜਮਿ ਹੋਵੈ॥
ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲਗੀ ਨਹੀ ਜਾਣੈ
ਬਾਹਰਹੁ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵੈ॥
ਅੰਧਾ ਭੂਲਿ ਪਇਆ ਜਮ ਜਾਲੇ॥
ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ ਅਪੁਨੀ ਕਰਿ ਜਾਨੈ
ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਦੁਖ ਘਾਲੇ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਤੁਟੈ
ਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ॥
ਨਾਮੁ ਜਪੇ ਨਾਮੇ ਆਰਾਧੇ
ਨਾਮੇ ਸੁਖਿ ਸਮਾਵੈ॥੨॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੯)

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਚਉਥੀ ਪਉਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮੇਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਜੋਗ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜ ਵੀ ਰੱਖਿਆ

ਹੈ। ਮੂਰਖ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਅਸਤ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਸਰੋਤ ਹੈ। ਪਾਪ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹੇਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਸ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਿਰਫ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਗੇੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਸਮਝ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ। ਹੁੰਦਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਕਾਇਆ ਹੰਸਿ ਸੰਜੋਗੁ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਆ॥
ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ ਵਿਜੋਗੁ ਜਿਨਿ ਉਪਾਇਆ॥
(ਪੰਨਾ ੧੩੯)

ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਝੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੁਸਰਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤਾਂ ਦੇਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਥੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਖਾਣ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਗਊ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਸੂਰ ਖਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਵਰਜਤ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਆਗੂ ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਡੁੱਬਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਡੋਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਮੁਰਦਾਰੁ ਖਾਇ॥ ਅਵਰੀ ਨੋ ਸਮਝਾਵਣਿ ਜਾਇ॥ ਮੁਠਾ ਆਪਿ ਮੁਹਾਏ ਸਾਥੈ॥ ਨਾਨਕ ਐਸਾ ਆਗੂ ਜਾਪੈ॥੧॥

(ਪੰਨਾ ੧੪੦)

ਅਗਲਾ ਸਲੋਕ ਚਉਥੀ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੰਤ ਭਗਤ

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰ ੧ ਚਉਪਦੇ

ਜੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹਿ ਸੰਤ ਭਗਤ
ਤਿਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੀ॥
ਹਮ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ
ਰਖੁ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮ ਜੁ ਪਿਆਰੀ॥੧॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਨਵਾਰੀ॥
ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥਰ ਨੀਰਿ ਭੁਬਤ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਖਣ ਹਮ ਤਾਰੀ॥ਰਹਾਉ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਲਾਗੇ ਬਿਖੁ ਮੋਰਚਾ
ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸਵਾਰੀ॥
ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਤਾਇਓ
ਮਲੁ ਕਾਟੀ ਕਟਿਤ ਉਤਾਰੀ॥੨॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਜਪਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੀ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਪੂਰਾ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ॥੩॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੀ॥
ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਜਗਜੀਵਨ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ॥੪॥

ਚਉਪਦੇ (ਚਾਰ ਬੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ) ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਜਿਹੜੇ ਤੇਰੇ ਸੰਤ ਜਨ ਅਤੇ ਭਗਤ ਜਨ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਹਮ ਉਪਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਆਮੀ, ਹੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਸੁਆਮੀ! ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ; ਰਖੁ ਸੰਗਤਿ ਤੁਮ ਜੁ ਪਿਆਰੀ, ਹੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰੱਖ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ।

ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਨਵਾਰੀ॥
ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥਰ ਨੀਰਿ ਭੁਬਤ
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਖਣ ਹਮ ਤਾਰੀ॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਹਰਿ ਗੁਣ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਨਵਾਰੀ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਹਰਵਾਨ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ!! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥਰ ਨੀਰਿ ਭੁਬਤ, ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਇਵੇਂ ਡੁਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪਾਖਣ ਹਮ ਤਾਰੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪੱਥਰਾਂ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰ ਕੇ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ 'ਚ ਹਾਂ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਲਾਗੇ ਬਿਖੁ ਮੋਰਚਾ
ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸਵਾਰੀ॥
ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਤਾਇਓ
ਮਲੁ ਕਾਟੀ ਕਟਿਤ ਉਤਾਰੀ॥੨॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਲਾਗੇ ਬਿਖੁ ਮੋਰਚਾ, ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਹੇ ਭਾਈ! ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਸਵਾਰੀ, ਉਹ ਜੰਗਲ ਸਾਧ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਇਵੇਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਿਉ ਕੰਚਨੁ ਬੈਸੰਤਰਿ ਤਾਇਓ, ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁੱਧ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮਲੁ ਕਾਟੀ ਕਟਿਤ ਉਤਾਰੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਜਪਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੀ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਪੂਰਾ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ॥੩॥
ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਪ ਜਪਦਾ ਹਾਂ; ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿ ਧਾਰੀ, ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪ ਜਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ; ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਜਗ ਪੂਰਾ, ਹੇ ਭਾਈ! ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਐਸੀ ਦਵਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ; ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹਉਮੈ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਬੋਧਿ
ਅਪਰੰਪਰ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰੀ॥
ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਜਗਜੀਵਨ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ॥੪॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ; ਹੇ ਪਰ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ! ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰੋ; ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਜਗਜੀਵਨ, ਇਹ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੁਆਮੀ ਜੀਉ! ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ; ਜਨ ਨਾਨਕ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਸਾਡੀ ਪੈਜ ਰੱਖ ਲਵੋ ਜੀ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

ਅਜ਼ੀਮ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ
ਫੋਨ: 91-94642-51454

ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਵਰ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫਾਊਂਡਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਸੰਗੀਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਫਾਊਂਡਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕ। ਗੋਡੀ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਬੋਲੇ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਵੀ ਕਰ ਹੋਈ ਮੈਥੋਂ? ਬੋਲੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਆਖਦੇ ਰਹੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਹਾਂ ਨਾ ਜੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, ਇਉਂ ਕਰੋ, ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਸਾਡੇ ਘਰ ਖਾਓ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਾਕਾ ਹੈ ਕਰਮੇਂਦਰ ਸਿੰਘ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਵੀ ਆਵੇਗਾ, ਛੱਡ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਹੁਣ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਆਪ ਸਾਰੇ ਇਥੇ ਛਕਦੇ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਿਹਲਾ ਹਾਂ, ਹੁਣੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਪਈਏ ਤਾਂ ਵਧੀਕ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੀ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕੰਵਰ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ, ਕਿਹਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਂ ਕੰਵਰ ਸਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ

ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਆਪੇ ਕੰਵਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦੁੱਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਹੋ ਮਹਿਲ ਦਾ ਪ੍ਰੋਟੋਕੋਲ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਹ ਟਾਈਟਲ ਕਾਨਵੇਕੇਸ਼ਨ ਵਾਂਗ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਜੇ ਸੱਚ ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪਛਾਣਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣੋਗੇ? ਮੈਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ, ਕਿਹਾ, ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਥੋਂ ਫਲਸਫਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦਸੋਗੇ ਕਿਵੇਂ ਫਰਕ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬੋਲੇ, ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਡਰ ਜਾਣ ਦੀ ਉਪਮਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਹੱਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਥੇ ਵੀ ਇਹੋ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ। ਆਪਾਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾ ਭੂਤਕਾਲ, ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਖੇਤ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੱਸੀ ਪਈ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਸੱਪ ਜਾਣ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ। ਵਰਤਮਾਨ, ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਡਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ, ਕਿਸਾਨ ਖੇਤ ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ, ਰੱਸੀ ਨੂੰ ਸੱਪ ਜਾਣ ਕੇ ਡਰੇਗਾ। ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਸੱਪ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮਿਥਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਾਲ 1969 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ 1972 ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਜਪੁ ਨੀਸਾਣ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ ਕਿ ਛਪਵਾ ਲਵੇ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਉਘ-ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕੁਝ?

ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਰੀਬੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਇਥੇ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਸ਼ਵ ਕੋਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਖੋਜੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਛਪਣ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤਾਲਿਬ ਸਾਹਿਬ, ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਕੇਵਲ ਡਾ. ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਕੇ ਕਦੋਂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਵਸੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ। ਡਾ. ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਮੌਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੋ.

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਨੇ 42 ਫਾਈਲਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਰੜਾ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਦੇਖ ਲੈਣਾ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਗੋਤ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ। ਸੋ ਇਹ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਅਲਮਾਰੀ ਜੈਨਿਜ਼ਮ ਦੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਰੂਮ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਮੈਂ ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ।

ਡਾ. ਕੌਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਛਾਪਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਉਧਰ ਰਾਜਾ ਜੀ ਸੋਧਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਮੁਖ ਬੰਧ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ, ਇਧਰ ਮੈਂ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾ-ਕਰਵਾ ਪਰੂਫ ਰੀਡਿੰਗ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਕੰਮ ਕਠਿਨ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਦੂਜਾ ਮੈਨੁਅਲ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਟਾਈਪ ਹੁੰਦਾ, ਅਸਪਸ਼ਟ, ਤੀਜੇ, ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸਹਾਇਕ

ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਣਾ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸਵਰਗੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਮਾਤਾ ਚੰਦਰਭਾਗ ਦੇਵੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। 24 ਮਾਰਚ 2014 ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 85 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਸਗੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 40 ਸਾਲ ਰਹੇ। ਪਟਿਆਲਾ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰਸ ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਰਾਣੀ ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਜੋ ਬੁਰਜ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਹਰਦਿਆਲ ਕੌਰ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ

ਚਾਬੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਵੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਿਸਤਰੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਮਿਸਤਰੀ ਨੇ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਸਾਰੇ ਖਰੜੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਏ ਸਨ। ਰਾਈਸ ਪੇਪਰਾਂ ਉਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਨੁਅਲ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰ ਨਾਲ ਟਾਈਪ ਕੀਤੀ ਲਿਖਤ ਸੀ। ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਗਜ਼ ਭੁਰ ਜਾਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਆ ਚੁਕੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸਟਾਫ਼ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਜੋਗਾ ਸਾਂ। ਪੂਰੀ ਇਹਤਿਆਸ ਵਰਤਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫੋਟੋ ਕਾਪੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਈਮੇਲ ਉਪਰ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਪਰਕ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਬੀਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਇਕ ਨਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਭੇਜ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੰਟਰੋਡਕਸ਼ਨ ਲਿਖਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਇਕ ਨਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਪੁੱਜ ਗਈ।

ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ

ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਪ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਕੰਮ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਬੁਧਿਸਟ ਸਟੱਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸਹਾਇਕ ਦੀ ਆਸਾਮੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਸਮਝਦਿਆਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਦੀਪ ਸ਼ਿਖਾ ਸਾਨੂੰ ਲੱਭ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਦ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੀਆ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦਿੱਤੇ, ਮੂਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਰਥ ਛਾਪ ਸਕੇ ਹਾਂ, ਮੂਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ।

ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਵੀਨ ਬਣਾਉਣ ਖਾਤਰ ਇਸ

ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਸਾਖੀਕਾਰਾਂ, ਵਿਆਖਿਆਕਾਰਾਂ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਥਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਜਾਣ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਨਾਤਨੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਰਸ ਰੰਗ ਕੀ ਸੀ।

ਇਤਫ਼ਾਕ ਵਸ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣਾ, ਉਥੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਣਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਚੇਅਰ ਹੋਣੀ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁਚਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਕ ਕਾਰਨ ਬਣੇ। ਜਦੋਂ ਬਤੌਰ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਆਏ, ਉਦੋਂ ਇਸ ਉਪਰ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਿਆ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ।

24 ਮਾਰਚ 2014 ਨੂੰ 85 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਬਿਤਾ ਕੇ ਕੰਵਰ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਏ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਛਪੀ ਸੈਂਚੀ ਦੇਖ ਸਕੇ।

ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ

ਸੰਨ 1614 ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਕੁਝ ਢਿੱਲੀ ਮਲੂਮ ਹੋਈ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੁਖਾਰ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਹਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਲਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਫੈਲਣ ਨਾਲ ਪਰਜਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਨੂਰ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਭਾਰੀ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਪਰਹੇਜ਼ੀ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦਾ।

ਆਖਰਕਾਰ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਝਲਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਮੈਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਕੀਮਾਂ ਮਸੀਹ ਉਜ਼ਮਾਂ, ਹਕੀਮ ਅਬਦੁਲ ਕਾਸਿਮ ਅਤੇ ਹਕੀਮ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ; ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਖਾਰ ਘਟਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਮੈਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਤੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਸੁਸਤ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਕ ਰਾਤ ਬੁਖਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਲ ਮੈਂ ਖਵਾਜਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ‘ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਖੁਦਾ ਅੱਗੇ ਸਿਹਤ ਦੀ ਦੁਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਰਾਮ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖੁਬ ਖ਼ੈਰਾਤ ਵੰਡਾਂਗਾ। ਖੁਦਾ ਦੀ

ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਬੁਖਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਟ ਗਿਆ। ਸਿਰਦਰਦ ਜੋ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ਦੇਹ ਸੀ, ਹਕੀਮ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ।

ਆਪਣੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਵਾਜਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੰਨਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਕੰਨ ਢਿੰਨ੍ਹਵਾ ਕੇ ਖਵਾਜਾ ਦੇ ਕੰਨ ਢਿੰਨ੍ਹੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। 26 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਢਿੰਨ੍ਹਵਾਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ, ਤੇ ਜੋ ਸਰਹੱਦਾਂ ‘ਤੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਸਭ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕੰਨ ਢਿੰਨ੍ਹਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਲਈ ਸਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਅਹਿਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਪਿਆ।”

(ਵੂਲਰ ਐਮ. ਟਾਕਸਟਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਜਹਾਂਗੀਰਨਾਮਾ’ ਵਿਚੋਂ)

—ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ
ਫੋਨ: 206-434-1155

ਸਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਆਲੂਣਾ

ਲੁਧਿਆਣੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਮੇਰਾ ਦੋ ਕਨਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲਾਟ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਫੈਦੇ ਅਤੇ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਾਏ ਸਨ। ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਅਤੇ ਰਸੋਈ ਬਣਵਾ ਕੇ ਕਿਰਾਏ ‘ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਨਿਊਬੀਆਂ ਦਾ ਬੂਟਾ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਹਫਤੇ-ਦੋ ਹਫਤੇ ਪਿਛੋਂ ਪਲਾਟ ‘ਤੇ ਜਾਂਦਾ, ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਜਾਂ ਦਾਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਲੂਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਛਾਣ ਆ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਲਗਦੇ। ਮੈਂ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾ ਦਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ 10 ਰੁਪਏ ਘੱਟ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ।

ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪਲਾਟ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਸ ਪਲਾਟ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਬੂਟੇ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਕੋਠੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਉਸੇ

ਵੇਲੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ‘ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਤਾਂ ਉਜੜ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਲੋ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਵੀਂ ਕੋਠੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਧਾਈ ਹੀ ਦੇ ਆਈਏ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰ ਬਰਾਂਡੇ ਕੋਲ ਚਾਹ ਪੀਣ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਉਹ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ, ਉਸੇ ਦਾ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ, ਆਪਣੇ

ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਅਜੀਬ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ, “ਭਰਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਏ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡਾ ਮੂਝ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਏ। ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਏ?” ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹਾਂ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮੂਝ ਕੁਝ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਏ।”

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੋਠੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦਰੱਖਤ ਕਟਵਾ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਉਥੇ

ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੀਕ ਚਿਹਾਤਾ ਪਾਇਆ। ਉਹ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਥੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਵੇਖਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਉਥੋਂ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕੋਠੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਵਾਧੂ ਬਚਿਆ ਲੱਕੜ ਤੰਬੜ ਅਸਾਂ ਛੱਤ ਉਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਦਿਨ ਚਿੜੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਇੱਕ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਉਹ ਆਲੂਣਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਉਹ ਤੁੜਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਲੂਣਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਉਹ ਮੈਂ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਅਜੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜਾ ਸਾਂ ਕਿ ਚਿੜੀ-ਚਿੜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜੋੜਾ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਕੰਧ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਘੁਰ ਘੁਰ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ‘ਉਏ ਅਕਿਤਾਘਣਾ, ਤੂੰ ਸਾਥੋਂ ਦੋ ਕਨਾਲ ਥਾਂ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਅਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਅਸਾਂ ਤੈਥੋਂ ਸਿਰਫ ਛੇ ਕੁ ਇੰਚ ਥਾਂ ਮੰਗੀ, ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ਜਾਹ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਪਾਵਾਂਗੇ।’ ਕੁਝ ਚਿਰ ਕੰਧ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਉਡ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੂਝ ਕੁਝ ਖਰਾਬ ਏ।”

ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ।

—ਡਾ. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ
ਫੋਨ: 647-532-1473

ਸੰਨ ਉੱਨੀ ਸੌ ਉਨ੍ਹੱਜਾ ਜਾਂ ਪੰਜਾਹ ਜਾਂ ਇਕਵੰਜਾ... ਦਿੱਲੀ-ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਦਿਨ। ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀ ਬੋਲੀ। ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਵੇਸ, ਤੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ। ਮੁੜ ਵੱਸਣ ਦੇ ਹੰਭਲੇ ਅਤੇ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੀ ਤਾਂਘ। ਸਿੱਖ-ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਵਿਤਕਰਾ। ਸਭ ਨੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬਾਲਕਾਂ ਲਈ ਗਾਂਧੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਬਣਾਇਆ। ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਿਹੜਾ ਰੈਸਤੋਰਾਂ, ਕੈਫੇ ਜਾਂ ਸਾਈਬਰ ਕੈਫੇ ਹੋਣੇ ਸਨ! ਅਸਾਂ ਬਾਲ-ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਕੁੜੀਆਂ-ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਤਾਕ-ਝਾਕ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ, ਚੁੰਨੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਗਜਰੇ-ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਟਿਆਂ ਦੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕੁੜੀ ਦੂਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ, ਤੇ ਮੁੰਡੇ?

ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਦਾੜੀ-ਕਟਾ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਤੁਪੜ ਜਾਂ ਚੁੱਚਾ। ਕੋਈ ਜੋਗੀ, ਦੁਖੀਆ ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਗੀ। ਜਿਹੜਾ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਤਨਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਉਤਨਾ ਹੀ ਨਕਾਰਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਦੇਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ। ਸਾਡੇ ਵਤਨ ਦਾ ਦੌੜਾਕ, 'ਦਿ ਸੁਪਰ ਫਲਾਇੰਗ ਮੈਨ।' ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂ ਸਿਲਾਈ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮੀ ਭੱਠੀ 'ਤੇ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਣ ਜਾਵੇ, ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਵੇਖਣ ਤੁਰੇ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਨ, ਮੁੰਡੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਵਿਛਾਈ ਖੜੋਤੇ ਹੁੰਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਅੱਡਿਆਂ ਉਤੇ। ਝੁੰਡਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਨਿਰੇ ਬੇਖ਼ਬਰ। ਇਕ ਟੱਕ ਨਿਹਾਰਦੇ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੁੱਸ ਧੁੱਸ ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਤ ਟੋਏ ਵਿਚ।

ਕੱਪੜੇ ਚਿਕੜੇ-ਚਿੱਕੜੇ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਛਿਟੋ-ਛਿੱਟ! ਹਾਸੇ ਹਾਸੇ ਹਾਸੇ ਤੇ ਹਾਸਿਆਂ ਦੇ ਮੁੜਾਸੇ! ਸ਼ਾਮਲ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਫੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣਾ, ਪਰ ਘੱਟ ਹੀ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਕੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਹੀ ਮਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ, ਨੱਢੀਆਂ ਵੀ ਤੇ ਨੱਢੇ ਵੀ। ਸਕੂਲ ਦੇ ਹੋਮਵਰਕ, ਗੀਟੋ-ਪਿੰਨੂ ਅਤੇ ਤਾਸ-ਪੱਤਿਆਂ ਅਰ ਬੰਟੇ ਕੱਚੇ, ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡੇ ਤੇ ਰੱਸੀ-ਅੱਡੀ ਟੱਪਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ।

ਜਲੂਸਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸਾਹਵੇਂ-ਸਾਹਵੇਂ ਤੇ ਸਾਵੀਂ ਸਾਵੀਂ। ਕੁੜੀਓ-ਕੁੜੀ ਤੇ ਮੁੰਡੀਓ-ਮੁੰਡਾ ਮੁਸ ਮੁਸ ਕਰਦੇ। ਤਕ-ਖਿੜ, ਤਕ-ਖਿੜ, ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸਦੇ। ਜਿਧਰ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੇ, ਖਿਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਿਲਾਂ ਉੱਡ ਉੱਡ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਖਿਲਾਂ ਨੱਢੀਆਂ ਸੁਟਦੀਆਂ ਤੇ ਕੁੱਦ ਕੁੱਦ ਪੈਂਦੇ ਨੱਢੇ ਬੋਚਦੇ-ਪੜ੍ਹਛਦੇ। ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਮਗਰੋਂ ਜਲੂਸ ਨਿਕਲਦਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਸੰਤੋਖਣ ਮਗਰੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ। ਮੂੰਗਫਲੀਆਂ ਤੇ ਰੇਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬੋਝੇ-ਝੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੇ ਮੂਹਰੇ ਮੂਹਰੇ ਬਹਿਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਥਾਂਵਾਂ ਜਾ ਮਲਦੇ।

ਕਵੀ, ਗੀਤਕਾਰ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉਂਜ ਦੇ ਉਂਜ ਹੀ ਚੇਤੇ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ ਉਤੇ ਉਕਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇ, ਉਹ ਹਨ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ ਦੀ ਜੋੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਵੀ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ ਅਤੇ ਬਰਕਤ ਰਾਮ ਵੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਤੱਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਉਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਡਾਲ

ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ

‘ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ’ ਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕਾਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਟੌਹਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੋਠੋਹਾਰ ਬਾਬਤ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੁੱਬ ਕੇ ਅਤੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਨਾਲ ਬੜਾ ਕੁਝ ਬਦਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਇਸੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਗੇੜੇ ਖਾਂਦੀ ਅਗਾਂਹ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਬਦਲਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੀ ਲੜੀ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਨ ਲਈ ਉਹ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈਆਂ ਹਿਜਰਤਾਂ ਤੇ ਉਜਾੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਛੋਂਹਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਲਈ ਉਤਸੁਕਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਰਸਤੇ ਜਾਮ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ। ਬਰਕਤ ਤੇ ਸਾਬਰ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਕੁਝ ਇੰਜ ਸਨ,

‘ਕੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਫੇਰ ਕਦੀ ਵੀ ਜਾਵਾਂਗੇ...’

ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਕਤ ਆਪਣੀ ਬਰੀਕ ਜ਼ਨਾਨਾ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ, ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਕੈਪਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੇ ਉਜੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਰਦਨਾਕ ਹਾਲਤ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਬਾਲੜੀ ਵਜੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕੈਪ ਦਾ ਚੌਕੀਦਾਰ,

‘... ਮੈਨੂੰ ਬਿੱਟ ਬਿੱਟ ਵੇਹਦਾ ਏ ਕਦੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ (ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ)

ਕਦੇ ਫਰੂਜੀ (ਰਿਫਿਉਜੀ)

ਮੈਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕਹਿੰਦਾ ਏ...’

ਕੈਪਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਬੇਵਸੀ, ਡਰ ਅਤੇ ਤੌਖਲੇ ਉਸ ਮਾਸੂਮ ਬਾਲਿਕਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੂਆ ਮਾਰਦੇ। ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਡਸਕੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਨੱਕ-ਸੁੜਕਣ

ਸਲਾਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂਫ਼ਾਨ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹਵਾ ਨੇ ਵੀ ਰੁਮਕਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬਾਲ-ਕਿਸ਼ੋਰ ਅੱਜ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ। ਇਹ ਉਮਰ ਪਿਛਲਾ-ਝਾਤ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਜਨ ਤੇ ਵਿਰਸਾ ਫਰੋਲਣ ਦੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਪੰਜਾਬ, ਤੇ ਕੀ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ, ਕੀ ਪੂਰਬ ਤੇ ਕੀ ਪੱਛਮ; ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵੈਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਰੋਟੀ-ਸਾਲਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਸਭ ਹਰ ਪਾਸੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਹਾਵੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਨੰਗੇਜ਼ ਵਕਤੀ ਹੈ। ਫੈਸ਼ਨ ਨੇ ਆਣਾ, ਤੇ ਆ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੁਆਨੀ ਨੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਕੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਲੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਤ ਉਮਰ ਨੇ ਸਹਿਜ ਹੋ ਕੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਟਿਕਣਾ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ-ਜੋੜਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਮਰੀਕ ਗਿੱਲ ਦਾ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਫੋਨ ਆਇਆ।

ਘਰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਉਜਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਧਰੋਂ, ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾ ਟਿਕ-ਵਸਿਆ ਸੀ। ਵਾਪਸ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਫੋਨ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਡਾਢੇ ਨਿੱਘੇ। ਮੈਂ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਉਹ ਆਖੇ, ‘ਖਾਲਾ ਜੀ ਜੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨੇ ਹੀ ਗਏ ਹੋ ਤਾਂ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਵਿਚ ਕੀਹਾਂ ਨਾ ਬਾਹਣੇ? ਮਾਤ੍ਰਾ ਨਿਕਾਹ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਅੱਛਣਾ ਹੋਸੀ।’

ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬੋਲੇ, ‘ਕਲੇਜੇ ਠੰਢ ਪਾਈ ਛੋੜੀ ਨੇ। ਹਿੰਜ ਹੀ ਬੋਲੇ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇ।’ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਸੀ।

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਖੂਨ ਵਿਚ ਰਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਤਰੱਦਦ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਝਰਨੇ ਵਾਂਗ ਫੁੱਟਦੀ ਹੈ।

ਸੰਨ 1990 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਨੌਇਡਾ ਦੇ ਤੀਹ ਸੈਕਟਰ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਪਲਾਟ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਤੇ ਪਲਾਟ ਵਿਚ ਹੀ

ਵਕਤ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ-ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ-ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ-ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹਿੰਦੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਲਾਹੌਰੀ, ਅੰਬਰਸਰੀ ਸਖੇ-ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਬਾਲਕ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟਿਕ ਵੱਸ ਗਏ ਸਾਡੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ।... ਜੇ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲੇ ਤਾਂ ਚੂਹੇ ਦੀ ਖੁੱਭ ਵੀ ਸਲਾਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂਫ਼ਾਨ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹਵਾ ਨੇ ਵੀ ਰੁਮਕਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੰਨੀਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਬਰਕਤ ਮਗਰੋਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਰ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਮੁਖਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ,

‘...ਰੱਬ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਬਰਕਤ ਚੰਨਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁੜ ਜਾਵਾਂਗੇ...’

ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਰ ਧਰਵਾਸਿਆਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪੋਸ਼ੀਨਗੋਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ,

‘...ਅਸਾਂ ਹਮਤੋਂ-ਤੁਮਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਾਵਾਂਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਬਣਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਵਾਂਗੇ...’

ਵਕਤ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ-ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ-ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ-ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹਿੰਦੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਲਾਹੌਰੀ, ਅੰਬਰਸਰੀ ਸਖੇ-ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਬਾਲਕ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਨੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟਿਕ ਵੱਸ ਗਏ ਸਾਡੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਵੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਜੇ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲੇ ਤਾਂ ਚੂਹੇ ਦੀ ਖੁੱਭ ਵੀ

ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬਣਾਏ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਵੀ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਉਸਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਗੁਆਂਢ ਵੱਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਉਠਣਾ-ਬੈਠਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੀ। ਪਲਾਟ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ‘ਤੇ ਵਸਦੇ ਇਕ ਬਹਾਵਲਪੁਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵੀਹ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਨੂੰਹ-ਕੁੜੀ ਅਕਸਰ ਨਿੱਮ ਦੇ ਰੁੱਖ ਹੇਠਾਂ ਡੱਠੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ਢੁੱਕ ਬਹਿੰਦੀ। ਉਹ ‘ਮੈਕੂੰ ਤੋਕੂੰ’ ਸਮੇਤ ਡਾਢੀ ਸੁਹਣੀ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ। ਵੰਡ ਮਗਰੋਂ ਦਿੱਲੀ, ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਂ ਮੁੰਬਈ ਜਾ ਵਸੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ‘ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਬੰਬਈਆ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਸੀ।

ਉਸ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸੁਧ ਤੇ ਸਰਾਇਕੀ ਪੁੱਠ ਦੀ ਲਹਿੰਦੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜ ਪੁੱਛਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ।

‘...ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਾਪੇ ਅਸਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੈ।’ ਕੁੜੀ ਦਾ ਜੁਆਬ ਸੀ।

‘ਪਰ ਇਤਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਇਤਨੀ

ਨੁੱਕਦਾਰ ਤੇ ਰਵਾਨ ਲਹਿੰਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ?’ ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਸੀ।

‘ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਮੈਂ ਜਿਉਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ-ਸੱਸ ਨੂੰ ਪੈਰੀਂ ਪੋਣਾ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਿੰਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਦੋ-ਟੁੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਬੂਲ ਕਰਾਂਗੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਲਾਏਗੀ ਤਾਂ। ...ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਦਾਦੀ ਰੱਬ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਪੈਰੀਂ ਪਉਣ ਬਿਨਾਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਜੁਨਾਲਦਾ। ਮੇਰੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਸੀ ਜੁ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰਾਂ।’ ਕੁੜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

‘ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਬੋਲੀ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਹੀਂ ਆਈ?’ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

‘ਨਹੀਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸਹਿਜ ਹੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਝਰਨਾ ਫੁੱਟ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇੰਜ ਵੀ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲਦੀ ਰਹੀ ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੀ ਫਰਨ ਫਰਨ ਉਚਰੀਣ ਲੱਗੀ। ਆਖਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੈਂਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਨਾ...’

ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਸੈਨੇਟਰੀ ਸਟੋਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਏ ਪੈਂਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਬਜ਼ਾਰੀ, ਇੰਟਾਂ ਜਾਂ ਰੇਤੇ ਲਈ ਗੇੜੇ। ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਦੇ ਧੰਦੇਦਾਰ, ਗੁਪਤਾ, ਅਗਰਵਾਲ ਜਾਂ ਜੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਿਕਰਿਆਉਂਦੇ ਦਿਸੇ। ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਸਟਾਲਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਵੇਖੀ। ਪੁੱਛਣ ‘ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੂਲ ਵਸਨੀਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ‘ਤੇ ਸਹਿਜ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ।...ਲੋੜ ਕਾਢ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਇ ਜਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਫਿਲਮੀ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਨੰਗੇਜ਼ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡਾ ਦਮ ਘੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਖਤਿਆ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਹਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੌ, ਦੋ ਸੌ ਲਫਜ਼ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਏ ਤਾਂ ਔਖਿਆਂ ਸੌਖਿਆਂ ਕੰਮ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਵੇਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੀਏ ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਾਡੇ ਮੀਡੀਆ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਕੁਝ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਜਾਤੇ ਮਗਰੋਂ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾ ਵਸੇ, ਉਥੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਤਕ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਦਿੱਲੀ ਵਸਦਿਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ, ਕਲਕੱਤੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਏਧਰ ਦੀ ਮਲਵਦੀ ਪੰਜਾਬੀ। ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਸਦੇ ਸਾਡੇ ਹਮਉਮਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਰੰਗਤ ਕਾਇਮ ਰਹੀ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਦਾ ਲਹਿਜਾ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਿੰਧਾ ਸਬੰਧ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਹਿਜ ਹੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੋਲੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਨਿੱਖੜ ਹਨ। ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਬਾਸ ਵੀ ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਨਾ ਹੀ ਪਛੜਿਆ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਜਾਂ ਦਾਲ ਮੱਖਣੀ ਨੂੰ ਚਟਕਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੰਗਾਲਣਾਂ, ਮਰਹੱਟਣਾਂ ਜਾਂ ਗੁਜਰਾਤਣਾਂ ਹੀ ਹੋਵਣ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਲਵਾਰਾਂ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ ਧੋਤੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਲਿਬਾਸ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਟਿਕ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਹੈ। ਘੱਗਰਾ ਸਾੜੀ ਜਾਂ ਧੋਤੀ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਨਹੀਂ।

ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਵਗਦਾ ਦਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਛੱਡਣਾ ਤੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਾਦੀ ਦਾ ਅਖਾਣ ਸੀ, ‘ਜਾਤ ਵਟਾਈ ਚੰਗੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਵਟਾਈ ਮੰਦੀ’, ਉਥੇ ਉਹੀ ਦਾਦੀ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ‘ਹਰ ਦਸਾਂ ਕੋਹਾਂ’ ਤੇ ਬੋਲੀ ਬਦਲ ਜਾਨੀ ਐ।’ ਫਿਰ ਜੇ ਟਾਂਗਿਆਂ ਛਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਸਾਂ ਕੋਹਾਂ ‘ਤੇ ਬੋਲੀ ਬਦਲਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਾਂ

(ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਬੂਹੇ ਜਾਂ ਬਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਲੰਬਾਈ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਡਪਣ ਹੈ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵੀ। ਬੋਲੀ ਹੈ,

ਤੂੰ ਕਾਹਦਾ ਲੰਬਤਦਾਰ ਵੇ,

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਨੀ।

ਬੈਠੇ ਕੋਲੋਂ ਨਾਲ ਵੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਨੀ।

ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ,

ਦੌਲਤਮੰਦਾਂ ਨੇ ਬੂਹਿਆਂ ਉਤੇ,

ਰੋਬਦਾਰ ਬਣਾਏ।

ਪਕੜ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਸੱਚੇ ਦਾ,

ਜਿੱਥੋਂ ਦੁਖ ਦਿਲ ਦਾ ਮਿਟ ਜਾਏ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹਰ ਨਗਰ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਫਾਸੀਲ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਅੰਦਰ ਵੱਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੰਬੇ, ਚੌੜੇ, ਉੱਚੇ ਤੇ ਡਾਟਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਲਾਹੌਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਥੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਿਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਸਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਬਹਿਰਾਮਪੁਰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਸੱਤ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ-ਚੌਣਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਸੁਲਤਾਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਤਾਕੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਘਾਹ ਮੰਡੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਆਦਿ। ਅੱਜ ਵੀ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਬੱਸ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਚੌੜੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੱਜਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੀ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਵਿਹਲੜ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਆਪਣਾ ਝੱਟ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲੇ ਲੰਘਦੇ ਵੜਦੇ ਦੀ ਬਿੜਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਕੋਣ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਇਆ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਖਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੀਵਾਲੀ ਨੂੰ ਇਥੇ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਜਨਤਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਪਿੰਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਹਰ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਗੇਟ ਲਾਉਣ ਦੀ ਭੇਡ ਚਾਲ ਚੱਲ ਪਈ ਹੈ। ਉਂਜ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੀ ਸਵੈ-ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਵੀ ਸੂਚਕ ਹੈ।

ਕਈ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹੱਤਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਸਥਿਤ ਖੂਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਤੇਰਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੁਗਲ ਸਤਲਤਨਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦੇ-ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਫਰ ਦੇ ਬੇਟੇ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਗਲ, ਕਿਜ਼ਰ ਸੁਲਤਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਅਬੂ ਬਕਰ ਦੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਜਨਰਲ ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਡਸਨ ਨੇ 1857 ਦੇ ਗਦਰ ਦੌਰਾਨ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਦੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਵਿਲੀਅਮ ਹਾਡਸਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਹੈ!

ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਹਾਡਸਨ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਲਾਲ ਕਿਲੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਨੰਗਿਆਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਜਨਤਕ ਵਿਖਾਵੇਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਤਵਾਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੰਗਿਆ ਗਿਆ। ਦੰਦ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਰਤਨ ਦੇ ਦੋ ਬੇਟਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਮਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਲਟਕਾਇਆ। ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਥੇ ਖੂਨ

ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਦਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਨ ਯਾਨਿ ਬੂਹਾ, ਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 'ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ' ਕਹਿਣਾ ਅਟਪਟਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗੇਗਾ ਪਰ ਭਾਸ਼ਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਰ ਹੀ ਲਾਘੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਬੰਦ ਦਰ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਕੰਧ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸਮਾਸ ਦੇ 'ਦਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼-ਦੁਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ

ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਵਹਿ ਗਈਆਂ।

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪਾਸਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ, "ਨੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ॥" ਇਥੇ ਨੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹੀ ਹਨ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਮੂੰਦਿ ਲੀਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ॥ ਬਾਜੀਅਲੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦੇ॥" 'ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣਾ' ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਚਹਿਰੀ ਆਦਿ ਅੱਗੇ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਗੋਰੇ ਅਫਸਰ ਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਜੋ 'ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੈ' ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ, ਭਾਰਤੀ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ। ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਜਾਂ ਦਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਿੰਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਆਦਿ ਦਾ ਮੁਖ ਲਾਘਾ, ਇਸ ਲਾਘੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਬੂਹੇ ਅਤੇ ਲਾਘਾ ਤੇ ਬੂਹੇ ਦੋਵੇਂ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ 'ਦਰ' ਅਤੇ 'ਵਾਜ਼' ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੇਲ

ਵਿਚ ਖੂਬ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹਨ। 'ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੋਹਣੇ ਪਕੇ ਕੋਟ ਹਜ਼ਾਰ॥' -ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ। 'ਦਰ ਦਰ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਹਰ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਦਰ ਦਰ ਮੰਗਣਾ ਜਾਂ ਦਰ ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੁਹਕਰਾਂ ਖਾਣਾ। ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦਰ 'ਤੇ ਬੋਰੀ ਨਾ ਲਾਈਏ ਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਯਾਰ ਨਾ ਬਣਾਈਏ। ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਵੀ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਧਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, "ਫਰੀਦਾ ਦਰ ਦਰਵੇਸ਼ੀ ਗਾਖੜੀ ਚਲਾਂ ਦੁਨੀਆ ਭਤਿ॥ ਬੰਨ੍ਹਿ ਉਠਾਈ ਪੋਟਲੀ ਕਿਥੇ ਵੰਞਾ ਘਤਿ॥" ਦਰ ਤੋਂ ਹੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬਣੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਮਾਸੀ ਰੂਪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ। ਕੁਝ ਗਿਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ: ਦਰਬਾਨ-ਦਰ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ, ਚੌਕੀਦਾਰ; ਦਰਬਾਰ-ਕਚਹਿਰੀ, ਦੀਵਾਨ। ਦਰਗਾਹ ਫਕੀਰ ਆਦਿ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਹ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਹ। ਸ਼ਿਕਾਰਗਾਹ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਗਹ। ਬੇਨਤੀ, ਅਰਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਲੇ 'ਦਰਖਾਸਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਖਾਸਤਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੁਣਾ। ਸੋ,

ਭਾਵ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ (ਦੇ ਦਰ) ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਚਾਹ ਜਾਂ ਮੰਗ। ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਦਰਿਆਫਤ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਫਾਰਸੀ ਯਾਫਤਨ ਸ਼ਬਦ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਾਉਣਾ, ਲਭਣਾ। ਦਰੀਚਾ ਛੋਟੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਚਾ' ਪਿਛੇਤਰ ਲਘੂਤਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਚਾ ਵਿਚ ਇਹੀ ਪਿਛੇਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਿਆ ਛੋਟੀ ਕਿਤਾਬ।

ਫਾਰਸੀ 'ਦਰ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੂਪ 'ਦਵਰ' ਜਿਹਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ-ਆਰਿਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰ/ ਦੁਆਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਆਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ 'ਦਰ' ਜਿਹੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੌਂ ਇੰਦਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨੌਂ ਦੁਆਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਅਜਿਹੇ ਲਾਘੇ ਜਾਂ ਛਿੱਦਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰੀ ਗਿਆਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਸਾਧਕਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਂ ਛਿੱਦਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸਥਾਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੋਣੀ ਭਗਤ ਅਨੁਸਾਰ, "ਦਸਮ ਦੁਆਰਾ ਅਪਾਰਾ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕੀ ਘਾਟੀ॥" ਦਰਬਾਨ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਲੋਂ ਦੁਆਰਪਾਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦਰ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਭੁਟਾਨ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਰਥਾਤ ਤੇਰਾਈ ਨੂੰ ਦੁਆਰ ਜਾਂ ਦੁਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਲੋਂ ਭੁਟਾਨ ਜਾਣ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਆਰ ਵੀ ਦੋ ਹਨ, ਪਛਮੀ ਦੁਆਰ ਜਾਂ ਬੰਗਾਲ ਦੁਆਰ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਦੁਆਰ ਜਾਂ ਆਸਾਮ ਦੁਆਰ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ 4 ਧਾਮਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਗਰੀ ਦੁਆਰਕਾ ਦਾ ਇਹ ਨਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਦੁਆਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ 'ਦੁਆਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰਕਾ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, "ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ॥"

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਿਛੇਤਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਰਿਦੁਆਰ; ਗੁਰਦਵਾਰਾ, ਠਾਕਰਦਵਾਰਾ ਆਦਿ। ਟਰਨਰ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ-ਬਾਰ ਸ਼ਬਦ ਘਰਦਵਾਰਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਘਰਦਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਕਾਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਜ਼ਰੀਆ, ਵਸੀਲਾ, ਸਾਧਨ, ਮਾਰਫਤ ਆਦਿ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, "ਭਗਤਿ ਭਾਵ ਇਹ ਮਾਰਗ ਬਿਖਤਾ ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਕੋ ਪਾਵਏ॥" -ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ "ਗੁਰ ਦੁਆਰੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣੀਐ" -ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਖਾਸੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ

ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ dhwer ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਗੇਟ ਆਦਿ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ door ਵੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਜਰਮੈਨਿਕ ਸ਼ਾਖਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਕ-ਜਰਮੈਨਿਕ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀ- dur ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਟ ਕੇ dura ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਧੁਨਿਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਡੋਰ ਬਣਿਆ।

ਪੁਰਾਣੀ ਨਾਰਸ, ਡੈਨਿਸ਼, ਪੁਰਾਣੀ ਫਰੀਜ਼ੀਅਨ ਆਦਿ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਹਨ ਪਰ ਪੁਰਾਣੀ ਜਰਮਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਟੂਰ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਸੀ ਵਿਚ ਦਵੇਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਗਰੀਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ thura ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਮੂੰਹ ਵੀ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਵਾਰ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭੋਜਨ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ thyroid ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ 'ਢਾਲ ਜਾਂ ਬੂਹੇ ਰੂਪੀ' ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾਤਤ ਗਲ ਅੰਦਰ ਘੰਡੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਚਰਚਿਤ ਸ਼ਬਦ ਲਈ foris ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਬਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਫੋਰਨ (foreign) ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ, ਦਰੋਂ ਬਾਹਰ। ਇਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਲਾਤੀਨੀ ਫੋਰਿਸ ਦਾ ਇਕ ਮਤਲਬ ਬਾਹਰਵਾਰ ਯਾਨਿ ਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਦਰ 'ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਦਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਫੋਰਮ ਵੀ foirs ਤੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮ ਵਿਚ ਫੋਰਮ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਰਕਿਟ, ਮੈਦਾਨ ਜਾਂ ਸਰਵਜਨਕ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਝੋਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਥ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਥਾਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ-ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਉਡਾਣ ਦੀ ਮਾਰ ਹੈ, ਅਰ ਖਪਤ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰੀਕਰਨ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਏ ਸਭ ਪਾਸੇ। ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀ ਲੋਕਤੀ। ਫਿਰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਲੋੜ ਹੈ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਤਤਸਮ ਅਤੇ ਤਦਭਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪਨਾਉਣ, ਘੜਨ ਤੇ ਹਜਮਾਉਣ ਅਰ ਪਚਾਉਣ ਦੀ। ਸਾਡੀਆਂ ਉਪ ਬੋਲੀਆਂ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬੇਪਨਾਹ ਜ਼ਖੀਰਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੁਰੇਜ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਰੱਥ ਤੇ ਅਸੀਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੁਆਨੀ 'ਤੇ ਵਿਦਰੋਹ ਹਾਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਕੁਝ ਛੁਟਿਆਉਣ ਅਤੇ ਨਕਾਰਨ ਦਾ ਰੁਖ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੰਦਾ ਸਿਆਣਾ-ਬਿਆਣਾ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਲ ਪਰਤਣ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲ ਕੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹੀ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗਲਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਲਈ ਬਜ਼ਿਦ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਵੈਨਕੂਵਰ ਰਹਿੰਦਾ ਮੈਥੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਆਪਣੇ ਅੱਧੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪੋਤਿਆਂ-ਦੋਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਸੋਰੀ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੋ।' ਇਹੀ ਹਾਲ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਮੁੰਬਈ, ਮਦਰਾਸ, ਕਲਕੱਤੇ ਜਾਂ ਕਾਨਪੁਰ ਰਹਿੰਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਤਾਮਿਲ ਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਵਿਚ ਸੰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋਹਰਤਰ-ਪੋਤਰ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਹੁਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।...ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਪਰਤਦੀ ਹਾਂ। ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਦੇਣ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਆ ਕੇ ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਝੱਟ ਹੀ

ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਜਮਾਤਣਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਤਨ ਲੱਗੀ।

ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਉਰਦੂਨੁਮਾ ਹਿੰਦੀ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਫੇਰ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਐਮ.ਏ. ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁੜ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਵਲੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਈ। ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਮੁੰਬਈ ਵੱਸ ਜਾਣ ਕਾਰਨ 'ਮੇਰੇ ਕੋ ਤੇਰੇ ਕੋ' ਵਾਲਾ ਮਰਾਠੀਨੁਮਾ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮਿਲਗੋਭਾ ਵੀ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਗੁਆਂਢਣ ਲਲਿਤਾ ਨਾਇਕ ਦੱਖਣ-ਭਾਰਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਲਤੀ, ਕਾਮਾਕਸ਼ੀ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਠਾਕਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬੱਚੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਗੇਗੀ। ਜੇ ਘਰੋਂ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜਮਾਤੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਚਾਰ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹੋ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਡੇਢ ਸਾਲਾ ਸੰਨੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਾਂ। ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਏਗਾ।

ਮੈਂ ਲਲਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਬੰਬਈਆ ਹਿੰਦੀ, ਮਰਾਠੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਖਿੱਚੜ-ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਹੋਏ। ਹਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਕਾਰਨ

ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਣਭਿੰਨ ਨਾ ਰਹੇ।

ਵਕਤ ਨੇ ਪਲਟਾ ਖਾਧਾ। ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਨੀ 'ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਂ ਮੁਹਾਲੀ ਆਣ ਟਿਕੀ।

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਸੰਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਸੀ, ਦਾਦੀ ਕੋਲ। ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ। ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਾਲਕ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਡਾਢੀ ਗੁੱਝੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ। ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਉਹ ਘਰ-ਬਾਹਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕਿਆ। ਅੱਠ-ਦਸ ਸਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਤਾ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਆਣ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੀ, ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ। ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਚਿਰ ਤੋਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਮਲਵਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਸਾਂ ਪਰ ਸੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਕੀ ਇਥੋਂ ਦੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰਗ ਰਗ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਅਣਭਿੰਨ ਸੀ।

ਸੰਨੀ ਆਪ ਤਾਂ ਠੇਠ ਮਲਵਈ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੁਆਬ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ, ਵਿਦਰੋਹ ਕਰਦਾ।

'ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੋ।' ਸੰਨੀ ਆਖਦਾ।

'ਤੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹਾਂ ਨਾ।'

'ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੰਬਈਆ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸੋ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਲੱਗਦੇ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨਹੀਂ!' ਸੰਨੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ।... ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟਿਕ-ਵੱਸ ਗਏ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗੀ ਤੇ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਨਾਤਰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਾਹਲਾ ਘਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਭੁਲਣ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਚੇਤੇ ਦੀ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਆਪਸੀ ਸੰਚਾਰ ਸ਼ੁਧ ਤੇ ਰਵਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸੰਨੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਕੋ ਹੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਜੋ ਸੌਖੀ, ਸਹਿਜ ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਹੋਰ ਸਭ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਗੜਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੀਡੀਆ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਅਮੀਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸਾਂ ਹਮਤੋਂ ਤੁਮਤੋਂ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ, ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਿਖਾਵਾਂਗੇ।

#

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪੱਗ ਅਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਪਈਏ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਧਾਰਿਆ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਕੁਝ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਅਣਧਾਰਿਆ ਗੁਰੂ ਸੀ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਤੋਂ, ਸਾਧਾਰਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਲੇਖਕ ਤੋਂ ਵੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਕੌਣ ਬਣੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਰੁਸ ਦੇ ਗੋਰਕੀ ਅਤੇ ਚੈਖੋਵ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਦਲੇਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਜਰਮਨੀ, ਫਰਾਂਸ ਤੇ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

ਫੋਨ: 01191-1165736868
bhullarg@gmail.com

ਸਪੇਨ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੱਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਮੁੱਢਲੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਸੀ, ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਟੁੱਬਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰਕ ਯਕੀਨਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਵਿਰਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਖਿਤੇ ਹੋਏ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਆਏ ਹੋਈਏ। ਟਹਿਕਿਆ ਰੰਗ ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਮਹਿਕਿਆ ਮਾਹੌਲ ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, “ਜਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਸਾਖੀ ਨਾ ਭਰੇ, ਉਹ ਮੈਂ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹਾਂ!” ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਭੇਡ-ਚਾਲ ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕਵੀ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਖੌਤੀ ਏਲੀਨੋਰਨ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਕਵੀ ਅਤੇ ਅਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਢੋਲ ਵਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਵਿਰਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ: ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਬੀਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਚੁਫੇਰੇ ਲਹਿੰਬਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੋਣ, ਚੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਮੱਝਾਂ-ਗਾਵਾਂ ਸੂ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਜਵਾਕ ਪਲ ਕੇ ਗੱਭਰੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਸੱਖਣੇ ਹੱਥੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੋਤਕ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕੱਲ ਜਾਂ ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਲਈ ਥਾਂ ਕਿਥੇ?

ਉਹਨੇ ਕੇਵਲ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ। ਤੇ ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਗਿਣਵੇਂ

ਵਿਰਕ, ਮੇਰਾ ਅਣ-ਧਾਰਿਆ ਗੁਰੂ

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉਹ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਖੱਬਲ’ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ‘ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਬਲਦ’ ਜਾਂ ਫਿਰ ‘ਦੋ ਆਨੇ ਦਾ ਘਾਹ’; ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪਾਠਕ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਕਹਾਣੀ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਚੱਲਦਿਆਂ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਪਾਠਕ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਖੁਦ ਵਧੀਆ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀ ਵਿਰਕ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜ ਕੇ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਮੜ੍ਹਕ-ਚਾਲ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕੰਮ-ਸਾਰੂ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦੇ ਸੈਂਚਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਣੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੈਂਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਸੋਚਣ ਲਈ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਆਲੋਚਕ ਨੇ ਬਾਹ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਉਤੇ ਖਲੋ ਕੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਬੋਲਦੀ ਸੀ, “ਮੈਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਅਯੋਗ ਆਦਰ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ।”

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਜਦੋਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਠੀਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਲਭਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਚਿਤਾਰਦਾ

ਅੱਖਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਗੁਣ ਖੂਬ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਨਿੱਤ-ਵਰਤੋਂ ਦੇ, ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਸਰਲ-ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਬੀੜ ਕੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵਾਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਇਕ-ਇਕ ਵਾਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲਗਦਾ ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਕੱਢਣ ਨਾਲ, ਕੰਧ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀ ਇੱਟ ਵਾਂਗ, ਬੋਤ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਆਪਣੀ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਕੇਹਾ ਜਾਦੂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਉਹਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਇਕ ਪਾਤਰ ਇਕੋ ਵਾਰ ਦੋ ਦੀਦਾਰ ਦੇ ਜਾਦੂ-ਅਸਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, “ਮੈਥੋਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਖੁੱਸ ਗਿਆ ਸੀ।...ਮੈਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮਿੱਤਰ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ: ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਵਿਰਕ, ਇਮਰੋਜ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ

ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ। ਤੇ ਮੇਰਾ ਕਸ਼ਟ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ। ਨਿਰੱਖਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਥੇ ਤੋਂ ਅੱਥਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਂਡੂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਭਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ।” ਸਾਖਰ ਵਿਰਕ ਨੇ ਬੋਲੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲਾ ਅਸਰ ਨਾ ਪੈਣ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅੱਥੇ ਤੋਂ

ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ। ਕਿਸੇ ਭੀੜ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣ ਵੀ ਨਾ ਸਕਦਾ। ਐਵੇਂ ਝਾਉਲਾ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਬਸ ਏਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੈ!” ਜਾਂ ਫੇਰ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮਧੋਲੇ

ਹੋਏ ਇਕ ਪਾਤਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ, “ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਬੜਾ ਮਿੱਧਿਆ ਹੋਇਆ ਨਮੂਨਾ ਸੀ।...ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ, ਬੁੱਲ੍ਹ, ਧੌਣ, ਕੱਪੜੇ, ਪੈਰ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਸੁਹਾਗਾ ਵੱਜ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।...ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਮਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।” ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਦੋਰ ਸਾਹਿਤ-ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਵਿਰਕ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਥਾਂਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ 45 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ।

ਮੇਰਾ ਦਫਤਰ, ਸੋਵੀਅਤ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ, ਕਨਾਟ ਪਲੇਸ ਦੀ ਪੂਰਬ-ਦੱਖਣੀ ਗੁੱਠ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਗੁੱਠ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਵਿਰਕ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦਫਤਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੇਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਕ ਸਥਾਪਤ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਘੱਟ-ਬੋਲਤਾ ਲੇਖਕ ਨਾਲ ਮਿਲਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਥਾਪੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਹਿਲੀ, ਜੋ ਆਮ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵਡਮੁੱਲੇ ਚੱਜ ਹੱਥ ਲੱਗੇ-ਇਕ ਆਮ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸਾਹਿਤ ਸਬੰਧੀ।

ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰਕ ਨੂੰ ਫੋਨ ਆ ਜਾਂਦਾ-ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਜੋ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਚੌਗਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਹੌਲੇ ਜਿਹੇ ਆਖਦਾ, “ਮੈਂ ਵਿਰਕ ਬੋਲਦਾ।” ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਇਉਂ ਬੋਲਦਾ, “ਹੁੰ...ਹਾ...ਅੱਛਾ...ਠੀਕ ਐ...” ਤੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਸੁਣਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਖਿਮਾ ਯਾਚਕ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, “ਲੋਕ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪਤਾ

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ-1

ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬੱਸ।” ਫੇਰ ਉਹ ਦੋ ਕੁ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਥੋਂ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧੂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਕਰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਠੀਕ ਗੱਠਵੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਾਣੀ ‘ਚ ਵਾਧੂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।”

ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਿਛੋਂ ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫੋਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਵਾਕ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, “ਮੈਂ ਭੁੱਲਰ ਬੋਲਦਾ।” ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਫੋਨ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਲਾ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਇਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ?” ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਉਤੇ “ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?” ਕਿਥੋਂ ਬੋਲ

ਸੂਖਮ ਕਹਾਣੀਕਾਰ

ਰਹੇ ਹੋ? ਫੋਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ?” ਆਦਿ ਸਵਾਲ ਕਰ ਕੇ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦੀ ਪੈੜ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? “ਭਲਾ ਮੈਂ ਕੌਣ ਬੋਲਦਾ...ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ...ਆਹੋ ਭਾਈ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਕਾਹਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਨੇ...ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ, ਭਾਈ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਥੋਡੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੀ ਆਂ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ...” ਆਖਰ ਹਾਰ ਮੰਨ ਲਈਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦਸਦਾ ਹੈ, “ਮੈਂ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਂਬੜ...ਚੌਦਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਛੀਟਾਂਵਾਲੇ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਮੈਂ ਆਬਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਪੰਜੀਰੀ ਦਾ ਪੀਪਾ’ ਤੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਅਮਕਾ ਲੇਖਕ ਵੀ ਕੋਲ ਖਲੋਤਾ ਸੀ।” ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਬਹੁਤ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੋਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਧੌਣੋਂ ਫੜ ਕੇ ਵਿਰਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਵਾਂ।

ਭਾਵੇਂ ਵਿਰਕ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ, ਮੇਰੀ ਜਾਂਚੇ, ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਗੱਠਵੀਂ ਹੋਣ ਵੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਵਿਰਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ ਜਾਚ ਨੂੰ ਪਕੇਰਾ ਕੀਤਾ।

(ਚਲਦਾ)

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਖੇਡਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਪੇਂਡਾ ਝਾਗ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਝਲਕ ਸਾਫ ਦਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ, ਮਰਦਉਪੁਣਾ, ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਮੇਲੇ ਮਸਾਹਵੇਂ ਅਤੇ ਨੈਤਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਤਪੱਤ ਹਨ।

ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਆਬਣ ਸਮੇਂ ਜੁੜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ

ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ
ਫੋਨ: 91-94630-34472

ਖੇਡਣਾ, ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ, ਉਚ-ਨੀਚ ਨਹੀਂ, ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਪਾਤਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਇੰਨੀ ਹੋਣੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ। ਦੇਸੀ ਘਿਉ ਦੇ ਪੀਪਿਆਂ ਦੇ ਪੀਪੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਦਰਪਣ-ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ

ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਭਰੂ ਵੀ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੇਲਿਆਂ ਮਸਾਹਵਿਆਂ ‘ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਵਾਨੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਕੱਢਣਾ, ਕਿਸੇ ਬੋਰੀ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਨਾਂ ਚਮਕਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਮੂੰਗਲੀਆਂ ਫੇਰਨ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤਣੀ। ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦਵਾਉਣੀ। ਇਹ ਗੱਭਰੂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਢੁਕਣ ਦਿੰਦੇ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਰਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ। ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਹੀ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੱਭਰੂਆਂ ਨੂੰ ਆਹਰੇ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਬੜੀਆਂ ਮਨਮੋਹਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ-ਕਾਵਿ ਮਈ। ਉਹ ਆਮ ਕਰਕੇ ਬੁਢੀ ਮਾਈ, ਭੰਡਾ-ਭੰਡਾਰੀਆ, ਉਨਤ-ਬੈਠਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਕੋਟਲਾ-ਛਪਾਕੀ, ਦਾਈਆਂ-ਦੂਹਕੜੇ, ਬਾਂਦਰ ਕੀਲਾ, ਕਿਣ ਮਿਣ ਕਾਣੀ ਕੌਣ ਕਣਿਆ, ਸਮੁੰਦਰ ਤੇ ਮੱਛੀ, ਲੱਕੜ ਕਾਠ, ਖਾਨ ਘੋੜੀ, ਅੰਨਾ ਝੋਟਾ, ਪੂਛ-ਪੂਛ, ਪੀਚੇ ਬੱਕਰੀ, ਅੱਡੀ-ਛੱਤਪਾ, ਕੂਕਾ ਕਾਂਗੜੇ, ਰੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ਕਰ ਭਿੱਜੀ ਆਦਿ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ। ਕਬੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜਿਸ

ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਮਰਦਉਪੁਣੇ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੰਬੀ ਕੱਡੀ ਅਤੇ ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ ਆਦਿ ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬੜੀਆਂ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਇਹ ਖੇਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਨੌਸ਼ਨਲ ਸਟਾਈਲ ਕਬੱਡੀ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

‘ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ’ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੇਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਰੋਏ ਸਰੀਰਾਂ ਵਾਲੇ ਗੱਭਰੂ ਹੀ ਇਹ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ ‘ਤੇ ਤੇਲ ਮਲ ਕੇ ਪਿੰਡੇ ਲਿਸ਼ਕਾਏ ਹੁੰਦੇ। ਪਾੜੇ ਵਿਚ ਦੋ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਪਾਸਾ ਮਲ ਕੇ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਧੱਕੇ ਮਾਰਦਾ। ਧੱਕੇ ਕੇਵਲ ਛਾਤੀ ‘ਤੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ। ਦੂਜਾ ਖਿਡਾਰੀ ਪਹਿਲੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਬੀਣੀ ਫੜਦਾ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਬੀਣੀ ਛਡਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ। ਇਉਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਈ ਬੀਣੀ ਛਡਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪਕੜਨ ‘ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਾਂਗ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਬੀਣੀ ਛੁਡਾ ਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਚੀ ਦੀ ਮਾਲੀ ਮਿਲਦੀ। ਮੇਲਿਆਂ ਉਤੇ ਸੌਂਚੀ ਪੱਕੀ ਦੇ

ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਖੁੱਦੇ ਖੂੰਡੀ ਅਤੇ ਲੂਣ ਤੇਲ ਲੱਲ੍ਹੇ, ਬੜੀਆਂ ਰੌਚਕ ਖੇਡਾਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਦੇਆਂ ਅਤੇ ਕਿੱਕਰਾਂ ਬੇਰੀਆਂ ਦੇ ਖੂੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਖੁੱਦੇ ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਹਾਕੀ ਨੇ ਮਲ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਲੂਣ-ਤੇਲ ਲੱਲ੍ਹੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖੁੱਦੇ ਨੂੰ ਖਿੱਦੇ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲੱਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਖੇਡ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਮੋਕਲੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚੁਕੰਨਾ ਹੋ ਕੇ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਖਿਡਾਰੀ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ, ਚਾਰ-ਚਾਰ ਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ‘ਤੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਟੋਟੇ ਪੁੱਟਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਲ੍ਹਾ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੂੰਡਿਆਂ ਦੇ ਬਲ ਰੱਖ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਬੀਣੀ ਖੁੱਦੇ ਨੂੰ ਨੱਸ ਕੇ ਫੜਦਾ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਖੁੱਦੇ ਛੂਹ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਖੂੰਡਾ ਅਤੇ ਲੱਲ੍ਹਾ ਪਹਿਲੇ ਦਾਈ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਦਾਈ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ ਮਘਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖਿਡਾਰੀ

ਆਪਣੇ ਲੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਖੁੱਦੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਟੌਲੇ ਮਾਰਦੇ। ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਕਈ ਲੱਲ੍ਹਿਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜਦਾ, ਕਈ ਖੁੱਦੇ ਮਗਰ ਦੌੜਦਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਲੀ ਲੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪਾ ਦੇਵਾ ਤਾਂ ਲੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਖੂੰਡਾ ਫੜ ਕੇ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

ਭੰਡਾ ਭੁਕ, ਪੀਲ ਪਲਾਘੜਾ ਜਾਂ ਪੀਲ ਪਲੀਘਣ ਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਬੜੀ ਰੌਚਕ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖੇਡ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਿਪਲਾਂ ਬੋਰੇਟਿਆਂ ਦੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉਤੇ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਖਿਡਾਰੀ ਦਰੱਖਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ, ਪੁੰਗ ਕੇ ਬਣਿਆਂ ਦਾਈ ਵਾਲਾ ਦਾਈ ਦੇਂਦਾ। ਦਰੱਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਇੱਕ ਗੋਲ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਭੇਡ -ਦੋ ਫੁੱਟ ਦਾ ਭੰਡਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਦਰੱਖਤ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਜਣਾ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਕੇ, ਦਾਇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਭੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੱਬੀ ਲੱਤ ਥੱਲੇ ਘੁਮਾ ਕੇ ਦੂਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਦਰੱਖਤ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਦਾਈ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਝਕਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਭੰਡਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚੁੰਮਦੇ। ਜਿਸ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਦਾਈ ਵਾਲਾ, ਭੰਡਾ ਚੁੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾਈ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਖੇਡ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਚਾਲੂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਗੁੱਲੀ ਭੰਡਾ, ਨੂਣ ਮਿਆਣੀ, ਸ਼ਕਰ ਭੁਰਜੀ,

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)

ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ

ਚਾਚੇ-ਤਾਏ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦਾ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਵੀ ਇਕੱਠੀ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਦਾ ਬੜਾ ਰੁਹਬ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਦੋ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜੇ ਦੋ ਚਾਚੇ-ਤਾਏ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਲ ਕੇ ਟੁਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੇਲ ਘੱਟ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਤੇ ਭਲਾ ਰਲ ਕੇ ਟੁਰਨਾ ਈ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ-ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦਾ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੋਕ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੌਖਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਆਖੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਟੁਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਦੇਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸੀ।

ਇਸ ਮੁਫਤ ਦੇ ਆਦਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਇਕੱਠਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹੀ ਜੋਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸੌਖਾ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਰਲ ਕੇ ਉਹ ਦੋ ਹਲਾਂ ਦੀ ਵਾਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਕਾਮਾ ਰੱਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੌਖਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਕੰਮ ਵੀ ਚੰਗਾ ਟੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਹਲ ਦੀ ਵਾਹੀ ਇਕ ਤੇ ਬੇਸਵਾਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸੁਤਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। ਜੇ ਇਕੱਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੰਦਾ ਡੰਗਰਾਂ ਨਾਲ ਡੰਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਤੇ ਜੇ ਕਾਮਾ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਫਟਦਾ।

ਇਹ ਇਕੱਠੀ ਵਾਹੀ ਤੀਸਰੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਵਿਹਲ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਆਲ ਹੀ ਮਾਣਦਾ। ਉਹ ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਦਾ, ਸੁਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ ਭਾਰਾ ਜਿਹਾ ਗੱਭਰੂ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤੇ ਉਹ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਭੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਖੁੰਢਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ।

ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਾਲ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ।

“ਕੱਲ੍ਹ ਤੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਈ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ, ਵਾਤ ਦੇਣੀ ਸੀ ਕਣਕ ਨੂੰ। ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਤ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਏ ਬੜੀ ਔਖੀ ਆਉਂਦੀ ਏ।” ਲਾਲ ਕਦੀ ਉਲੂਮਾ ਦਿੰਦਾ।

“ਐਵੇਂ ਈ ਆਲਸ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਪਿੰਡ ਬਾਣੇਦਾਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਸੁਣਾਂਗੇ।” ਦਿਆਲ ਨੀਵੀਂ ਖਿੱਚ ਛੱਡਦਾ ਤੇ ਲਾਲ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਵੀ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਫਿਰਦਿਆਂ ਵੇਖਦੀ। ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਬਾਹਰ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਹਦੀ ਪੱਗ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਭੌਂਦੀ ਦਿਸਦੀ। ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੂੰਡੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰੋਂ ਕੋਈ ਲੱਕੜ ਫੜ ਤਰਖਾਣਾਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਬਣਵਾ ਦਿੰਦਾ, ਤੇ ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਸਾਗ ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ ਦਾਤਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੁਹਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲੁਆਣ ਟੁਰ ਪੈਂਦਾ, ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੱਤੋਂ ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਚਰਖਾ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਤਾਣ ਕਢਵਾ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ।

ਦਿਆਲ ਦੀ ਘਰ ਵਿਚ ਭੌਂਦੀ ਪੱਗ ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਵਾਜ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸੱਧਰਾਂ ਟੁੰਬਦੀ। ਜੇ ਕਦੀ ਲਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਘਰ ਆ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਦੇਵੇ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ-ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪੁਆਏ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਓਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਝਟ-ਪਟ ਉਸ ਦੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਹੁਣ ਤੇ ਨਾ ਕੱਪੜੇ

ਦੁੱਧ ਦਾ ਛੱਪੜ

ਪੇਂਡੂ ਪਾਤਰ ਉਸਾਰਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਰੰਗ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤੇ ਗੂੜ੍ਹੀ ਛਾਪ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਚਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਲੋਕ ਬਣਨ ਲੱਗੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਵੜਦਾ ਅਤੇ ਉਹੀ ਮਾਹੌਲ ਉਸਾਰ ਕੇ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ। ‘ਦੁੱਧ ਦਾ ਛੱਪੜ’ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰਕ ਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵਿਰਲੀਆਂ-ਟਾਂਵੀਆਂ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।-ਸੰਪਾਦਕ

ਧੋਣ ਤੇ ਨਾ ਪਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਦ ਸੀ। ਅੱਠੀਂ ਦਸੀਂ ਦਿਨੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਉਹ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਸਰਹਾਣੇ ਰਖਵਾ ਲੈਂਦਾ, ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਲਾਹੇ ਹੋਏ ਮੇਲੇ ਕੱਪੜੇ ਸਰਹਾਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਮੇਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਤੇ ਫਿਰ ਕਈ ਦਿਨ ਉਹ ਮੇਲੇ ਹੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ। ਜੇ ਲਾਲ ਵੀ ਦਿਆਲ ਵਾਂਗ ਸ਼ਾਮ ਘਰ ਬਿਤਾ ਸਕੇ!

ਤੇ ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦੀ, “ਤੂੰ ਉਹਦਾ ਕਾਮਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆਂ ਏ?” ਆਪ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਪਿੰਡ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ, ਤੇ ਤੂੰ ਉਥੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਰਹਿਨਾ ਏ।”

“ਪਿੰਡ ਫਿਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਪਿਆ ਏ? ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਾਹੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ।” ਲਾਲ ਗੱਲ ਵਲਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਮਰੁਮ ਲਾਂਦਾ।

“ਕਦੀ ਹਲ-ਫਲ ਠੀਕ ਕਰਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਕੋਈ ਰੱਸਾ-ਪੋੜਾ ਵਟਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਦਿਹਾੜੀ ਲਈ ਆਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੌ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।”

“ਪਿੰਡ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ ਕਦੀ, ਜ਼ਰੂਰ ਉਸੇ ਹੀ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਕੰਮ।”

“ਹੱਲਾ ਮੈਂ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਏ। ਉਹ ਆਂਹਦਾ ਏ, ਮੈਂ ਲਗਾ ਜਾਨਾਂ, ਮੈਂ ਆਂਹਨਾਂ, ਹੱਲਾ ਤੂੰ ਲਗਾ ਜਾ।”

ਲਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਤੇ ਦੇਂਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਆਇਆ ਕਦੀ ਨਾ। ਏਸ ਵਿੱਤੀ ਵਿਚ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਭਿਆਲ ਦੇ ਹੋਠ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਰੇ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠਦਾ, ਤੇ ਕਾਮੇ ਨਾਲ ਹਲ ਜੋੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਮਗਰੋਂ ਦਿਆਲ ਪੰਥੀ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੱਝੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ, ਧੌਂਸੇ ਪਾਂਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚੌਂਦਾ। ਡੰਗਰਾਂ ਜੋਗੇ ਪੱਠੇ ਵੱਢ ਕੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ, ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫਿਰਾ-ਟੁਰਾ ਕੇ ਮੋੜ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਉਹ ਪਿੰਡ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਢਾਣੀ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਛੱਡਦਾ, ਕਦੀ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਤੇ ਕਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਸੁਣਦਾ-ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਵਾਹੀ ਦਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਲਾਲ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਾਲ ਸਦਾ ਯਾਰ ਬੇਲੀ ਗੰਢਣ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਰਸੂਖ ਬਨਾਣ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਰ ਭਿਆਲੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਧਿਰ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਥੋੜ੍ਹਾ; ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਚੁੱਪ ਰਹੇ, ਭਿਆਲੀ ਚਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚੁਭਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਿਆਲੀ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਵਾਢੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲੁਹਾਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਜੱਟਾਂ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਜੱਟ ਦੇ ਡੇਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਲੁਹਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਜੱਟ ਤੋਂ ਭਰੀ ਮੰਗਣ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੁੰਡਾ ਕੋਲ ਸੜਕ ਤੋਂ ਭਰੀ ਚੁੱਕੀ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਔਹ ਭਰੀ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਏ ਓ?” ਉਸ ਜੱਟ ਨੇ ਭਰੀ ਮੰਗਣ ਆਏ ਮੁੰਡੇ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਇਹ ਤੇ ਔਥੋਂ ਦਿਆਲ ਦੇ ਖਲਵਾਤੇ ਤੋਂ ਲਿਆਏ ਆ।”

ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲਹੂ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਲੱਗਾ। ਖਲਵਾਤਾ ਤਾਂ ਸਾਂਝਾ ਸੀ,

ਪਰ ਨਾਂ ਦਿਆਲ ਦਾ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਕ ਲਾਲ ਦਾ, ਤੇ ਆਪਣੇ ਭੋਇੰ-ਭਾਂਡੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਂ ਮਿਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਡਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਵਾਢੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਉਂਜ ਵੀ ਇਹ ਵਾਹੀਆਂ ਬਦਲਣ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ।

ਦਾਣੇ ਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੰਡ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਤੁੜੀ ਵੀ ਵੰਡ ਲਈ। ਮੱਝਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ। ਇਕ ਸੱਜਰ ਸੂਈ ਮੱਝ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵਖਤ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਕੱਟੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਤੇ ਉਹ ਦਿਆਲ ਦੇ ਹੱਥ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦੀ। ਲਾਲ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਵੰਡ ਵਿਚ ਲੂਣ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਆਇਆ, ਆਪਣੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਆਟਾ ਚਰਾਇਆ, ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਚਟਾਈਆਂ, ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਸਾਂ 'ਤੇ ਫੁਰਕਤਾ ਮਾਰਿਆ, ਤੇ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈ, ਪਰ ਦਿਆਲ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਮੱਝ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਟੁੱਟਾ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ, ਉਸੇ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਂਦੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਂਦੀ।

ਮੱਝ ਦਾ ਤੇ ਦਿਆਲ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਪੈਲੀਆਂ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ, ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਉਲੂਮੇ ਨਿਕਲਦੇ। ਹਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਤੇ ਕੋਈ ਧਿਰ ਨੀਵੀਂ ਨਾ ਖਿੱਚਦੀ। ਜਦੋਂ ਦਿਆਲ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੱਟੀ ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਵਿਰਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਾਲ ਦੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਗੋਗਲਾਏ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਦਿਆਲ ਨੇ ਅੱਗਿਉਂ ਉਲਟਾ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਕੋਈ ਕੱਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਬੱਝ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਜੀਅ ਸੱਜਿਓ-ਖੱਬਿਓ ਕਿਧਰੋਂ ਨਿਕਲ ਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।”

ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਦੀ ਘੋੜੀ ਸੰਗਲ ਲੱਗੇ ਨਾਲ ਦਿਆਲ ਦੀ ਫਲੀ ਹੋਈ ਕਪਾਹ ਵਿਚ ਬੂਟੇ ਭੰਨੁਦੀ ਤੇ ਫਲ ਕੇਰਦੀ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਲਾਲ ਨੇ ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ, “ਘੋੜੀ ਤੇ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦੀ। ਬੂਟੇ ਤੇ ਉਦੋਂ ਭੱਜਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਲੀ ਹੋਈ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਗਰੋਂ ਤ੍ਰਾਹਨਾ ਏਂ ਚਾ। ਆਰਾਮ

ਨਾਲ ਕੱਢੋਂ ਤਾਂ ਆਪੇ ਬੂਟੇ ਨਾ ਭੱਜਣ।” ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਸੀ। ਗੋਗਲੂ ਤੇ ਆਖਰ ਪੱਠੇ ਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਕਪਾਹ ਤੇ ਪੇਸੇ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਸੀ। ਇਕ ਬਚਾਅ ਸੀ। ਨਾ ਲਾਲ ਤੇ ਨਾ ਦਿਆਲ ਨੇ ਕਦੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਪੈਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਮੀਂਹ ਪਿਆ। ਦਿਆਲ ਕੋਲ ਤੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਕੋਠਾ ਹੈ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਲਾਲ ਨੇ ਅਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਦਿਆਲ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਤੂਤ ਹੇਠਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਬਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚਾਦਰ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੂਤ ਬੱਲੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਉਤੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਿੰਡ ਵੀ ਅੱਪੜ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਤੂਤ ਵਿਚ ਬਗਲਿਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਸਨ। ਲੋਕੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਨ, “ਉਤੇ ਬਗਲੇ ਨਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਲਾਲ ਨਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।”

ਇਸ ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਦਿਆਲ ਤਕੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਲਾਲ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਬਹੁਤਾ ਏ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਾਰੇਗਾ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਤੀਕਰ ਵੀ ਅੱਪੜਦੀਆਂ, ਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਉਹ ਘਾਬਰ ਕੇ ਪੁੱਛਦੀ,

“ਸੁਣਿਐਂ, ਦਿਆਲ ਤੇਰੇ ਗਲ ਪੈਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਏ?”

“ਮੇਰੇ ਗਲ ਪੈ ਕੇ ਮਰਨੈ ਓਸ। ਉਹ ਤੇ ਕੁਸਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ।” ਲਾਲ ਅੱਗਿਉਂ ਚੌੜਾ ਹੋ ਕੇ ਆਖਦਾ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹੜਾ ਵਿਖਾਣ ਲਈ ਇਕ ਦਿਨ ਲਾਲ ਨੇ ਹੱਦ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਵੀਂ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਆਲ ਆਪਣੀ ਇਕ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਰੂੜੀ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੱਡੇ ਦਾ ਰਾਹ ਲਾਲ ਦੀ ਪੈਲੀ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਪੈਲੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖੜ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਗੱਡਾ ਲੰਘਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਿਆਲ ਗੱਡਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਲਾਲ ਡਾਂਗ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਖਲੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦਿਆਲ ਦਾ ਗੱਡਾ ਪਿਛਾਹ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਆਲ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਤ੍ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਕੁਝ ਚੁੱਭਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਪੱਜ ਬਨਾਣ ਦੇ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਖਹਿਣ-ਖਹਿਣ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਖਾਓ ਪੀਏ ਨਾਲ ਲਾਲ ਆਪਣੀ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿੰਡ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਲ 'ਤੇ ਦਿਆਲ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ, ਤੇ ਲਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਖਾਲ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਲਈ ਘੋੜੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਲਾਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸੱਖਣਾ ਗੜਵਾ ਸੀ।

“ਕਿਹੜਾ ਏ?” ਦਿਆਲ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਲਮਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਆਂ, ਲਾਲ”, ਲਾਲ ਨੇ ਤਕੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਤੇ ਫਿਰ “ਤਰ੍ਹਹ-ਤਰ੍ਹਹ” ਕਰ ਕੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਆ ਜਾਓ ਮੈਂ ਤੇ ਖਲ੍ਹਾ ਵਾਂ”, ਪਰ ਆਇਆ ਕੋਈ ਨਾ, ਤੇ ਲਾਲ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਕੇ ਘੋੜੀ ਟੋਰ ਲਈ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਲਾਲ ਨੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਜਿਹੜਾ ਆਇਆ, ਗੜਵਾ ਮਾਰਾਂਗਾ ਸਿਰ ਵਿਚ। ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬੰਦਾ ਉਂਜ ਵੀ ਚੁੱਪ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਹੇਠ ਲੈ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇ।

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼!” ਲਾਲ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।”

ਲਾਲ ਡਾਢਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਠਰ੍ਹਮਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੈਰ ਬੜਾ ਫੱਬ ਕੇ ਭੋਭਿ ‘ਤੇ ਟਿਕਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਢੇ ਪਿਆਰੇ ਲਗਦੇ ਸਨ।

ਫਿਰ ਇਕ ਰਾਤ ਕੁਝ ਕਿਣਮਿਣ ਜਿਹੀ ਰਹੀ। ਕਿਣਮਿਣ ਦੇ ਆਲਮ ਤੋਂ ਲਾਲ ਨੇ ਧੰਮੀ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੱਝ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਨਾ ਪਾਏ। ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਹਿਰਸ ਵਿਚ ਮੱਝ ਸੰਗਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਢਿੱਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿੱਲਾ ਪੁਟਾ ਗਈ। ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਠ ਕੇ ਲਾਲ ਬਾਹਰੋਂ ਸੜਕ ਤੋਂ ਮੱਝ ਲੱਭ ਕੇ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੰਡ ਪਾ ਕੇ ਚੋਣ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਮੱਝ ਦਾ ਪਸਮਾ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਂ ਲਈ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਵੰਡ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਹੀ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਕੋਈ ਕੋਣ ਇਹਨੂੰ ਚੋਂ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੱਸ ਦਿਆਲ ਨੇ ਹੀ ਚੋਈ ਸੀ। ਚਾਰ-ਚਾਰ ਧਾਰਾਂ ਮਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੇ ਬਣ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ।

ਗੜਵੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਛੰਨਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਸਾਂ ਇਕ ਛੰਨਾ ਦੁੱਧ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਦਿਆਲ ਨੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਲਾਲ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ? ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਮੱਝ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਦਿਆਲ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮੱਝ ਚਵਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲਾਲ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹੈਚੀ ਨੀਵੀਂ ਗੱਲ ਕਰੇ, ਤੇ ਦਿਆਲ ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ ਨੀਵੀਂ ਖਿੱਚ ਜਾਵੇ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਬਚ ਜਾਵੇ। ਸਾਇਦ ਉਹ ਡਾਂਗ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਬੂਹਾ ਵੀ ਠਕੋਰ ਸਕੇ, ਪਰ ਘਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਨ ਸਾਲੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੂਹੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਲਾਲ ਬੈਠਾ ਮੱਝ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਸਮਾਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਬਣਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈਆਂ। ਅਖੀਰਲੇ ਡੋਕੇ ਵੀ ਹੁਣ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਅਚਨਚੇਤ ਲਾਲ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ। ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਬਾਰੇ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੁੱਧ ਵੀ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਦਾ ਏ। ਜੇ ਉਹ ਗੜਵੇ ਵਾਲਾ ਦੁੱਧ ਡੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੱਝ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਗੜਵਾ ਉਸ ਨੇ ਮੂਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਚਿੱਕੜ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਕਿਧਰੇ-ਕਿਧਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਛੱਪੜੀਆਂ ਵੀ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਗਿੱਲ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਡੁੱਲ੍ਹਿਆ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਲਾਲ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ।

“ਦੁੱਧ 'ਤੇ ਡੁਲ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਏ ਅੱਜ ਪੀੜ ਜੋਗੀ ਨੇ”, ਉਸ ਆ ਕੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਏ ਹਾਏ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ!”

“ਬੱਸ ਲੱਤ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰੀ ਸੂ ਗੜਵੇ 'ਤੇ, ਗੜਵਾ ਮੂਧਾ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਦੋ ਸੋਟੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀਏ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੱਝ ਨੂੰ!” ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਦੁੱਧੋਂ ਸੱਖਣੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਖਿੜ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਨਹੀਂ, ਮਾਰਨਾ ਕੀ ਏ। ਕਿਤੇ ਮੱਖੀ ਡੰਗ ਚਾ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਡੰਗਰ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਹੈ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਅਸੀਲ।”

ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗਿਉਂ ਉਠ ਕੇ ਉਹ ਮੱਝ ਕੋਲ ਗਈ। ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਚੀਜ਼ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਏ। ਜਿਵੇਂ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼, ਜਾਂ ਉਲਟੇ ਹੋਏ ਟਰੱਕ, ਜਾਂ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਨੂੰ।

“ਹਾਅ...! ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਧ ਸੀ। ਛੱਪੜ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਏ ਦੁੱਧ ਦਾ।” ਉਸ ਕਹਿ ਕੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾ ਦਿੱਤੀ।

ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਟਿਬਲਾ-ਟਿਬਲੀ ਆਦਿ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਰੌਚਕ ਖੇਡਾਂ ਹਨ। ਬਾਰਾਂ ਬੀਕਰੀ, ਬਾਰਾਂ ਟਾਹਣੀ, ਸਤਰੰਜ, ਚੌਪੜ, ਤਾਸ਼, ਬੋਤਾ ਖੁਹ ਤੇ ਖੱਡਾ ਆਦਿ ਬੈਠ ਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਖੇਡਾਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁਆਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਜੂਹਾਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਪਿੜ ਜੁੜਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵਿਹਲ ਹੈ। ਬੱਸ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੀ ਚੇਤੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਹੈ-ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਮਾਂਵਾਂ ਮੁਕਣ ਤੇ ਹੀ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਕਾਰ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਈ ਬਾਬੇ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ। ਮਿੰਟ ਕੁ ਦੀ ਚੁੱਪ ਬਾਅਦ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕੀਲੀ ਫਿਰ ਦੱਬ ਲਈ।

“ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੋਟਾਂ ਨੇ ਈ ਮਾਰ ਛੱਡਿਆ।” ਇਕ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਿਆਣਾ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੋਟਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕਦੇ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀਆਂ, ਕਦੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ, ਕਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਕਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ।” ਦੂਜਾ ਬਾਬਾ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਸੀ।

“ਬਾਬਾ ਨਿਆਣਾ ਜੰਮਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ?” ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

“ਸ਼ੇਰਾ! ਤੀਵੀਂ ਨਿਆਣਾ ਜੰਮਣ ਲਈ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਾਉਂਦੀ ਐ, ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੱਤੀ ਮਹੀਨੀਂ।” ਬਾਬੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ।

“ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਦੈ, ਅਕਾਲੀ ਫਿਰ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ।” ਮੈਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸ਼ੇਰਾ! ਤਕੜੇ ਦਾ ਸੱਤੀ ਵੀਹੀਂ ਸੌ ਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਮਾੜੇ ਦਾ ਸੌ ਬਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸਿਆਸਤ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਕੁਝ-ਕੁਝ ਕਿਤੇ, ਤੇ ਆਂਡਾ ਕਿਤੇ।” ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਹਾਣਾ ਪਾਇਆ।

“ਐਤਕੀਂ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਲਈ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ।” ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਬੋਲਿਆ।

“ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਜਿੱਤਣਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤਾ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ।” ਮੈਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇੜਿਆ।

“ਉਹ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ... ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੋਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਸਮੇਕ ਆਮ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਗਈ ਆ।” ਬਹਿਸ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਫੌਜੀ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਸਪੀਚ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਹੋਣੀ। ਆਹ ਫੋਨ ‘ਤੇ ‘ਯੂ-ਟਿਊਬ’ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੋ, ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ।” ਮੇਰਾ ਹਮ-ਉਮਰ ਇਕ ਬਾਈ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਈ ਕੀ ਆਖਦਾ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇ। ਨਾਲੇ ਬਾਬੇ ਵੀ ਸੁਣ ਲੈਣਗੇ।” ਮੈਂ ਬਾਈ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ‘ਅਸਲੀ ਵਿਕਾਸ’ ਕਢਵਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਦੇਖ ਬਾਈ! ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਐ, ਨਾ ਭਾਊ ਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਲੇਰ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦਾ। ਉਹ ਜਿੱਤੇ, ਚਾਰੇ ਨਾ ਜਿੱਤੇ ਪਰ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇਕ ਵੀ ਗੱਲ ਝੂਠ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ... ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਤਾ ਬਜਰੀ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਲੱਗ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ

ਗਈ, ਸਮੇਕ ਚਾਹ ਦੀ ਰੇਹੜੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਐ। ਦੁੱਧ ਲੈਣ ਲਈ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜਿਉਂ ਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਗਰਾਂਟ ਮੰਗੋ, ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਆ, ‘ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਵਾ ਦੇਣੀਆਂ।’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੇ ਕੰਧਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣੈ, ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੰਧਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ। ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਦੇ-ਫਾਤ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨ-ਫਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ, ਹੁਣ ਰਾਮਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਸਿਵਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਰਦੇ ਨਹੀਂ ਫੂਕ ਸਕਦੇ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਉਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਲੀ ਆਰੀ ਚੱਲੀ ਐ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਿੜ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ-ਦੇ ਟੁਰਨਾਮੈਂਟ। ਇਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ। ਗਰੀਬ ਬੰਦਾ ਦਵਾਈ ਖੁਣੇਂ ਮਰ ਰਿਹੈ, ਇਹ ਖੇਡਾਂ ‘ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਬੁਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਰੇ ਰੁਪਏ ਬਰਬਾਦ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਆ।... ਮਾਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੈ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਵਾਲੀ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਐਮ.ਪੀ. ਬਣ ਕੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਘਰੇਂ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਕਫ਼ਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਹਾਂ; ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਬੇਈਮਾਨੀ, ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਮਰ ਵੀ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ‘ਚ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਭਾਰੂ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਚਾਰ ਕੁ ਪਰਿਵਾਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁਰਖ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਕੁੜੀਆਂ ਟੈਂਕੀਆਂ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਆ, ਅਸੀਂ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ; ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਦੇ ਕੇ ਭਿਖਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅੰਨਦਾਤਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸਾਨ ਹੁਣ ਡਾਂਗਾਂ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਰਹਿ ਗਿਐ।” ਬਾਈ ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ‘ਚ ਸੀ।

“ਪਰ ਬਾਈ, ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਨਾਲ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਸੀ, ਹੁਣ ‘ਆਪ’ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ... ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ।” ਮੈਂ ਬਾਈ ਨੂੰ ਕੂਰਦਿਆ।

“ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਨਾਲੋਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਸਗੋਂ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦਾ ਮੁਖੀ ਮਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਮਾਨ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ

ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਭੰਡਦੇ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਈਏ। ਇਸੇ ਦੁੱਖੋਂ ਮਾਨ ਨੇ ‘ਆਪ’ (ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ) ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਗੰਧਲੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰ ਸਕੀਏ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਰੁੜ੍ਹ ਰਹੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਈਏ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾ ਸਕੀਏ। ਇਹੀ ਗੱਲਾਂ ਮਾਨ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ। ਬਾਈ, ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਤਕੀਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਹਰਾਇਆ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਪੰਜਾਬ ਚਾਰ ਕੁ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।” ਬਾਈ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਈ ਜੀ! ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਮੰਨਦਾਂ ਕਿ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਵਾਲਾ ਕੈਰੀਅਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਬਣਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਲਾਮ ਹੈ।” ਮੈਂ ਵੀ ਦਿਲ ਦੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ।

“ਬਾਈ! ਮਾਨ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲੇ ਉਹਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੇ ਆ। ਉਹ ਵੀ ਮੁੰਬਈ ਜਾ ਕੇ ਸੈਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੈਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਵੱਜਦੀਆਂ ਡਾਂਗਾਂ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਲਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ, ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿੰਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਰੁਲਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਾਉਣੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਪੱਗਾਂ ਲਹਿਣੇਂ ਹਟਾਉਣੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਗੱਲ ਮਾਨ ਹੋਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਝੋਨਾ ਵਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਧਰਨੇ ‘ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਆ; ਫਿਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕੰਨ ‘ਤੇ ਜੂਂ ਸਰਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰ ਅੱਗੇ ਕਮਾਂਡੋ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿਪਸੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਟੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਕੁੱਟਦੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਲਾਘਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਮੰਤਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਕੂਟਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਮੁੱਠੀ ਚੋਲਾਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਪਰ ਵੱਲ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਪੱਤਰਕਾਰ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿਚਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਵੀਹ ਮੰਡੀਆਂ ਦਾ ਤੂਫਾਨੀ ਦੌਰਾ! ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰੋ! ਜੇ ਮੈਂ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ, ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ ਨਹੀਂ, ਮੋਟਰ ਸਾਇਕਲ ‘ਤੇ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠਾਂਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਅਤੇ ਮੁੱਠੀ ਭੁੱਕੀ ‘ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ

ਦੇਖ ਲਈਆਂ, ਐਤਕੀਂ ਸੁੱਚੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹੱਥੀਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨੇ ਪੈਣਗੇ।” ਬਾਈ ਦੱਸਦਾ ਗਿਆ।

“ਬਾਈ ਸ਼ੇਰਾ! ਐਤਕੀਂ ਕਪਤਾਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਜਾ ਵੜਿਆ।” ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਾ ਨਹੀਂ ਵੜਿਆ, ਵੜਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀਉਂ ਲਿਆਂਦਾ, ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਪਟਿਆਲਿਉਂ ਜਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਫਸਵੀ ਟੱਕਰ ਲੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ ਕਿ ਕਪਤਾਨ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇ ਇੱਧਰ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ ਹੈ।”

“ਬਾਬਾ ਜੀ! ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਰਦੇਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੋਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਘੰਟੇ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੋਂ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਨਾ ਆਵੇ।” ਇਕ ਬਾਈ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਈ ਜੀ! ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਖਾਨੇ ਨਹੀਂ ਪਈ।” ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਭਤੀਜਾ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਪੰਜੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਚੋਣ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਦਾ ਖੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜੇ ਇਹ ਹਾਰਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਲੈਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਲਈ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਤੀਜੇ ‘ਤੇ ਬਹੁਤਾ ਇਤਬਾਰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬਾਦਲ ਜੁ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਐਤਕੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਤਬਾਰ ਸਾਰੇ ਬਾਦਲਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਗਿਆ ਹੈ।” ਫੌਜੀ ਆਪਣੀ ਸੁਣਾ ਗਿਆ।

“ਸ਼ੇਰਾ! ਸੁਣਿਐ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਤਕੀਂ ਟੈਕਸ ਬਹੁਤ ਲਾਏ ਆ। ਰਿਕਾਰਡ ਈ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ।” ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਬਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਬੱਸ ਬਾਬਾ ਸਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਤੇ ਹੱਡਾ-ਰੋੜੀ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣਾ ਬਾਕੀ ਐ ਹੁਣ। ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਰੰਗਲੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਣ ਨਿਕਲਦਾ।” ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣ ਕੇ ਫੌਜੀ ਬੋਲਿਆ।

“ਬਾਈ, ਆਹ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਬਾਦਲ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹਨੂੰ

ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਯਾਰਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਜਤਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ, ਉਸ ‘ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਖਾਧਾ ਧੋਖਾ, ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਦੁਹਰਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਮੁਬਾਰਕ ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਗੱਲ ਮੁਕਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ।
-ਰਾਠੋਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਾਪੁਰੀ
ਫੋਨ: 916-969-9337

ਗਜ਼ਲ

ਰੁੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰੁੱਸੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ।
ਤਾਂ ਹੀ ਆਈਆਂ ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ।
ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਰ ਖੂਨ ‘ਚ ਲਿਬੜੇ,
ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਲੱਗਣ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ।

ਉਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ‘ਚ ਸ਼ੇਰ ਬੜਾ ਸੀ,
ਘਰ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਸੋਚੀ ਜਾਵਾਂ।
ਸਵਰੂਪ ਨਖਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ,
ਸੀਤਾ ਬਣ ਕੇ ਕਰਜ਼ ਚੁਕਾਵਾਂ।

ਲੋਕੀ ਸੌ ਸੌ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ,
ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਜਦ ਆਵਾਂ ਜਾਵਾਂ।
ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲੇ ਨੇ,
ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ।

ਤੂੰ ਭਾਈ ਕਿਉਂ ਖਲੋਤਾ ਪਰੇਡਾ
ਮੈਂ ਆਂ ਮਜਹਬੀ ਸਿੱਖ ਰੰਗਰੇਟਾ
ਤੂੰ ਵੀ ਸੱਜਣਾ, ਜ਼ਰਾ ਉਚਰ ਦੇ
ਮਹਿਰੇ ਸਿੱਖ ਆਂ ਪਾਣੀ ਭਰਦੇ
ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਭਗਤਾ ਕੌਣ ਸੀ ਧੂਣੀ
ਸਾਡੀ ਉਦਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੂਣੀ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਰਜ਼ ਸੁਣੋਗੇ ਸਾਡੀ
ਬੇਦੀ ਬਾਵੇ ਸਿੱਖ ਕੁਲ ਅਸਾਡੀ
ਤੁਹਾਡੀ ਗੁਰਮੁਖੇ ਕੀਹ ਪਹਿਚਾਣ
ਅਸੀਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੱਸੋਗੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੈਣੀ
ਤੁਹਾਡੇ ਸਿੱਖਾ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਮੋਢੀ
ਅਸੀਂ ਆਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸੋਢੀ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖਾ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣੇ
ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘੀਏ ਅਸੀਂ ਲੁਬਾਣੇ
ਤੁਹਾਡਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਕਿਹੜੇ ਘਰ ਦਾ
ਮੈਂ ਹਾਂ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਵਾਹੀ ਕਰਦਾ
ਤੁਸੀਂ ਨਈਂ ਦੱਸਿਆ ਭਾਈ ਕੁਝ
ਨਾਮਦੇਵੀਏ ਸਿੱਖ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਬੁੱਝ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਉ ਕੁਝ ਆਪੇ
ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀਏ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਭਾਪੇ
ਤੁਹਾਡੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕੀਹ ਏ ਖਾਸੀ
ਅਸੀਂ ਹੁੰਨੇ ਆਂ ਸਿੱਖ ਮਿਰਾਸੀ
ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਈਆ ਕੀ ਏ ਗੁਰਜ
ਅਸੀਂ ਅਖਵਾਈਏ ਸਿੱਖ ਕੰਬੋਜ
ਤੁਸੀਂ ਨਈਂ ਬੋਲੇ ਕੁਝ ਵੀ ਭਾਅ
ਮਾਹਤਮ ਸਿੱਖ ਅਸੀਂ ਆਂ ਰਾਅ
ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਸਿੱਖਾ ਕੀਹਦੇ ਜੋਗਰੇ
ਅਸੀਂ ਅਖਵਾਈਏ ਸਿੱਖ ਡੋਗਰੇ

ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਜੀ ਕੁਝ ਉਚਾਰੀਏ
ਕੂਕੇ ਸਿੱਖ ਅਸੀਂ ਨਾਮਧਾਰੀਏ
ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਜੀ ਕਵਣ ਮੁਕਾਮੀਂ
ਸਾਨੂੰ ਬੋਲੇ ਸਿੱਖ ਰਾਧਾ-ਸੁਆਮੀ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ, ਕੀ ਪੁਕਾਰੀਏ
ਸਾਨੂੰ ਕਹੀਏ ਸਿੱਖ ਨਿਰੰਕਾਰੀਏ
ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀਹ ਕਹੀਏ
ਅਸੀਂ ਕਹਾਈਏ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤੀਏ
ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਸਿੱਖਾ ਕਿਸ ਦੇ ਕਾਕੜੇ
ਇਹ ਭਾਵੜੇ ਸਿੱਖ ਅਸੀਂ ਭਾਟੜੇ
ਤੁਸੀਂ ਭਾਈ ਜੀ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਜਰੂਰ
ਜਾਣੀਏ ਨਿਰੰਜਨੀਏ ਸਿੱਖ ਹਜ਼ੂਰ
ਤੁਹਾਡਾ ਘਰਾਣਾ ਕਿਹੜਾ ਗਾਖੀਏ
ਅਸੀਂ ਆਂ ਸਿੱਖ ਗੁਲਾਬ ਦਾਸੀਏ
ਲੱਭੇ ਬਾਬਾ? ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ
ਰਹਿਤੋਂ ਬਿੱਧਰੇ ਸਭ ਚੱਟਣ ਬਿੱਖ
ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੰਡਾਂ, ਤੂੰ ਮੁਕਾਈਆਂ
ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਫੇਰ ਚਾ ਪਾਈਆਂ
ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਸਭ ਵਿਸਰ ਗਈ
ਸਿੱਖਿਆ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

-ਚੰਨ

ਫੋਨ: 908-788-8427

ਯਾਰਾ!

ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ।
ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਨ ਛਡਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ।

ਦੇਖ ਲਈ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਯਾਰੀ,
ਹੋਰ ਨਾ ਅਗੂਂ ਵਧਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾਂ।

ਮੂੰਹ
ਆਈ
ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ
ਫੋਨ: 916-273-2856
www.boparaisudhar.com

ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਵਾਲੇ ਲੈ ਜਾਣ।”
ਮੈਂ ਬਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਬਾਈ! ਸੋਲਾਂ ਮਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਕੌਣ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਐ। ਮਾਨ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਰੋਇਆ ਕਰਨਗੇ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ, ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇੰਜ ਕਰਨੀ ਐ।” ਬਾਈ ਬੋਲਿਆ।

“ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੱਕੀ ਐ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡਬੋ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ।” ਫੌਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

“ਜੇ ਐਤਕੀਂ ਵੀ ਲੋਕ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਂਦੇ ਆ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਐ, ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਇਹ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰ ਆ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਤਫਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।” ਕਾਮਰੋਡ ਨੇ ਵੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜੀ।

“ਬਾਈ! ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਹੁਣ?” ਮੈਂ ਬਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਲੋਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੇ ਆ, ਪਰ ਅਜੇ ਸਮਾਂ ਲੱਗ। ਉਂਜ ਇੰਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਐ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸੁਖਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਤਾਂ ਕਰ ਈ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦੇ ਉਠੇ ਆ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।” ਬਾਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਦ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹੁੰਝਾਅ ਵਾਂਗ ਸਾਡ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰਦੇਸੀਂ ਬੈਠੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜੰਮਣ ਭੋਇਂ ਲਈ ਫਿਕਰਮੰਦ ਸਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿ੍ਪਾ ਕਰੇ! ਚੰਗੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਚੁਣੇ ਜਾਣ, ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ‘ਰੋਟੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ’ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੇ ਲੋਕ ਭੰਨਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਲਾ! ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇ।

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਤੂੰ ਖਤ ਪਾਈਂ ਜਾਂ ਨਾ ਤਨਵੀਰ,
ਲਿਖ ਲੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ।

-ਅਜੇ ਤਨਵੀਰ

ਪਛਤਾਵਾ

ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਕਿਸਮਤ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ,
ਬੋਤਲ, ਨੋਟ ਤੇ ਕਲਮ।
ਬੋਤਲ ਸਾਰੇ ਅਮਲੀ ਦਾ ਡੰਗ,
ਜਨਤਾ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਭੰਗ,
ਨੋਟ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਂਦੇ ਹਨ,
ਜਦ ਕਲਮ ਭਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ,
ਪੱਖ ਪੂਰਦੀ ਹੈ।
ਝੂਠ ਦੇ ਪੁਲੰਦੇ ਲਿਖਦੀ ਹੈ,
ਝੂਠੇ ਗਾਣੇ, ਝੂਠੇ ਨਾਚ,
ਝੂਠੇ ਸਬਜਬਾਗ
ਕਲਮ ਉਘਾੜਦੀ ਏ
ਫਿਰ ਨਿਕੰਮੀਆਂ
ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ,
ਤਾਂ ਹਰ ਵਾਰ
ਬੋਤਲ, ਨੋਟ ਤੇ ਕਲਮਾਂ
ਪਛਤਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ,
ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

-ਪ੍ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਵਾਨਾ

ਫੋਨ: 510-781-0487

ਆ ਬਾਬਾ

(ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿਚਲੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ
ਸਮਰਪਿਤ)

ਲਿਖਤੁਮ ਚੰਨ ਲਿਖੇ ਸਿਰਨਾਵਾਂ
ਆ ਬਾਬਾ, ਤੇਰਾ ਪੰਥ ਵਿਖਾਵਾਂ
ਇਹ ਜੇ ਬੈਠੀ ਏ ਵੱਖਰੀ ਵਾੜੀ
ਇਹ ਸਿੱਖ ਹਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ
ਇਹ ਮਿਲੇ ਸਿੱਖ ਸੰਧੂ, ਭੁੱਲਰ
ਇਹ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜਾਤ ਦੇ ਖੁੱਲਰ
ਤੂੰ ਹੈਂ ਕਿਹੜੀ ਮੂੰਹੀ ਦਾ ਭਾਈ
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਜੇ ਜਾਤ ਦੇ ਨਾਈ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਭਾਈ ਦੱਸੋਗੇ ਹਾਲ
ਆਹਲੂ-ਵਾਲੀਏ ਸਿੱਖ ਕਲਾਲ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਦੱਸੋਗੇ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ
ਅਸੀਂ ਹੁੰਨੇ ਆਂ ਸਿੱਖ ਸੁਨਿਆਰੇ
ਤੇਰਾ ਪਿਛਾ ਹੈ ਕਿਹੜੇ ਘਰ ਦਾ
ਮੈਂ ਹਾਂ ਖੱੜੀ ਸਿੱਖ ਹੱਟੀ ਕਰਦਾ
ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਲਾਉਗੇ ਅੱਟੀ ਸੱਟੀ
ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਰਾਜਪੂਤ ਸਿੱਖ ਭੱਟੀ
ਕੀ ਦਸਦੈ ਭਾਈ ਤੇਰਾ ਦਾਮਨ
ਅਸੀਂ ਸਦਾਈਏ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ
ਆ ਭਾਈ ਤੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਵਿਚਾਰ
ਹਾਂ ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਸਿੱਖ ਚੁਮਾਰ
ਤੂੰ ਦੱਸ ਭਾਈ ਆਪਣੀ ਖਾਸੀ
ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਬਿੱਲੇਕੁੱਟ ਸਾਂਹਸੀ
ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਕਵਨ ਕੁਲ ਤਾਰੇ
ਲੱਖੀ ਸ਼ਾਹੀਏ ਅਸੀਂ ਵਣਜਾਰੇ
ਤੁਸੀਂ ਨੀਂ ਸਿੱਖਾ ਦੱਸੀ ਪਛਾਣ
ਅਸੀਂ ਆਂ, ਕਾਰੀਗਰ ਤਰਖਾਣ

KBR INVESTMENTS
along with Walia Entertainment of Chicago
Presents

ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ
ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ
ਵਧਾਈ

GIPPY GREWAL & SHARRY MANN

DESI ROCKSTAR 2014

LIVE IN CONCERT

FRIDAY, MAY 9TH 2014 @ 8 PM

COPERNICUS CENTER

5216 W Lawrence Ave, Chicago, IL 60630

TICKETS : VVIP • VIP • \$60 • \$40

*Kids under
3 are free*

More Info & Sponsorship:

Savi S. Attal 847.630.4916

• Parminder Walia 847.477.1613

TICKETS AVAILABLE AT

SINGH GROCERS
847-241-5189

AL-MANSOOR VIDEO
773-764-7576

SPICE N RICE
630-717-9103

PUNJAB SWEETS
773-381-3333

DESI BAZAAR
630-893-8049

ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੇ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਚੋਣ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਹਿਕ ਖਿੱਲਰ ਗਈ। ਸਭ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦਾ ਚੋਣ ਆਇਆ: ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੀਤਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਲਮਸਾਜ਼, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਟਕਥਾ ਲੇਖ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ! ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਮਾਲਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਬੱਸ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਲਾਮਾਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਖੱਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੱਟੀ ਵਿਚ ਰਤਾ ਵੀ ਖੋਟ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਰਾਖੀ ਦੀ ਬੋਟੀ ਮੇਘਨਾ ਦੀ ਉਮਰ ਅਜੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਝ, ਧੀ ਮੇਘਨਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਪਲੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਖੁਦ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਬੀਕੋਜ਼ ਹੀ ਇਜ਼' ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਰਾਖੀ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਤਣਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਭਲਾ ਇੰਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ! ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲਈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦੀ ਚੋਣ 7 ਮੈਂਬਰੀ ਜਿਊਰੀ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਰਾਖੀ

ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਦੀ 45ਵੀਂ ਹਸਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਲਜ਼ਾਰ (ਜਨਮ 18 ਅਗਸਤ, 1938) ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵੰਡ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਮੁੰਬਈ ਆ ਗਏ ਤੇ ਉੱਥੇ ਗੈਰਾਜ ਮਕੈਨਿਕ ਬਣ ਗਏ। ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਕਰੀਅਰ 1956 ਵਿਚ ਉਘੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਬਿਮਲ ਰਾਏ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਬੰਦਨੀ' ਤੋਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ 'ਮੇਰਾ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਲੇਣੀਲੇ' ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਨੂਤਨ 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਿਲਮ ਹਿੱਟ ਰਹੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਰੁੜ੍ਹ ਪਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮਾਣੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਸਚਿਨ ਦੇਵ ਬਰਮਨ, ਸਲਿਲ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼ੰਕਰ ਜੈਕਿਸ਼ਨ, ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ, ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ-ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ, ਮਦਨ ਮੋਹਨ, ਰਾਜੇਸ਼ ਰੌਸ਼ਨ, ਅਨੂ ਮਲਿਕ ਤੇ ਸ਼ੰਕਰ-ਅਹਿਸਾਨ ਲੋਏ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਗੀਤਾਂ

ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਪਟਕਥਾ, ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਸੰਵਾਦ ਵੀ ਲਿਖੇ। ਵੱਡੀ ਸਕਰੀਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਅਸਰ ਛੱਡਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ਾਲਿਬ' ਅਤੇ 'ਤਹਿਰੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਕੀ' ਵਰਗੇ ਟੀ.ਵੀ. ਲੜੀਵਾਰ ਬਣਾਏ। ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਲੜੀਵਾਰਾਂ 'ਹੈਲੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ', 'ਪੋਟਲੀ ਬਾਬਾ ਕੀ' ਤੇ 'ਜੰਗਲ ਬੁੱਕ' ਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਲਿਖੇ। 2002 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਅਤੇ 2004 ਵਿਚ ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕੌਮੀ ਫਿਲਮ ਪੁਰਸਕਾਰ ਅਤੇ 20 ਫਿਲਮ ਫੇਅਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਹਾਸਲ ਹੋਏ। 2009 ਵਿਚ 'ਸਲੱਮਡੌਗ ਮਿਲੀਨੀਅਰ' ਫਿਲਮ ਦੇ ਗੀਤ 'ਜੈ ਹੋ' ਲਈ ਏ.ਆਰ. ਰਹਿਮਾਨ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕੈਡਮੀ ਐਵਾਰਡ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਨੇ 1971 ਵਿਚ 'ਮੇਰੇ ਅਪਨੇ', 1972 ਵਿਚ 'ਪਰੀਚੈ' ਤੇ 'ਕੱਸਿਸ', 1975 ਵਿਚ 'ਆਂਧੀ', 1975 ਵਿਚ 'ਮੌਸਮ', 1981 ਵਿਚ 'ਅੰਗੂਰ' ਤੇ 1982 ਵਿਚ 'ਨਮਕੀਨ' ਬਣਾਈ। ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮਾਚਿਸ' ਵਾਹਵਾ ਚਰਚਿਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ ਉਰਫ ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਮੇਘਨਾ ਨਾਲ

ਬਿਏਟਰ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਅਨੁਪਮ ਖੇਰ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਏਟਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਇਹ ਉਹੀ ਵਿਭਾਗ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਬਿਏਟਰ ਦੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਸਾਬਣ ਕਿਰਨ ਖੇਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਿਰਨ ਖੇਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜੋੜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਡਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਨੁਪਮ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਏਟਰ ਵਿਭਾਗ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਝ, ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਏਟਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਿਆ ਸੀ- “ਕੀ ਹਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਏਟਰ ਦਾ।” ਬਿਏਟਰ ਦੀ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ- “ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਿਏਟਰ ਦਾ ਕੋਨਾ-ਕੋਨਾ ਸਜਾ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸਾਂ।” ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਬਿਏਟਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ।

ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੁਪਮ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਏਟਰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ 1974-75 ਦੌਰਾਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਹ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਬਣੇ ਓਪਨ ਏਅਰ ਬਿਏਟਰ ਦੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਬੋਲੇ- “ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਐਕਟਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।”

ਅਨੁਪਮ ਖੇਰ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਗੇੜੀ

ਅਨੁਪਮ ਖੇਰ (ਜਨਮ 7 ਮਾਰਚ 1955) ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੌਣੇ ਪੰਜ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਆਗਮਨ' 1982 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1984 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਾਰਾਂਸ਼' ਆਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ 28 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਮ ਖੇਰ ਨੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਬੰਦੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਅਨੁਪਮ ਖੇਰ ਨੇ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਕਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏ। ਉਹ ਕਾਮੇਡੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਤਰੇ ਹੀ ਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਮੇਡੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਸਰਵੋਤਮ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ। ਬਤੌਰ ਖਲਨਾਇਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਨੇਮੇ ਅਤੇ ਬਿਏਟਰ ਵਿਚ ਪਾਏ ਇਸ ਨਿੱਗਰ ਯੋਗਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2004 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਦੇ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਉਹ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਕੂਲ ਆਫ ਡਰਾਮਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਅਨੁਪਮ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਨਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਘਰ ਹੈ।

DISH BRINGS LIVE GURBANI TO YOUR HOME

Watch live Gurbani from the Golden Temple and enjoy your favorite shows like Artist Specials, Ek Omkar and many more.

\$24⁹⁹_{mo.}

**BEST
PUNJABI
PROGRAMMING**

**PTC
PUNJABI**

**jus
punjabi**

**Q
eto
ਪੰਜਾਬੀ**

**GET
[ਪੰਜਾਬੀ]**

**mh
MHONE**

**JUS
one**

gPunjab

Add the Hindi Elite Pack and
enjoy the best DESI entertainment
FREE for 3 months!

StarPlusHD

**SONY
LIVE
HD**

**2
HD
ZEE TV**

**aapka
colors**

Life OK

WILLOWHD

**TV ASIA
HD**

**SONY
SAB**

**SAHARAT
ONE**

Requires 24-month commitment, credit qualification, and subscription to qualifying American programming. Receive \$34.99/mo. credit for 3 months. Requires HD receiver to view International programming available in HD. Must subscribe to a qualifying American HD package to qualify for HD receiver.

LIMITED TIME OFFER.

ORDER NOW!

1-888-570-7674

dish

Important Terms and Conditions: Hindi 3 Months Free: Valid for activation and installation of qualifying DISH service between 3/13/14 and 7/13/14. Requires subscription to a qualifying American or DishLATINO package in addition to qualifying Hindi package. You will receive a monthly credit of \$34.99 for the first 3 months. You will be responsible for any monthly or upfront costs beyond the value of the credit. After 3 months, then-current everyday monthly price will apply unless you downgrade. **Promotional Offers:** Requires activation of new qualifying DISH service. All prices, fees, charges, packages, programming, features, functionality and offers subject to change without notice. **ETF:** If you cancel service during first 24 months, early termination fee of \$20 for each month remaining applies. **Activation fee may apply.** **Additional Requirements: Installation/Equipment Requirements:** Free Standard Professional Installation only. Certain equipment is leased and must be returned to DISH upon cancellation or unreturned equipment fees apply. Upfront and additional monthly fees may apply. **Miscellaneous:** Offers available for new and qualified former customers, and subject to terms of applicable Promotional and Residential Customer agreements. State reimbursement charges may apply. Additional restrictions and taxes may apply. Offers end 6/12/14.

© 2014 DISH Network LLC. All rights reserved.

7674-0282-monthApril

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ, ਲੈਨਸਿੰਗ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

4701 Pleasant Grove, Lansing, MI 48910 Ph: 517-272-0231, www.LansingGurdwara.Com

ਲੈਨਸਿੰਗ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ, ਇੰਡੀਅਨਾਪੋਲਿਸ, ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਮਿਲਵਾਕੀ, ਡਿਟਰਾਇਟ, ਗਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਸਕੀਗਨ, ਜੈਕਸਨ, ਫਲਿੰਟ, ਸਾਗੀਨਾਅ, ਕੈਲਮਜੂ, ਬੈਟਲ ਕਰੀਕ, ਬੈਂਟਨ ਹਾਰਬਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲਾ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 26 ਅਪਰੈਲ 2014

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 26 ਅਪਰੈਲ 2014 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਸਵੇਰੇ 7.00 ਵਜੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਰਿਵਰਫਰੰਟ ਪਾਰਕ, (ਲੈਨਸਿੰਗ ਡਾਊਨ ਟਾਊਨ ਪਾਰਕ) ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਪਰੇਡ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰੇਡ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣਗੇ। ਪਰੇਡ ਆਪਣੇ ਰੂਟ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵਾਪਸ ਇਸੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰੇਡ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਰਿਵਰ ਫਰੰਟ ਪਾਰਕ (300 N. Grand Ave, Lansing, MI 48933) 'ਚ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ।

MANMOHAN WARIS, KAMAL HEER & SANGTAR

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਾਰਸ ਭਰਾ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ। ਅਮਰੀਕੀ ਮੁਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ।

*ਤਾਜ਼ਾ ਜਲੇਬੀਆਂ *ਗਰਮ ਗਰਮ ਪਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

*ਧਾਰਮਿਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਸਟਾਲ ਲੱਗੇਗਾ

ਛੋਲੇ-ਭਠੂਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ: ਜੱਸੀ ਉਬਰਾਏ

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਪੁਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੌਰਾਨ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੀਬੀ ਸੀਤਲ ਕੌਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸ਼ਿਕਾਗੋ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਡਾ. ਐਸਾਫ ਸੱਈਅਦ ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣਗੇ

Contacts:

Gurudwara Sahib (517) 272-0231

Ladi Multani (517) 204-4171

S. Balbir Singh (517) 402-1811

S. Kuldip Singh (President) 517-402-4910

Sponsors: Grill of India, Flint (MI) 810-230-7090

Ajay Badhwar Tax and Accounting Services

Ph: 517-393-0720

Syan Video, Ph: 734-261-0936

Karn Gill, Ph: 734-612-9984

Bombay Wedding Events, Ph: 586-604-6881

Paradise Insurance Agency, Ph: 517 499 4883

Worldwide Travel: 1-800-504-3044

Khalsa Sikh Center, Flint, Michigan, Ph: 810-618-7280

Ladi Multani, Balbir Singh, Gurdev Singh, Kuldeep Singh, Bakhshish Singh, Jaswant Singh, Karnail Singh, Sukhjinder Singh, Kulvir Singh, Kashmir Singh, Balwinder Singh, Gurjinder Singh, Balvir Singh Habibwal, Kulwant Singh, Rinku, Resham Singh, Daler Singh, Manjit Singh, Nirmal Singh, Swarn Singh, Ruby, Bila, Gulab Singh, Sukhwinder Singh, Kulwinder Singh, Rajinder Singh, Jaswant Singh Grewal, Rajvir Singh Virk, Gurbaksh Singh, Gian Singh.

GET Punjabi, Global Punjab and Globalpunjabtv.com will cover this event LIVE.